

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Henōtikon siue Pacificatorivm Dissecti Belgii

Afhakker, Aegidius

Vrsellis, 1618

Pars Prima Contines Initivm Et Progressvm Dissidiorvm, Qvae Inter Ministros, Et Popvlvm In Foederatis Belgij prouincijs per annos aliquor viguerunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64709)

HENOTICI DISSECTI
BELGII

PARS PRIMA

Continens

INITIVM ET
PROGRESSVM DISSIDIO-
RVM, QVAE INTER MINISTROS,
ET POPVLVM IN FOEDERATIS BEL-
gij prouincijs per annos ali-
quot viguerunt.

ABENT Belgæ nostri Reforma-
ti suam etiam fidei quandam
Confessionem, quam cusam an-
no 1566. aliquanto post Phi-
lippo Hispaniarum Regi obtulerunt; Ca-
techismum quoque, quem ab Heidelber-
gensibus mutuati sunt. Verùm quam ipsis
in hisce professionis suę formulis conueni-
at, aut antehac diu conuenerit Remonstrā-
tes Leydenes in Epistola sua ad exteros
Theologos, pag. 13. his verbis aperiunt.

Circa annum à nato Salvatore millesi-
mum quingétesimum nonagesimum septi-
mum *An. 1597.*

A

mum

mum subnatę varijs in locis sunt, præcipuè
 vero Gaudæ, Hornæ, Medenblicæ de Præ-
 destinatione, vocatione hominum ad salu-
 tem, & quæ hinc dependent, dogmatibus,
 disputationes; nec non de Confessione Bel-
 gicæ & Catechismi Palatini autoritate. An
 & quatenus istis fidei compendijs in Eccle-
 sijs locus esse possit: Num conueniens sit
 istiusmodi scripta ad Cathedrâ Ecclesiasti-
 cam deferre, contextus periodorum ex ijs
 desumptos populo Dei prælegere, in ijsque
 tanquam Concionis argumento occupari.
 Præterea de quarundam in illis phrasium
 recta & orthodoxa interpretatione non
 minus controuersum; calidèque satis de his
 inter istarum Ciuitatum Ecclesiastas ali-
 quot, aliosque coram Hollandiæ Ordini-
 bus disceptatum fuit. Quæ res cum nõ parũ
 negotij Synodo Hollandiæ facesiuiisset, ei-
 dem occasionem præbuit & simul necessi-
 tatem imposuit Synodum Nationalem fla-
 gitandi. Accedebant sub hæc tempora ali-
 orum quoque apud suarum Prouinciarum
 Ordines partim ob easdem, partim ob alias
 causas assidue Synodici Conuentus postu-
 lationes. At Hollandiæ Ordines superiori-
 bus moti dissidijs primi suæ ditionis pasto-
 ribus Synodi habendæ copiam suo nomine
 fecerunt, hoc rescripto: *visum est, vt nomine*

Prouincia Hollandia & West-Frisia in conuentu

DD.Or.

DD. Ordinum generalium Synodus concedatur
 & permittatur Nationalis reformatarum Eccle-
 siarum, nominatim quidem in eum finem, vt
 Confessio fidei Belgice in eo casu in timore Dei
 recognoscatur & resumatur; atque accuratè at-
 tendatur, quam ratione commodissimè iuxta
 verbum Dei Ecclesia Belgica reformatæ vera ve-
 ritati ac Concordiæ asseri, inque ea cõseruari &
 augeri, contentionesq; subnata componi atque e-
 mendari possint. Hæc illi.

Porro antequam Hollandiæ Ordines hoc
 rescripto in concilium habendum consen-
 tirent, sexto nimirum Iunij eodem anno
 omnibus Prædicantibus Generales Ordines
 literis missis imperarunt, dubia sua cir-
 ca Cathedismum & Confessionem scripto
 clauso ad se transmittere. *Adolphus venat. con-
 tra Dordracenses pag. 81.* nondum tamen ab
 Ordinibus Generalibus, vt Nationalis Sy-
 nodus haberetur, concessum est, nisi post
 annos octo. Tantundem enim temporis ef-
 fluxit (aiunt Leydenses) priusquam aliæ
 prouinciæ calculum suum contulere.

Interea noua cæpit exoriri difficultas,
 dissentientibus in Academia Leydensi The-
 ologiæ Professoribus circa præcipuos facile
 fidei articulos. Ante signani in hoc dissidio
 fuere Iacobus quidam Arminius & Francis-
 cus Gomarus. Ad Arminij personam quod
 attinet, ex oratione quam Petrus Bertius

Præses Collegij Theologici in eius obitum habuit, quæq; post editionem nostri huius Libelli primam ad manus meas deuenit, sic Lector habeto: Patria ipsi fuit Oudeuatria Hollandiæ oppidulum non prorsus ignobile. Natus ibi est anno 1560. Puer patre orbatus ab apostata quodam sacerdote literis est adhibitus in Ultraiectina ciuitate. Quo iterum Mecænate non ita multò post priuatum, Rudolphus quidam Snellius secum Marburgum in Hafsiam abduxit anno 1575. Non multò post inde reuersum amici quidam Leydæ philosophicis imbuendum disciplinis aluerūt. Vnde iterum anno 1581. Geneuam ad Theologiæ studium Senatus Amstelredamensis eum ablegauit. Ibi cum Bezam ad tempus aliquod audiuisset, factus quibusdam ob Petri Rami quam contentiosius defendebat philosophiam exorsus, Basileam concessit: vbi maiori fauore ac diutius commoratus tandem Geneuam redijt. Italiam deinde visitauit, Patauij aliquatulum substitit motus famâ Iacobi Zabarellæ, qui tunc philosophiam ingenti hominum concursu Patauij profitebatur. Ipse Arminius in eadem vrbe Germanos quosdam nobiles Logicam docuit. Inde Romã, reliquamque Italiam perlustrauit. Incurrit, ob hoc factum, in offensionem Amsterdamsis Senatus, plurimumq; ex populo fugilari

lari cæpit dicterijs, quasi Romani Pontificis deosculatus esset soleam, Iesuitis adsueuisset, Bellarmino innotuisset. Verum reuersus Geneuam & inde post menses aliquot in Patriam reuocatus, egregiâ in Pontificem & religionem Catholicam maledicentiâ minus synceri Calvinianismi suspicionem ex hominum cordibus dimouere conatus est; Receptus Amsterdami ad concionandi officium, magno id applausu annis quindecim ibidem exercuit. Interim transmissus ipsi est à quodam Martino Lydio, professore Franekerensi ex Frisia, libellus à ministris quibusdam Delphensibus aduersus Bezam conscriptus hoc titulo: *Responsio ad argumenta quedam Bezae & Caluini extractatu de predestinatione in caput IX. ad Romanos.* Suscepit libellum Arminius, pro honore magistri sui Bezae responsionem paraturus. Verùm dum refutationem moliens argumenta obiecta ponderat; solutionem non inuenit, dat victas manus, moxq; lógicus adhuc quàm libelli istius authores à magistri sui sententia abscedit. Nec verò hanc, quam recenter induerat, opinionem silentio premit; sed occasione oblatâ, cum celeberrimis suæ religionis (iã iterũ reformandæ) Doctoribus collationes, seu disputationes per scripta instituit. Nam ad Franciscũ Iunium tum Leydæ magni nominis Theologiae

logiæ professorem dubitationes suas contra Caluini ac Bezzæ aliorumque rigidiorum Calvinistarum Prædestinationem transcripsit. Respõsiones à Iunio pro Caluino recepit. Sed contra ipse iterum replicauit; satisfactum sibi à Iunio non esse contendit. Dũ autem vltcrius à Iunio responsum non accipit, ipse post etiam Guilielmi Perkinij nobilis in Cantabrigiensi Angliæ Academia Theologi, libellum *de prædestinationis modo & ordine* examinari instituit. Quo examine nondũ absoluto, moriũtur eodẽ anno 1602. & Fr. Iunius & Perkinus. Supererat in Academia Leydensi solus Franciscus Gomarus in Theologia professor. Huic ergo collega querebatur Arminius in locum Iunij subrogandus. Vicit id vrgentiũ authoritas aliorum tam pro Ecclesia Ambsterdamenti zelantium quam aduersus Arminij nouam de prædestinatione sententiam. rumusculos spargentium conatus aduersarios. Anno itaque 1603. Arminius Leyde ad ipso Francisco Gomaro Reformandæ Theologiæ doctor est creatus, ac professionis munus suscepit ferẽ ex oratione Bertij. Arminius itaque noua ista quam diximus opinione imbutus, suos in Theologia discipulos circa prædestinationis eiq; annexorum doctrinam aliter non paulò cœpit instrue-

instruere, quam vel ipse Geneue didicerat, vel eatenus in Academia Leydenſi doceri conſueuerat. Vnde cum ad prædicandi officium quidam diſcipulorum eius poſt admittendi ſuas darent pro examine Reſponſiones, deprehenſi ſunt à recepta doctrina nõ parũ recedere. Redarguti ſuũ allegabant Doctorem Arminium. Acceſſit his publica diſputatio, quã Anno 1604. 7. Febr. de Prædeſtinatione præſidio ſuo ſuſtinuit Arminius, in qua Deum non abſolutè quosdam homines ex ſolo ſuo beneplacito, ſed poſt lapſum iterum per fidem in Chriſtum credentes ad æternam beatitudinem ordinãſſe defendit. Similiter de reprobatione, neminè abſolutè; ſed ob infidelitatem reprobos à Deo eſſe præteritos & æternis pœnis deſtinatos. Inde plurium contra ipſum Arminiũ tanquã cõtra Reformatorũ nouũ reformatorẽ ſimultates. Acerrimus Arminij Antagoniſta Franciſcus Gomarus, eodem Anno Octob. 12. pro ſententia cõtraria de Prædeſtinatione diſputationem inſtituit; vbi *theſi ſeptima* Prædeſtinationem definit eſſe propoſitum Dei, quo ex rationalibus creaturis (in conſuſo & indefinitè præcognitis) certos quoddam iuxta ſuum beneplacitum præordinarit ad ſupernaturales earum fines, & ad creationem in originali iuſtitia cæteraquẽ media; ad manifẽſtandam glori-

am sanctificantis suæ gratiæ, sapientiæ, ac liberrimę potestatis. Et *thesi* 13. obiectum predestinationis ponit rationales creaturas, nõ quatenus re ipsa sint *seruãda aut perdenda, creãda, lapsura aut peritura, reparãda: sed quatenus potentia remota & indefinita seruabiles, damnabiles, creabiles, labiles, reparabiles.* Dein *thesi* 23. & 25. Reprobationem definit, quòd sit prædestinatio, quã Deus ex rationalibus creaturis in confuso & indefinitè præcognitis quosdam iuxta suum beneplacitum ab æterno à vita æterna reiecit, & ad æternam mortem ac contumeliam, ad viam quoque huius, creationem scilicet in originali iustitia, permissionem lapsus in peccatum, priuationem originalis iustitiæ & derelictionem in eadem præordinauit ad gloriam suę potestatis, iræ & potentiæ in reprobos, sanctificantis verò gratiæ in electos. Denique *thesi* 31. dicit multis reproborum foris per prædicationem, aut etiam intus in animo per spiritum, offerri à Deo salutem, vt infidelitatis & cordis contumacis conuicti, eò magis reddantur inexcusabiles.

Anno Domini 1605. v. 11. Febr. Arminius cum Rectoratum Academiae deponeret *de componendo inter Christianos Religionis dissidio* orationem habuit. In qua multa primò enarrat verissima & notatu digna incommoda, quæ ex religionis dissidio oriri solent; inde

inde de eius causis; denique de remedijs. Inter incommoda primò numerat dubitationem de Religione: Quum enim (inquit) populus videt nullum pene esse in doctrina Christiana articulum, de quo non sint diuerse, imo & contraria sententia, vsque adeo vt in quo pars vna pro-ram & puppin veritatis constituit, altera horrendam blasphemiam vocet: in quo si pietatis ponunt apicem, illi execrandam idololatriam appellent: easque controuersias agitari inter viros eruditos, graues, expertos, magnique nominis; neque tantam animaduertit in vita moribusque contendentium discrepantiam, vt credere ausit, Deum hisce potius vt sanctioribus, quam illis spiritu suo veritatis assistere; Labitur in illam cogitationem vt existimet Religionis dogmata obscura & incerta esse. Dubitationem istam si excipiet studium inquirendi aliquod; id ipsum obortis difficultatibus deseruescet ilico, & succedit mera veritatis inuenienda desperatio. Qui enim speret idiota veritatem se inuenturum, quum de ipsis principijs, an illa solis scripturis, an etiam non scriptis traditionibus continerentur, disputari intelligat? quum videat saepe de versione scripturarum incidere questionem solam Hebraei & Graeci sermonis notitia solubilem? quum animaduertat doctorum virorum, qui de Religione tractarunt sententias, non raro testimonij vice citari; ipse verò materiatantum linguae gnarus, libris alijs destitutus, solas scripturas habeat in vernaculam linguam

translatas? Qui, inquam, fieri potest ut non in hanc veniat opinionem; nemini quippiam certi constare posse de Religionis capitibus, nisi qui istarum linguarum peritus, omnes traditiones ad unguem nouerit omniumque Doctorum scripta exacte perlegerit, & illorum de singulis dogmatis sententias accuratè perdidicerit? Desperationem verò quid sequitur? Aut peruersissima de tota Religione opinio, aut omnis Religionis abiectio & Atheismus; vnde germinat Epicureismus infelicio arboris fructus pestilentior. Quum enim hominis animus de veritate inuenienda desperat, & tamen primo impetu omnem religionis & salutis suae curam abicere nequit, compellitur $\sigma\sigma\phi\alpha$ $\phi\alpha\lambda\mu\sigma\kappa\alpha\epsilon$ pacanda conscientia comminisci. Aut statuet, necesse non esse ut populus axiomata Religionis cognoscat & exploratum habeat quid credat: Aut persuadebit sibi omnem cultum bona deuoti animi intentione Deo impensum, ipsi gratum esse, ideoque in omni Religione modò illam ex conscientia obseruet, hominem saluari posse, omnesque sectas pari loco habendas. Hisce opinionibus imbuti, non modo omne verum diuinarum studium deserunt ipsi, sed, & stultitia arguunt illos, qui laboriosè inquirunt operà, quod iuueniri non posse rentur; quasi de industria querant in quo insaniant. At verò non minus preclius ex desperatione ista in Atheismum lapsus est. Nam quod vera Numen Religione desperant colere, ab omni illius cultu citra maiorem noxam abstinere posse

possunt arbitratur; propterea quod nullum nisi à se
prescriptum cultum gratum habeat Deus & præ-
mio remuneretur. Deinde aliis adhuc duobus
rationibus ex Religionis dissidiis Atheismū
procreari dicit, quarum prima sit, quod isto
dissensionum ariete firmamenta providentia di-
vina, quæ omnis religionis basis est, vehementer
contutiuntur: quum subitæ animi cogitatio,
quod providentia si vlla sit, primarium munus esse
videatur, charissimam filiam suam religionem
in tam clara luce collocare ut omnium qui non
ultrò oculos sibi effodiunt, aspectibus sit manife-
sta. Altera, quod homines prophetia, quæ Reli-
gionis continet instructionem; & cultus divini
exercitio destituti, primo in inscitiam & dissue-
tudinem cultus, inde in ipsam impietatem pro-
labantur. Ex atheismo porro radice pullulat Epi-
cureismus, morum omnium in licentiam dissolu-
tio & perniciēs; ruptis scilicet divini timoris re-
pagulis, quo solo in officio continentur. Dein-
ceps docet, qua ratione ex Religionis dif-
fensione odia nascantur & ex odijs schismata,
factiones, persecutiones & bella. Remediū
daturus nullū esse aliud docet præter conci-
liū seu synodum ordinatè ac legitimè insti-
tutam. Pro cuius præparatione requirit vota
& supplicationes cum ieiunijs cinere & sacco, i-
tem vitæ seriam emendationem, Superbiā,
avaritiā, luxuriā cæteraq; vitia contrariis
vult virtutibus permutari, adeoq; conciliū

con-

conuocari non nisi ex viris sapientia, vitæ sanctitate, experienciâ rerum instructis, Zelo Dei & salutis hominum, amore veritatis & pacis flagrantibus. Nimirum tales requirit, quorum nullus sit hæreticus: quos an facile inter suos habere possit vehementer dubito. Magistratui politico ius tribuit tum conuocandi concilium, tum in eo *ordinis & moderaminis gratia* præsidendi. Actiones in ista synodo peragendæ sunt (inquit) accurata de cõtrouersijs disceptatio, matura cõsultatio; & libera sententiæ dictio: quarum omnium norma sit ipsum verbum Dei veteris & noui testamenti libris consignatum &c. Ex Synodo sic administrata fructum dicit expectari posse vberimum; Non tamen infallibiliter vel omnium cõsensum vel veritatis punctum, etiã ubi cõsensus fuerit, attingendum esse existimat: quare & subdit: *Qua verò communi erunt statuta cõsensu, illa per vim obtrudendi non sument auctoritatem sibi synodus: semper enim cogitare debet se, quum omnia ex conscientia fecisse videtur; tamen iudicio labi potuisse, &c.*

Eodem anno Iunij 30. in vrbe Leyda conuenerunt Arminium tres Prædicantes delegati Synodi Hollandiæ Australis, præsentibus etiã duobus alijs Synodi Borealis Hollandiæ delegatis, rumorem, qui de minus recta eius doctrina spargeretur, au-
tho-

thoritate Synodali eidem intimantes, adeoque requirentes amicam super ista re cum ipso collationem, vt quid sit rei, quidque adhibendum sit remedij innotescat. Negauit Arminius integrum sibi esse aut expedire, vt quoties, à Theologo quolibet de minùs sana doctrina insimularetur, ipse ad examen subito postulari debeat: præstare verò ait, vt ipse cum talibus suis detractoribus congressus semel atque iterum calumniam sibi fieri demonstraret, ad hoc suis se sumptibus, quocunque loco fratribus visum esset, promptum fore affirmabat. Vltèrius verò vrgenti Francisco Lansbergio, vni ex Delegatis, vt in collationem descenderet, respondit, se cum Delegatis Synodi & rei gestæ rationem ad Synodum relaturis conferre non posse, nisi cum consensu & mandato sui Principalis; excepto eo, quod nec eorum relationi, quæ de collationis exitu ad Synodum facturi essent, satis posset confidere. Paratum se tamen (quamuis nullius sibi vel contra verbum DEI vel contra Confessionem aut Catechismum doctrinæ conscius sit) cum ipsis vt priuatis personis extemplò conferre, ita vt pars quælibet & asserpta sua probaret, & aduersarij quoad posset rationibus refutaret; quòd si conuenire tunc non possent, de re tota silentium vtrinque seruaretur, atque ad Nationalem vsque

vsque Synodum omnia differrentur. Negauerunt hoc delegati, atque ita frustrati discesserunt.

Iulij vigesimo octauo eiusdem Anni Seniores Consistorij Leydenſis à Senatu Ecclesiastico ad Arminium mittuntur, vt cum eo (nisi inuitum sentirent) de eodem negotio collationem instituerent. Excusauit se iterum nec quicquam actum est.

Circa idem tempus Classis Dordracena pullulantibus paulatim inter Gomarum & Arminium disidiis falcem adhibere conabatur; concepto grauamine in hac forma: *Quum in Ecclesia & Academia Leydenſi rumor sit controuersias quasdam circa doctrinam reformatarum Ecclesiarum obortas esse, cōsuiſit classis necessarium esse, vt de ijs controuersijs quam tutissime citissimeque componendis Synodus deliberet, vt schismata omnia & offendicula quae inde oriri possunt, tempestiue amoueantur, conserueturque vnio reformatarum Ecclesiarum contra aduersariorum calumniam.* Oblatum est hoc grauamen Academiae Leydenſis Curatoribus & ciuitatis Consulibus; qui conuocatis professoribus ab iisdem scissitati sunt: *num qua ipsis controuersiae huiusmodi essent perspectae: Illi, re inter se primum examinatae seorsim perpensaque, vnanimiter responderunt: optasse se à Classe Dordracena melius ordinari usque, in hac re actum esse: Inter studiosos quidem opinari se*
plura

plura disputari, quàm ipsis gratum sit; inter se
verò, hoc est, inter facultatis Theologicae professo-
res, nullum discrimen, quod quidem constat, esse
in Fundamenti doctrina. Daturus quoque operã,
vt qua inter Studiosos disputationes istiusmodi
oborta sunt, minuantur. Actum x. Aug. Anno.
1615. Subscripsere:

Iacobus Arminius pro tempore Rector Acade-
mia.

Franciscus Gomarus.

Lucas Trescatius.

Es ipso die quum idem quoque propositum
esset D. Ioanni Kuchlino Regenti Collegij Theo-
logici, respondit se ijs qua à DD. Professoribus
dictae rant, suffragari.

Nouembris nono Leydam venere Dele-
gati Synodi Hollandiæ Australis, Vniuer-
sitis Curatoribus nouem quæstiones pro-
ponentes, petentesque vt ipsi Curatores à
Theologiæ Professoribus responsiones ad
easdem quæstiones postularent. Negarunt
id Curatores huiusmodi disquisitionem ad
Nationalem Synodum, quæ proximè futu-
ra sperabatur, differentes.

Respondit nihilominus postea ad quæ-
stiones istas Arminius; singulis quoque ea-
rum aduersarias quæstiones opposuit. Pri-
ma quæstio Synodalis erat:

Num electio sit prior, an vero fides prauisa, ita
vt Deus secundum fidem prauisum elegerit suos.

Prima Arminij huic opposita: An

An decretum de danda alicui fide, prius sit decreto quo statuitur fidei ad salutem necessitas.

2. Synodalis: An inde sequatur Deum esse authorem peccati, si dicatur eterno suo decreto omnia, & singula, etiam prauas hominū voluntates ad certos bonos fines determinasse & regere.

2. Arminij: An determinare & dirigere omnia & singula etiā prauas hominum voluntates ad certos bonos fines, idem sit quod statuere, vt homo vitiosus fiat & peccet, quo via patefiat exsequendo absoluto decreto Dei de nonnullis in ira damnandis, & alijs ex misericordia saluandis.

3. Synodalis: An peccatum originale hominē per se aeterna mortis reum faciat, etiam nullo accedente peccato actuali: an verò eius reatus Christi mediatoris beneficio ab omnibus & singulis hominibus sublatus sit.

3. Arminij: An si nonnulli propter solum peccatum ab Adamo perpetratum, alij etiam propter repudiatum Euangelium condemnentur, non sit duplex peremptorium decretum de damnandis hominibus, & duplex iudicium, vnum legale, alterum Euangelicum.

4. Synodalis: An opera non renatorum ex viribus natura profecta ita Deo placeant, vt illis ad conferendā ipsis gratiam supernaturalem & salutarem moueatur.

4. Arminij: An serius sensus peccati & timor initialis ita placeant Deo, vt ijs moueatur ad peccata

peccata remittendum & timorem filialem ingenerandum.

5. Synodalis: An Deus iure suo, nunc ab homine lapsa fidem in Christum exigat, quam ex se habere non potest: An vero omnibus & singulis, quibus predicatur Euangelium, det gratiam sufficientem, qua, si velint, credere possint.

5. Arminij: An Deus iure ab illo homine possit postulare vt credat in Iesum Christum, pro quo, decreto absoluto statuit, ne Christus moreretur; & cui gratiam ad credendum necessariam dene- gare, eodem decreto statuit.

6. Synodalis: An fides iustificans sit solius Dei vocantis, illuminantis & voluntatem reformantis effectum & purum donum, idq; solis ab aeterno electis proprium.

6. Arminij: An id purum donum dici queat, quod à pura liberalitate offerentis oblatum, ab eo tamen cui offertur repudiari potest: an vero voluntaria acceptio id doni nomine indignum faciat.

ET, an fides detur saluandis; an vero fidelibus detur salus: an vtrumq; dici possit diuerso respectu; & si sic: quomodo in istis decretis non sit circulus, in quo nihil prius & posterius est.

7. Synodalis: An quilibet verè fide'is possit ac debeat de salute sua certus esse in hac vita.

7. Arminij: An fides iustificans natura ordine precedat remissionem peccatorum, nec ne: & an
quispiam

quissiam ad aliam fidem adstringatur, quam ad iustificantem.

8. Synodalis: An verè fideles & electi fidem ad tempus prorsus amittant.

8. Arminij: An aliquis fidem habens & retinens incidat in illud momentum, quo si obiret, condemnaretur.

9. Synodalis: An fideles sub gratia noui Test. possint in hac vita legem Dei perfectè seruire.

9. Arminij: An Deus à consortibus Noui Test. postulet ne caro aduersus spiritum concupiscat, tanquam officium gratiæ foderis istius respondens, nec ne.

Hæ questiones cū responsionibus Arminij ad priores, editæ sunt ab eius filiis An. 1613. Cætera quæ ante retulimus, partim habet Arminius in Declaratione sua ad Ordines pag. 2. 3. & 4. partim Petrus Bertius supra.

1606. Anno 1606. Martij decimoquinto, Ordines Generales, vt Nationalis Synodus conuocaretur, consenserunt, idque nomine Illustrum ipsarum Dominationum, vt potè legitimorum Magistratum, protectorum ac defensorum in hisce regionibus Christiana Religionis reformatæ, & quibus proinde ius competit, &c. vt Synodus illa Nationalis cum reuisione Confessionis & Catechismi earundem Ecclesiarum & Constitutionibus Ecclesiasticis hactenus in ea frequentatis in nomine & timore Domini ita institueretur, vt, &c.

Hæc

Hac autem tempestate (aiunt Leydenses pag. 15.) non minus segniter de ijs ferè quibus ante (scilicet anno 1597.) quæstionibus inter Hollandiæ & aliquot vicinarum provinciarum Pastores disputabatur, alijs rigidiorum Doctoris Francisci Gomari, alijs eam, quæ Reineri Dontheclokij nomine venditabatur, alijs mitiorem D. Arminij de Prædestinatione, eique annexis quæsitis sententiam amplectentibus, singulis verò opinioni suæ in Confessionis & Catechismi verbis patrocinium aliquod quærentibus. Ob has itaque necessitates vrgebatur Synodus; hæc tamen, licet ab Ordinibus iam concessa, inchoata non fuit. Causam ibidem subiungunt Leydenses: Malè habuit Ecclesiarum Delegatos de reuidentis Confessione, Catechismo & Canonibus Ecclesiasticis mentionem iniici. Aiebant scilicet isto commate in dubium vocari totam illis Breuiarijs comprehensam doctrinam. Vrgebant forense hoc esse *Reuisionis* vocabulum, nec postulari illum actum, nisi cum latæ sententiæ non acquiescitur, sed eius retractatio aut mutatio potius postulatur. Quare tam grandis negotij & tantorum consiliorum moles ex vocis istius interpretatione pependit aliquamdiu, & in hunc vsque diem impeditur. Reuersus igitur

tur ad suos Pastoribus ijs, qui ad petendam Synodum missi fuerant, diligentius ad rescripti istius tenorem attendere cœperunt Hollandicæ Ecclesiæ, quæ in Synodo Gorinchemiensi habita mense Augusto eiusdem Anni 1615. Id. c. vi. æquitatem istius De recognoscenda Confessione & Catechismo clausulæ suo suffragio comprobant. *Ecclesiis enim videri, ait Synodus, in Synodo Generali confessionem more solito expendendam iterumq; examinandam esse, &c.* ideoque Professoribus Leydensibus, & Pastoribus ad eam Synodum pertinentibus mandatum, vt Confessionem & Catechismum in hisce regionibus vsurpatum diligenter perlegant & scrutentur. Pergunt deinceps:

1607. Anno 1607. mense Iunio, euocatis ab Ordinib. insignioris notæ aliquot Pastoribus & Doctoribus ex omnibus Confœderatis Prouincijs, conuentum habuere, quem dicunt *preparatorium*, vbi de forma & modo habendæ Synodi cognoscere eorum iudicia voluerunt. Verum in eo ipso conuentu rursus Recognitionis istarum Doctrinæ formularum, quantumuis ea non sine exemplo aliarum Ecclesiarum & grauissimis de causis à supremo Magistratu decreta esset, acriter restitum est, iudicatumque in Synodo nationali non debere Confessionem Belgicæ

Belgicarum Ecclesiarum (ita habent Leyden. desiderato verbo, reuideri vel examinari) sed posse relegi, Si id Synodus ob incidentes causas necessarium iudicauerit. Vnde hic tali modo conqueruntur Remonstrantes: *En rescissum hic tredecim aut circiter Ecclesiastarum iudicio Summarum in Belgio potestati Decretum. Et sic porro non ab Ill. Ordd. Generalibus, sed ab ipsis Ecclesiarum Pastoribus in expectatione desiderata Synodi detenta sunt nostrates Ecclesia.*

Fuit in hoc conuentu etiam Arminius multumque ibi diuersis vicibus postulatus fuit apertè se declarare in iis, quæ in Catechesi & confessione desideraret. Sed renuit ipse illud facere, priusquam ad Synodum ipsam ventum esset. *vid. Sibr. Lubb. in Resp. ad Epist. 2. Bertij.*

Interim Ministri quidam Hollandiæ recognitionem illam vrgere non desinebant. Indicitur Synodus Hollandiæ Australis Delphis habenda, prius tamen deputantur ad Arminium tres diuersarum Ciuitatum Prædicantes. Hi iterum Arminium de sententia sua interrogant, negat ille collationem, dicens differendum esse hoc negotium ad Synodum nationalem, atque ita eos dimisit. Inde in Delphensi Synodo articulo quarto statutum est, vt Ecclesiastæ & Theologiæ Professores in omnia scriptis

istis seu formulis contēta tum quo ad substantiam, tum quo ad verba & phrasas attentè inspiciant. Ibi tum aliqui Prædicantium, ne Doctrinę reformatę capita in controuersia vocare viderētur, in pleno Concilio vltro testati sunt, se Confessionem & Catechesin quod ad substantiam, & fundamentum doctrinę pertinet probare. Vrserunt tamen alij, vt edicerēt, num omnia etiam verba & phrasas, & quicquid est istiusmodi in Confessione & Catechismo conformia esse crederent Diuino verbo, an nō. Detrecharūt ad hoc respōdere dicti Prædicantes, ex Ordinum & Gorichomiensis Synodi decreto ad Nationalē Synodū hęc inquisitionem differri postulantes. Inde statim hi passim per Ecclesias Batauorum & finitimas quoque regiones, partim clancularijs susurris, partim propalatis apud vulgus delationib. vt heterodoxi & de impuriore doctrina suspecti, traducti accusatiq̃ue sunt.

Anno 1608. aduersus Arminij iam feliciter inchoatam reformationem, excitari cępit durus quidā & insuperabilis propheta, agitatus spiritu Domini, illo scilicet qui vexabat Saul. Iuuenis erat natione Ultraiectinus dictus Vincentius à Drielenburch. Dederat hic operam ad tempus aliquod iuris prudentiæ in Academia Leydensi, in
hunc

hunc usque annum (vt ipse fatetur) nondū
 renatus, nec fidelis, sed vehementi præiudi-
 cio abreptus aduersus Calvinistas & Confi-
 storiâtes, seu eos qui confessionis Belgicę &
 Heidelbergensis Catechismi doctrinam
 conformen esse credunt sacris literis. Hoc
 autem anno diebus circiter 14. ante pascha,
 cum esset Ultraiecti, dicit in oratione ma-
 tutina subito in se descendisse virtutem
 Dei veluti diuinam quandam obumbrati-
 onem atque inspirationem qua certò in-
 tellexerit se esse per Christum iustificatum
 & à damnatione redemptum, moxque ita
 fuerit mutatus in nouū hominē, vt nō solū
 verā fidē & conscientię quietē sit adeptus,
 sed etiam istiusmodi S. Scripturæ notitiā,
 vt qui prius tanquā per nebuam verbū Dei le-
 gerat, nūc clarē & dilucidē illud legerit & intel-
 lexerit; imo vt clarā Saluatoris faciem sibi im-
 pressam viderit. Nouerā (inquit) iam cœlestē
 Patrem, nouerā Filium, nouerā Spir. S. noue-
 ram Deum. Scripsit paulò post de hac sua re-
 generatione quædā ad Iacobum Arminiū,
 à quo tamen responsū non accepit. Deinde
 Leydā reuersus vt iuris studiū absolueret,
 in Augusto huius eiusdem anni secun-
 dam habuit visionem, in quam cum stupo-
 re fuerit abreptus, occasione lecti istius
 præcepti Domini Matth. 23. *Patrem nolite
 vocare vobis super terram, vnus est enim pater*

vester qui est in cælis. Hic itaque primò se ait vidisse omnes Catholicos contra hoc Christi præceptum Pontificem Rom. vocare *Papam* seu Patrem in terra Christi Vicarium. 2. in hoc Pontificis nomine comprehensum esse numerum mysticum nominis Antichristi, quem S. Ioannes Apocal. cap. 13 dicit comprehensurum *sexcenta sexaginta sex.* Itaque inscium se pro nomine *Pater a Deo* scripsisse *Paterra deo*, moxque applicato, iuxta græcam calculandi formulam, ad singulas literas valore arithmetico, ipsū reperisse, qui querebatur numerū, exultasse mox se præ gaudio; geminatum R. non iam lapsum; sed quia vocem *Terra* secum in illud nomen trahat, nec sonum in pronunciando mutet, *Oraculum* putasse quo omnes Papistæ possint eludi.

Hac erga visione illustratus propheta pergit mox ad Arminium, mysterium eidem aperit, & copiam suæ prophetiæ apud illum deponens, ipse cum autographo subito Hagam comitis pergit, ut Principi Mauritio & Dominis suis Ordinibus Generalibus id ipsum exhibeat. Hagam ubi venit ad Ioannem Vtenbogardum Comitis Mauritij tunc concionatorem se confert ut per eum accessum ad Mauritium impetret; negotia ait se habere diuina per Dei spiritum sibi reuelata, quæ communicare suæ

Excele

Excellentiæ & per eam Ordinibus Generalibus debeat. Ioannes Vtenbogardus ipsi respondet, non posse se hæc tam facile credere nec cum ipso ad suam Excellentiam pergere, nisi prius ipse Drielenborg miraculū sibi aliquod exhibeat. Tū Drielenborg paululum cunctatus, exhibiturū se ei miraculū recipit: prolaturum scilicet nomen Antichristi seu bestię, quod nulli mortalium fuerit hæcenus cognitum, moxque familiari vocis tono Pontifex Romanus, inquit, est *Paterradeo*. iterum secundo altiori voce id ipsum repetit. Demum tertio quanta poterat contentione maxima idem denuo ingeminat, ita ut tremere circumquaque viderentur omnia. Vtenbogardus, audito tam monstroso miraculo, timore correptus è musæo suo discedere atque hominem solum inibi relinquere parat. veritus scilicet ut, sicut ab aliis Sanctis, cæcis aut claudis membrorum solet integritas restaurari; ita in se mutilando novus hic miraculorum patrator virtutis suæ periculum faceret. lamque fugam adornans, *Hoccine*, inquit, *est quod promissisti, miraculum, pulchrum sane miraculum: Et ego huiusmodi facile miracula fecero: Monsieur Drielenborg caue ne iudicij te beneficium deserat.* Tum ille nihil eius rei esse periculi asserens, Vtenbogardum ut quæ à se prolata erant calamo in chartam exciperet,

B 5

roga

rogabit; sed frustra: donec tandem in genua
prouolutus & per amorem Dei deprecatus
permouit eum vt resumpto animo quæ
audierat verba describeret: Scripto iam no-
mine geminatum illud R. Vtenbogardo nõ
multum placuit: ideoque quamprimum
potuit, hominem à se dimisit, nec accessũ
ei ad Mauritium procurauit.

Ille ergo spe sua frustratus redit eodẽ die
Leydã, Arminio de sinistro suo successu
queritur, & ab eo non multum serio com-
mendatus in opportunius tempns mysterij
tanti, cuius capaces nondum erant homines
reuelationem differt. Sibi tamen interim &
familiæ suæ prophetare non desinit. Nam
sequenti anno tertiam visionem iam ma-
trimonio cum exiguo continentia adeo-
que veræ regenerationis testimonio, co-
pulatus, Ultraiecti habuit, in qua eundem
Antichristi nominis numerũ Belgicis hisce
dictionibus *Roomsb paep. 1. Romanus papa*
competere intellexit. Sed ante annũ 1613.
in publicum visiones hasce suas non diuul-
gavit.

Eodem hoc anno 1608. Ordines Ar-
minium eiusque Antagonistam Gomarum
Hagam Comitum euocant, Senatũque su-
premi Consilij cum quatuor Prædicantibus
delegant, vt de Controuersijs eorum inqui-
rant, suumque de eis iudicium ad se referat.

Pro-

Proposuit Gomarus Arminio vnum & triginta articulos, vt & Arminius Gomaro vigintinouem vterque scripto, neutri verò alterius responfiones videre concessum est. Sed Delegati examinatione partium facta ad Ordines hoc modo retulerunt; Inter Gomarum & Arminium (quantum quidē ipsi iudicarent) nullum esse de capitali aliquo ad salutē necessario puncto dissidium. Hinc ira excanduit Gomarus in tantum, vt in Confessu Ordinū vehementi contentione palam asseueraret, tantum esse inter suam & Arminij sententiam discrimen, vt ipse cum Arminij sententia ante Christi tribunal comparere non auderet, additque tantam inde orituram esse simultatem, vt non prouiciæ solum & ciuitates, sed ipsi etiam ciues in sese mutuò sint insurrecturi. Arminius contra paratum se fistebat vel ex tempore, aut quodocunque Dominis Ordinibus visum esset, innocentiam suam & causæ æquitatem clara explicatione manifestam reddere. Gomarus deinde domum reuersus articulos suos Arminio propositos typis diuulgat, Arminium in multis perstringit. Respondet ijsdem articulis Arminius; iniuriam sibi à Gomaro illatam, falsosque errores impositos demonstrat.

Octobris vigesimo Ordines Arminium literis denuò ad se euocant, vt in penultimū eiusdem

eiusdem

eiusdem mensis diem Hagæ se sistat, promissam, Doctrinæ suæ explicationem & ore, & scripto præstiturus. Paruit ipse, eamque professionem exhibuit, quam post eius obitum anno millesimo sexcentesimo decimo, relicta eiusdem vidua adiuta à suis fratribus typis emisit. In hac professione plurimis primò se excusat de negata hactenus collatione cum ijs, qui ex autoritate Synodi se conuenerant, purgans se ex eo præcipuè, quòd non Synodo alicui siue Australis, siue Borealis Hollandiæ, sed politico suo Magistratui de suis actibus rationem reddere teneretur, atque ita sine Magistratus mandato nõ potuerit se alicuius Synodi examini aut iudicio submittere; aitque pag. 8. *Si &c. sic ego Synodo aliquam in me auctoritatem aut ius concessissem, quam nes habet, nec ego ex officio meo concedere ei possum absque iniuria eorum, qui à politico magistratu mihi sunt præpositi.* Deinde pag. 9. Si dicatur (ait) debuisse me aperte meam sententiam edicere, vt de ijs, quos forte haberem, erroribus potuissem instrui. Respondeo ita se rem habere, vt non ego solus, sed plures etiam alij in religionis negotio hæsitent, adeo vt instructio prodesse nulla possit, nisi omnibus illis conuocatis in tali loco, *vbi definitiua de omnibus sententia feratur.* Inchoaturus fidei

dei

dei suæ professionem primo Ordinum Cōgregationi proxime post Deum obedientiam se debere fatetur, idemque in finerepetit. Deinde triplicem ait esse inter reformatos de Prædestinatione Sententiam. Horum primam se improbare, hanc scilicet: Quod Deus ab æterno nullo habito respectu vel ad existentiam, multò minùs ad lapsum hominum quosdam ad æternam vitam, ceteros ad mortem ordinauerit, ideo solum, vt iustitiam suam & misericordiam vel absolutum in omnia dominium, sapientiam & iustificantem gratiam declararet: Quod ad hunc finem obtinendum ordinauerit media, cum necessaria ad finem istum connexionem, idque vi prioris decreti, ita vt præordinatus per ista media necessario ad præstitutum finem perducatur: Quod inter hæc media Creatio hominis in originali iustitia, lapsus ipsius & iustitiæ originalis, ac imaginis Dei priuatio, simulque Conclusio sub peccato & damnatione, sint communia prædestinatis & præscitis: Quod pro fine electionis medium **D E V S** ordinauerit missionem **C H R I S T I**, & in adultis efficacem vocationem ad fidem, ita vt vocatus dissentire non possit: Conseruationem quoque in fide & iustitia vsque ad mortem, per quam fiat,

vt

vt electi plena voluntate peccare aut à fide
 & gratia excidere nunquam possint; ita ta-
 men, vt paruuli non omnes, sed ij duntax-
 at, qui prædestinati sunt, ob solam Christi
 satisfactionem & meritum, salutem conse-
 quantur: Quòd medium reprobationis
 omnibus reprobis etiam paruulis commu-
 ne sit negatio gratiæ etiam sufficientis, eò
 quod pro ipsis Christus (qui causa est me-
 ritoria gratiæ) non sit mortuus, nec velit
 Deus spiritum Christi reprobis conferre:
 Quòd quibusdam (adultis) reprobationis
 medium proprium sit obduratio, contin-
 gens eis vel ob peccata præcedentia; ad cuius
 obdurationis executionem det Deus
 cognitionem iustitiæ suorum mandato-
 rû, quæ ipsi in iniustitia cogatur obserua-
 re; vt sint inexcusabiles; vel ideò, quia Euā-
 gelij gratiam reiecerint; ad cuius obdurati-
 onis executionem vtatur Deus vocatione nõ
 sufficienti & inefficaci, idq; tã ex volunta-
 te Dei, quàm ex effectu; ita vt, vocatio ista
 vel tantum sit exterior; ad quam fides se-
 qui non potest, vel etiam interior solius
 intellectus illuminatio, qua etiam Dæmo-
 nes credunt, vel denique aliqualis etiam
 motus ad cælestia dona degustanda: quòd-
 que ij, quibus hoc postremum contingit,
 omnium sint longè miserrimi, cum tollan-
 tur

tur in altum, vt lapsu grauiore ruant; quippè qui necessariò ad vomitum redeunt.

Hanc opinionem dicit à quibusdam teneri, vt fundamentum *Christianitatis, salutis & certitudinis salutis*, esseque, secundum illos, certissimam fidelium conscientiarum consolationem, contrarium autem Pelagianum esse ac Diuinæ gratiæ imminutiuum. Deinceps ipse Arminius hæc singulatim refutare aggreditur. Primum quidem, quia *Christianitatis fundamentum* solummodo sit decretum Dei statuentis Christum caput Saluatorem ac fundamentum saluandorū: prædestinationis verò istius doctrina non sit ea, qua præcisè fideles vt membra isti Capiti vniuntur. Secundum; quia prædestinationis isthæc non sit decretum Dei secundum propositum in Christo Iesu, nec doctrina istius prædestinationis sit virtus Dei in salutem omni credenti, cum Iustitia Dei per eam non reueletur ex fide in fidem. Tertium denique; quia *salutis certitudo* hoc argumento nitatur: *quicumque credit, saluabitur; ego credo, ergo saluabor*. Cum tamen doctrina isthæc nec maiorem, nec minorem huius argumenti tradat. Addit nō tradi istā prædestinationem in Euangelio, cum ibi (etiam ex ipsius Gomari in suis thesibus

con-

confessione) nusquam explicetur, quosnam
figillatim (per paucis exceptis) nec quot, sed tan-
tum quales generatim prædestinauerit Deus.
 Deinde ait istam prædestinationem sex-
 centis primis post Christum annis in nullo
 vnquam Concilio definitam esse, nec ab
 Augustino aut alio quouis Patre intra pri-
 mos sexcentos annos receptam; quinimò
 nec conformem esse Catechismo aut Con-
 fessione Belgicæ, vt nec multarum Ciuita-
 tum ac Prouinciarum aliarum Confessio-
 nibus. Imò verò *repugnare diuina sapientia,*
iustitia & bonitati; nature quoque humana,
cum ab ea liberum arbitrium remoueat; i-
tem repugnare rationi creationis vita, &
mortis aeterna, peccati quoque & gratia; De-
nique detrabere honori diuino; cum ex ea
sequatur Deum esse peccati authorem, quod
quatuor argumentis probat, atque in-
de infert, non hominem, sed Deum pecca-
re, & quoniam implicat, peccatum esse, quod
Deus ipse facit, concludit, peccatum, nul-
lum esse peccatum, aliaque plura absurda &
inconuenientia: quinimmo constanter af-
seuerat per istam doctrinam euerti funda-
mentum, non Christianæ duntaxat, sed om-
nis etiam omnino religionis; ideoque
 ob hanc præcipuè doctrinam, Reformatos
 pessimè

peffimè hæctenus audire apud Papiftas, Mennoniftas & Lutheranos: atque ob hanc caufam fe commotum ad iftud punctum diligentius attendere, vt fine detrimento cum Antichrifti regno bellum poffet gerere.

Deinde fecundam proponit aliorum fententiam Quòd nimirum Deus ex omnibus hominibus pauciozem partem ab æterno decreuerit ex fuo folo beneplacito, gratiæ fuæ ac gloriæ participem facere, ceteros prætereire & fibimet ipsis relinquere; dein verò vbi fic fibi relictos peccaffe vidit; damnationi ac pœnæ destinare: ita tamen vt prædeltinatio feu electio refpectu finis confideret hominem in comuni & abfolutè; refpectu mediorem cõfideret hominem vt lapfum in Adamo: vrque in Decreto finis hi duo fint gradus, primus Dei *præfciencia*, qua nouit fuos, fecundus *præfinitio*, qua falutem illis ordinauit, eligendo fcilicet illos primo ab æterno, deinde vero gratiam & gloriam præparando. Media quoquè fint, primò ipfe *Chriftus*, deinde *vocatio efficax & perfeuerantia donum*. Ad reprobationis verò executionem ordinetur *derelictio in natura & gratiæ fupernaturalis denegatio iultè à Deo facta*.

*Sententia 2.
De prædeft.*

C

Tertiam

Sententia 3.
De prædest. Tertiam denique sententiam subiungit quorundam dicentium, Prædestinationis & rebrobationis obiectum esse hominem lapsum, ita tamen ut in prædestinati nullum habuerit Deus respectum ad eorum fidem seu pœnitentiam, ut nec in reprobis ad impœnitentiam sed ad suam duntaxat gloriam.

Censurâ Ar-
minij de v-
traque sen-
sentia posse
viori. Has duas posteriores sententias ideò dicit excogitatas, ut Deus peccati author non esse defendi posset, reuera tamen ad hoc eas non sufficere. Non quidem priorum; tum quia Deus negando sufficientem gratiam in causa fuit, ut necessariò peccatum sequeretur, tum quia omnes sic à Deo neglecti, non possunt non damnari. Nec etiam posteriorem, partim quidem, quia eiusdem fautores dicunt, quod Deus subtrahat reprobis gratiam ad nō peccandum necessariam; partim verò, quia ponunt Deum voluisse suam gloriam manifestare per vindicatiuam iustitiam, unde infert Arminius, ex Dei voluntate necessaria esse peccata. Deinde subdit: declaratis iam sententijs de Prædestinatione in Ecclesijs nostris & vniuersitate Leydensi doctis, atque à me non approbatis, allegatis quoq; censuræ meæ rationibus, nunc meam proponam sententiam, quâ verbo Dei maxime confor-

Arminij
sententia
de prædest.

conformem esse existimo, scilicet. Primū absolutum Dei decretum de saluādis peccatoribus esse quo detreuit Christum dare hostiam pro peccatis. Secundum, esse voluntatem saluādi in Christum credentes ac pænitentes. Tertium, esse ordinationem mediorum secundum Dei sapientiam. Quartum, voluntatem saluādi vel damnādi quoslibet in particulari propter assumptam fidem, vel propter incredulitatem ab æterno in ipsis præuisam, ita tamē, vt fides non nisi ex gratia tam præueniente quam concomitante credentibus obtigerit. Inde post miram huius sententiæ commendationem admittit Dei prouidentiam in omnibus omnino rebus, dum modo per hāc non cōstituatur peccati author.

Liberum arbitrium ad vera bona faciendā per gratiam Dei dicit roborari; Gratiam verō non esse solum Dei fauorem erga peccatores, sed etiam esse Dei dona intellectui ac voluntati hominis infusa, fidem scilicet, spem, charitatem &c. sine quibus nihil boni homo valeat vel cogitare; esse quoque iugem assistentiam Spiritus sancti, præuenientē, excitantē, concomitantē & subsequē in omne opere bono; ita tamē vt hominē ad operandū nō necessitet, sed ab eo repellī possit, idq; sepē fieri.

De libero arbit.

De gratia inherente.

*De hominū
possibili per-
fectione.*

*De perseue-
rantia per-
petua.*

*De iustifica-
tionis certi-
tudine.*

Per hanc gratiam posse hominem præua-
lere contra Diabolum, mundum & carnē
in omni tentatione. An autem qui hanc
gratiam semel verè acceperunt, possint ea
per suam negligentiam amittere & mun-
do denuo adhærere, dubitare se dicit. Por-
ro certitudinem huius gratiæ habitæ mo-
ralem concedit: eam verò, quæ sit fidei, non
audet asserere: Audet tamen dicere, posse
hominem per Dei gratiam in hac vita esse
perfectum, ita ut non peccet, quamquam
in nemine id fiat aut factum sit, excepto
solo Christo. Dein quæstionem mouet
dicit de dicto isto Apostoli Rom. 4. *Fidei
imputatur ad iustitiam.* Vtrum scilicet id
intelligi debeat proprie ita ut ipse actus
fidei inhærens homini imputetur coram
Deo, ex gratiosa acceptatione, in siue ad
Iustitiā: an vero figurate & improprie ita ut
iustitia Christi per fidem apprehensa cre-
dentibus in iustitiam imputetur. an deni-
que etiam sic, ut iustitia ad quam fides im-
putatur, sit fidei instrumētale opus. Suam
sententiam dicit esse, quod per merita so-
lius Christi Deus credentes reputet iu-
stos, nullos autem alios, præter credentes:
ideoque conuenienter & proprie dici, fi-
dem homini credenti in iustitiam ex gra-
tia imputari; quatenus **DEVS IESVM**
Christum

Christum filium suum proposuit tribu-
 nal gratiæ, siue propitiationem per fidem
 in sanguine ipsius. Tandem obiectum si-
 bi esse ab æmulis, permotos à se esse Ordi-
 nes, vt *Catechismi & Confessionis* reuisionem
 imperarent; negat esse quidem id à se fa-
 ctum, rectè tamen ac bene id factum esse
 sustinet; posse scilicet & debere formulas
 illas ad sacram scripturam, quæ sola infal-
 libilitate gaudeat, examinari, atque inter
 cætera disquiri: An non contineantur in
 formulis istis contradictiones seu pugnan-
 tia dogmata. Rationem dubij subiungit,
 quia cum aliquando à quodam Concio-
 natore Doctor Ioannes Piscator in Nassou-
 uia professor per literas fuisset admonitus,
 vt in doctrina de iustificatione, ad Heidel-
 bergensem Catechismum se conformaret,
 eique tria eiusdem Catechismi loca tan-
 quam opinioni eius repugnantia ab eodè
 Concionatore fuissent obiecta, respondit
 ipse, se Catechismo per omnia consenti-
 re, citans decem aut vndecim eiusdem
 pro sua doctrina testimonia. Subdit autem
 Arminius: *Ego verò Sanctè affirmo, non me vi-
 dere, qua ratione loca ista Catechismi conci-
 liaripossint.* Adducit item exempla Augu-
 stana, Helueticæ ac Gallicanæ Confessio-
 num, quæ reuisioni & mutationi subiace-

rint: immo, ait, ipsa Confessio Belgica etiam reuifa atq; per additionem, detractionem, alijsque modis est variata. His qui obijciunt, hoc modo singulis annis reformatorum fidem in dubium vocari ac mutari posse, respondet doctrinam hominum nullam esse indubitata, sed solas sacras literas, secundum quas omnes alij spiritus probandi sint, vtrum ex Deo sint, nec ne; alioqui non potuisse à Luthero & Zvvinglio doctrinam Papalem examinari, quæ tot centenis annis in Ecclesia recepta erat: ne autem nimis frequenti reuisione opus sit, Consiliū dat, vt Confessio fiat quam breuissima, & quantum fieri potest, ex ipsis scripturæ verbis constata.

Hæc summa est professionis, quam Arminius hoc anno (vt diximus) obtulit Ordinibus. Gomarus re cognita, paulò post sponte Hagam Comitibus pergit, audientiã apud Ordines petit; eaq; impetrata, acerbâ oratione Arminium traducit, multos ei errores attribuit, Pelagianismi præsertim accusat, Iesuitam, & Iesuita peiorem, inconstantem, Ordinum assentatorem vocat: defendisse eum ait, Magistratum etiam gentilem in Synodis Christianis sententiã posse suam dicere ac præsidere; quin immo Pontificem Romanum fratrem, membrum

brum filiumq; Ecclesiæ matris appellasse. Tradit dein scripto Ordinibus hanc suam in Arminium inuectiuam, quam demum post mortem Arminij typis diuulgauit. Verùm relicta Arminij vidua in præfatione, quam viri sui professioni præmisit, studiosè eundem Arminium à Gomari calumnijs vindicat, ac præsertim impensissimè à fraternitate cum Romano Põtifice; prodens ex alijs Arminij scriptis immortale eius (cui scilicet ad vltimum vsq; spiritum operam dederit) in Romanum Pontificem odium ac venenatam maledictionem: ex altera quoque parte Gomari in Arminium inueteratam propalat inuidiam, de eaque sic ipsi improperat: *Et tu, Gomare, hoc perge pede, sic tuus equuleus cursitet, passionibus frenum relaxa, ac taliter corde disposito, Deum, vt verba tua pro suo beneplacito moderetur ac regat, precare: hoc nimirum oras, firmato iam ante proposito turpiter adeo in proximi famam debacchandi, in eumque iam sinem oratione præmeditata: Vnde hac tua tanta in Confratrem acerbitas, quæ ne post mortem quidem eius demoritur? vnde, nisi mera ex inuidia? Nosti quales nonnunquam de frequenti in Concionibus eius auditorio sermocinationes sint habita: Nosti quo astu quidam tibi noti minare istud studuerint:*

Nosti quisnam inchoata iam primum eius professione, quoque vultu ei dixerit: dicunt te esse doctiorem Iunio: Nosti item quid à te, tuisq; confortibus nonnunquam de thesibus proprio studio per eum ad Iuuentutis profectum elaboratis, ac nonnihil commendatis dictum sit: quid item sit dictum de lectionibus eius super secunda ad Thessalonicenses secundum caput, ad Pontificem Romanum spectantibus, cum eas auditores eius demirantes commendarent: Norunt denique complures alij, cum aliquando more tuo in eum esses concitatus, ed quodd Epistola ad Galatas explicationē inchoasset, cum per acerbo morsu te dixisse: tu inuolasti in meā professionē.

Eodem hoc anno 1608. Nouembris 23. Ill. Hollandiæ Ordines exaratis ad singulas Ecclesiastarum Classes literis, quas quisque haberet circa Catechismum & Confessionem obseruationes denuo ad se trāsmitti & custodiæ suæ in Synodum Nationalem committi iusserunt. Quo facto, aiunt Leydenses, ilicet altercationibus istis præposteris & intempestiuis de scriptorū istorum iterando examine finis impositus est, & altum de ijs in hodiernum diem silentium. Hoc tamen vltimum quomodo verum sit non satis video, cum postea anno millesimo sexcentesimo duodecimo non leuis fuerit Dorderacensibus Prædicantibus

can-

DE DISSID. MINIST. HOLLAND. 41
cantibus pugna cum Adolpho Venatore,
de eorundem etiam scriptorum autorita-
te. Pergunt interim Leydenles reliqua
huius anni ita describere: Non tamen (hoc
modo) sopitæ fuere eæ, quæ de prædesti-
natione, & eius appendicibus vigeant
disputationes; sed ex scholis ad suggestum, ex
suggestu ad promiscuam multitudinem, in fo-
ra, in compita & porticus delata, summa, me-
dia & infima sortis homines exercuere; Hæ in
classibus & presbyterijs erant contentio-
næ materies fecunda, nec cuiquam iam Ecclesia-
sticæ idem quod nos sentienti in Ecclesia sua pa-
cato esse licebat, aut vllis SS. Theologia candi-
datis ad Ecclesiasticæ dignitatis munia aspirare
ultra concedebatur. Mense Decembri, Synodi
provincialis conuocationem flagitarunt ab
Hollandiæ classibus missi pastores. Verum Ordi-
nes Hollandiæ minime hoc ex vtili tum reip. tum
Ecclesiæ futurum iudicantes, vt qui impensissi-
mo nostros condemnandi studio duci eos viderent,
petitioni ipsorum abnuere, addito non
grauari suas dominationes Synodi copiam quo-
quo tempore facere, modo à temeraria, &
precipiti fratrum condemnatione abstineretur,
donec in nationali Synodo negotium cum pace
disquiri possit. Verum fratres contra obniti &
nostros quibus possunt modis ab obeundo mini-
sterij opere arcere, in plebis odium concionibus,

Et scriptis abducere, nouatorum & heterodoxorum exosis nominibus insectari non destiterunt.

Hoc modo dissensionibus incrementa sumentibus, locus & occasio simul data est alijs spiritum suum excitandi & prophetias alias reprobatas denuo in mediũ producendi. Fuit in vrbe Leyda ab initio penè eiectæ religionis Cathol. ab an. nim. 1574. concionator quidã dictus Casparus Coolhaſius. Hic tunc cernens libertatem prophetandi per Consistorij & Cladium Synodorumq; authoritatẽ non parum impediri; docere cæpit huiusmodi Ecclesiastica iudicia vbi politicus Magistratus Christianam religionem profitetur, admittẽda nõ esse, totũq; Ecclesię & Ecclesiastarũ regimẽ penes huiusmodi magistratũ residere. Hoc posito fundamento, visibilẽ Christi Ecclesiã latè admodũ aperuit; omnes in eã recepit, qui in eius. i. Christi nomine baptizati sacras literas, quocũq; tandẽ sensu, reciperent; ideoq; neminẽ talẽ vt aliter, quã veller, credat, molestandũ esse aut ex Ecclesia eijciendũ, iniquas propterea esse censuras illas, quas siue olim Catholici siue iam in belgio reformati cõtra dissentietes in quibusdã Christianæ religionis articulis, tulissent. Sed libero huius libertini spiritui oppo-

oppo.

opposuere se ministri cæteri; in conuentu
synodali eum hæresios condemnarunt, tã-
tumq; apud DD. Ordines effecerunt vt ci-
uitate fuerit eiectus anno 1582. Ille Gaudã
inde se recepit tutum hæctenus huiusmo-
di hominum asylum: moxque pro latissi-
ma sua visibili Ecclesia librum edidit quẽ
Lydius vocauit *lapidem pro examine facien-
do quanam sit Apostolica, Catholica, Euangeli-
ca, Reformatã, Pura Ecclesia.* In eo parui fa-
ciẽdam esse dicit communicationem cum
quacunq; visibili Ecclesia; solummodo se-
rio curãdum, vt quis sit in inuisibili Chri-
sti Ecclesia. hoc est vt sit viuum eius mem-
brum, quod fiat per spiritum adoptio-
nis in fide Christiana & vita bona,
sub obedientia politici magistratus cum
libera conscientia. Hæc esse quæ oporteat
facere, cætera autem, vt sunt baptismi &
Eucharistiæ susceptio, S. Scripturæ lectio,
concionum sacrarum frequentatio, si libe-
ra conscientia quis frui illis possit, non
esse omittenda, nec tamen esse ad salutem
necessaria. Hunc librum nunc tãdem, hoc
anno 1608. *sperans Fortuna regressum* denuo
recudi Gaudæ curauit. In fine Appendicẽ
adiicit, in qua se, dum Leydæ adhuc paci-
ficam hoc suum euangelium doceret,
ita fuisse ciuibus exosum dicit vt
diebus

diebus singulis dominicis pluries centeni homines exiuerint in voorschooten (pagus is est extra Leydam) concionem audituri, cœnam Domini celebraturi, infantes ad baptismum presentaturi, & matrimonio copulandi: non aliter (inquit) atq; si ego pessimus quem mundus vsquam haberet, fuissim hereticus. Hæc homo iste illic vbi intentioni eius seruiunt ita fatetur apertè. Post paucos tamè annos, annimirum 1611. tractatum quendam de Disciplina Christiana & Excommunicatione ex scriptis Rodolphi Gualteri concinnatum, iterum prælo diuulgans, in epistola ad Magistratum Leydensem tractatui isti præmissa, dicit se anno 1582. ab Ecclesia ista auulsum fuisse inuita tota congregatione ciuium. Ex quibus facile patet liberam nimis hominis istius esse conscientiam. Hoc eodem Anno à Mense Iulio vsque ad finè penè sequentis anni missis vltro citroque literis, serio de Fide iustificante deque hominis coram Deo iustificatione disputatum est inter Sibrandum Lubberti Theologiæ Doctorem & Professore in Academia Franekerana Frisix, & Petrum Bertium Collegij Theologici apud Leydeses præfectum. Defenderat in Thesisibus quibusdam Bertius fidem in Christum per gratuitam acceptilationem Dei in Christo, haberi

haberi pro omni legis iustitia quam homo præstare tenebatur, ita ut habeat homo in se inhærens aliquid per quod sit iustus. Hanc sententiam dicebat Sebrandus Socinianismum sapere: Demonstrat id literis suis latè, ita sensisse Michaelē seruetum, Faustum Socinum & Ostorodum, Fatetur Bertius quidem ab istis Hæresiar-
archis quoad satisfactionem Christi plenariam pro peccatis nostris dissentire, sed contendit id verbo tenus tantum fieri, & ex argumentis quibus pro sententia sua stabilienda Bertius utitur, inferri posse impiam istorum hominum, aduersus Christi satisfactionem, hæresin. Sustinere simul volebat Bertius, fidem apprehendere iustitiam Christi, quæ per imputationem fiat nostra. Hoc solum verum esse tuebatur Sibrandus ita Lutherum, ita post Lutherum reformatores omnes docuisse, & hanc doctrinam simul cum priori effato consistere non posse, sicut idem simul esse nequit forma & instrumentum acquirendæ seu apprehendendæ formæ. Familiaris initio fuit & amica collatio, tãdem tamen vertente anno ita Sibrandus: sibi visus est Socinianismum Bertij detexisse ut in literis Anno 1609. 9. Iulij datis aperte dicat se indigne molesteque ferre quod Bertius
Socini

Socini libro sit seductus, hoc ita esse graue
 vt & præsentis vitæ statum turbet, & eter-
 næ peruertat. Bertius his acceptis, mox ita
 orditur: *Quid ergo dilecte in Christo frater,*
post tot totiesq; iteratam scriptionem, nondum
tibi in mentem venire potuit, vt equo trutina
examine sententiam meam expenderes? Ego
vero lectione istarum literarum quas nunc tan-
dem de manibus depono ita sensi me commoue-
vi, vt parum absuerit quin eas protinus consci-
derim. Video me abs te haberi pro desperato.
Iam scilicet conclamatum est de..... Iudi-
cas me Socini sententiam amplecti. Et paulo
post: Quid rationis adfers O homo ad minimũ
apicem epistolæ superioris meæ? Ostende, Ostēde,
inquã, quanam res Lutherum mouerit vt istam
sententiam conciperet? quando id factum? qua
occasione? quibus momentis? quo scripturæ colō-
re? cur ipsius cogitationes in alteram partem
deuolutæ non sint? Et infra iterum quærit
quid sit fidem credentis imputari ei ad iustitiã
moxque subdit: Responde si quid tibi est oris
aut cordis. Quid detrectas aut tergiuersaris?
Quid suspiciones fingis? Quid spectra & por-
tenta. excluso omni ingenio & liberali examine
omniq; Christiana charitate, imaginaris? quid
diducis supercilium? Quid diuidis questionem
& partem confessam fingis me negare? &c.

Ad

Ad has literas, eo quod tardius eas accepisset respondit Sibrandus 20. Septembris, demonstrans se nihil præter rationem ipsi scripsisse, ipsum vero frustra quæ quæsierat quærere *Ad responsiones meas (inquit) nihil regeris: ad argumenta mea nil respondes: & tamen mones imopandè insultans vrges me vt respondeam. Relege primam & penultimam meam epistolam & pudebit te huius plus quam puerilis iactantia & insultationis. Rogat deinde Bertium asperè satis, vt clarius ipse suam sententiam explicet. Subditque: Tue Rhetoricationes & plus quam pueriles iactantia atq; insultationes merentur vt in hunc modum te vrgeam. Si modestè sententiam tuam explicuisses ego hoc modo non agerem. Nunc cum ipse hareas, & ex salebris te explicare nequeas perinde agis ac si me constrictum & conuictum teneres. Deinde ait fidem in hac propositione: Fides imputatur credenti ad iustitiam poni per metonymiam pro obedientia seu iustitia CHRISTI. repetit. que argumenta quibus id probauerat in literis prioribus. Non respondit post hæc amplius Bertius donec tandem mense Decēbri rogatus à Sibrando cōsensum dedit vt tota disceptatio typis excuderetur.*

Interea,

|

1609.

Interea, videlicet Anno 1609. Arminius cum varijs dudum luctatus morbis, tandē Octobris die 19. è vita migravit. Fuere ex eius aduersarijs qui adductis quibusdam S. Scripturæ testimonijs, morbos eius inter pœnas quas Deus hostibus suis comminatur, referrent. His Petrus Bertius in funebri sua pro Arminio oratione conatur occurrere. Atque adeo quidem Arminium commendat, vt Gomarus laudis tantæ cumulum in hoste doctrinæ suæ non tolerans, paulo post orationem ipsam Bertij libello edito reuocauerit in dubium, multaque & contra Arminij integritatem & contra Bertij veracitatem obiecerit. Respondit tamen huic libello postmodum Bertius, *Alloquio* quodam ad F. Gomarum edito.

Cæperant præter Gomarum alij quidã in Arminium adhuc superstitem calamum stringere. Inter hos facile primus fuit Reginaldus Donteclock qui inter cætera opuscula contra Arminij sententiam edita, etiam dealogum instituerat inter vnum latinæ, & alterum belgicæ tantum linguæ peritos, super thesibus Gomari & Arminij iam antea belgicè editis, vbi Arminij sententiam quasi pro idiotis explicās odiū ei conciliare conatur ex eo quod sit noui-

tia

tia & toti Reformatarum Ecclesiarum collectioni contraria. Ideo hoc anno aliquis pro defensione Arminij *Christianam & severam* edidit admonitionem pro pacis studio ad R. Donteclok, conatus ostendere Arminij sententiam orthodoxæ reformatorum doctrinæ non repugnare. Verum Aduersarij non ita facile infringi sibi passi sunt argumentum ab antiquitate & auctoritate Ecclesiæ suæ delumptum. Nam eodem hoc Anno Adrianus Georgius Smoutius Minister Roterodamensis. *Concordiam* edidit *quinquaginta & plurium scriptorum* cõtra Pelagianismum, vt ipse loquitur, cuius Arminium insimulat. Dedicauit librum magistratui Roterodamensi *6 Septemb. anno apparitionis Domini nostri 1609. reapparitionis autem Euangelij nonagesimo quarto.* Mirũ quem ipse huius reapparitionis primũ Euangelistam faciat, cùm Lutheri apostasia tã vetusta non sit, multo minus Caluini.

Anno 1610. Ioannes Vtenbogardus, con- 1610.
discipulus quondam Arminij, nunc quoq;
sententiæ eius præcipuus defensor, tractatum edidit *de officio & auctoritate Christiani magistratus in Ecclesiasticis negotijs.* In hoc libro supremam in terris circa Ecclesiastica auctoritatem politico magistratui attribuit, vocationemque ministrorum Ecclesie

D

eclesie

elesiæ eidem competere strenuè defendit. Parati videbantur plurimi aduersæ sententiæ prædicantes hunc Vtenbogardij tractatum refutare; verum interuenit Ordinũ prohibitiõ, ne quisquam de illa materia aliquid euulgaret. Producta tamen est aliquanto post eiusdem authoris quædam concio Hagæ-comitis ante annos aliquot habita, atque alijs tunc per copiam communicata: vbi de ministrorum Ecclesiæ vocatione tractans, nequaquam eam ad politicum pertinere magistratum defendit, rationes contrarias, quibus fere hunc suum tractatum stabiliuit, dissoluit ac refutat. Quare concinnatus est à quodam ex hoc eius tractatu, & priori concione quidam dialogus, oppositis sc. sibi contrarijs argumentis, & responsionibus, ita vt *Ioannes vnus*, *Vtenbogardus* alteram cõtrouersiæ partem proprijs suis verbis tueatur. Titulus libello præfixus sic habet, *Ita & non Ioannis Vtenbogardi prædicantis Hagensis de vocatione ministrorum Ecclesiæ*. Hic itaque sicut in Arminij castra concessit, ita aduersæ partis, tam scriptis quàm verbis satyricam acrimoniam effugere nequaquam valuit.

Pro eadem Magistratus autoritate defendenda, edita quoque est hoc anno
 Leydæ

Leyde concio quedam habita ante aliquot annos coram Rege Angliæ ab Episcopo Chichestrix. In qua politico magistratui defenditur competere ius conuocandi & confirmandi concilia seu synodos Ecclesiasticas. Ex aduerso Amsterdami prodijt *Declaratio duarum questionum*, quarum prior est de differentia politicæ & Ecclesiasticæ administrationis; posterior de iure Magistratus in visibili Ecclesia; Extracta è libris quibusdam Francisci Iunij quondam doctoris & professoris in Academia Leydensi. Vbi nominatim contra Ioannis Vtenbogardi *Tractatum* ostenditur diuersum esse regimen Ecclesiasticum à politico, ac penes diuersos residere.

Hoc item anno Petrus Bertius librum de *Apostasia Sanctorum* typis diuulgauit. In quo Iustos quamdiu in hac vita degunt, posse à iustitia sua & fide semel habita deficere, defendit prolixè. Misit Author vnū libri exemplar ad Isaacum Casaubonum in Angliam cui adeo hæc doctrina non displicuit vt etiam vehementer eam commendarit. Regem tamen, vbi ad eum delatus fuit, liber hic admodū offendit. Porro quantum ipse Bertius & quibus rationibus de sententiæ suæ veritate confidat,

in præfatione ad Lectorem satis manifestat; ubi inter cætera sic loquitur: Adeo ut Deus, Scriptura, Ratio, Patrum consensus, Ecclesiarum confessiones, virorum gravissimorum authoritas, honestas atque utilitas doctrinae stent à nobis: qua quidem satis ampla puto esse veritatis documenta. Viderint, qui contra hæc omnia solam opponunt pertinaciam suam. Et infra: Et post hæc omnia, non placebit nobis nisi dura, pernicax, indomita ac nescia rationi cedere contumacia? &c. Eiusdem anni mense Julio, eorum nomine qui Arminij sententiam sequebantur, Hollandiæ Ordinibus oblatus est libellus supplex, titulo Remonstratiæ à Ministris & pastorib. in causa doctrinae gravatis, in quo quid de Prædestinatione, Satisfactione Christi, efficacia diuinæ Gratiæ, libero Arbitrio & perseuerantia iustorum in hac vita, sentiant, breuiter exposuerunt; & simul contra hostiles aduersariorum quorundam conatus, opem & subsidium implorarunt. Ad libelli huius oblationem per prouisionem supplicantibus indultum est, ut ij qui explicatas istas sententias sequerentur, non tantum à censuris Ecclesiasticis essent immunes, sed etiam ne quis in examine quod Ministrorum ordinationem præcedit, in capite de diuina Prædestinatione cum suis appendicibus

bus

bus, supra quàm articulis libello expressis continebatur, contra animi sui sententiam grauarietur. Quod simulatque innotuit (ait Bertius in collat. pag. decima tertia) factum est, vt pastores illi qui ex nouissima Synodi constitutione, rerum Ecclesiasticarum curam in hac prouincia ad se singulariter pertinere arbitrabantur, veriti ne res illa abiret longius, nacti Remonstrantie exemplum, comparuerint sub initium Decembris in pleno Ill. DD. Ordinum confessu, inque illotum de alijs rebus, tum de quinque illis articulis libello superiore expressis quaesti, illos obscuritatum quarundam, equiuocationum, ac denique opinionum à scripturis sacris recedentium insinularint, seque id quod dicerent, suo loco probaturos affirmarint. Placuit ergo ad hanc eorum accusationem audiri partes. Ac ne quid in re tanti momenti temerè statueretur, decretum est vt seni vtrimque pastores proximo conuentu ordinum comparerent, qui ipsis audientibus rem totam à capite orsi amicè & placide excuterent.

Anno itaque 1611. euocatis ipsorum 1611.
Ordinum literis vtrimque senis predicantibus, initium actionis fuit vndecima Martij ante meridiem. Hic illi qui de libello titulo

Bertius
supra.

Remonstrantiæ oblato quasi fuerant, libellum suum opposuerunt; quem ex re Contra Remonstrantiam; ipsos, Contra Remonstrantes ad distinctionem protinus vocari placuit.

Hæc ergo occasio fuit exoticorum utriusque partis nominum. Duravit autem hæc collatio usque ad finem mensis Novembris. Quid vero certis interea diebus verimque actum sit, ita Collationis huius in latinum sermonem versioni suæ breuiter præmittit Petrus Bertius:

XII. Martij responsum est ei (Contra Remonstrantiæ pridie oblatae) viva voce à Remonstrantibus.

Eodem, exhibitum à Contra Remonstrantibus scriptum primum aduersus primum Articulum continens interrogationes.

XV. Martij responsum ei fuit à Remonstrantibus gemino scripto.

Eodem, exhibita à Contra Remonstrantibus impugnatio prior Articuli primi qui est de predestinatione.

XVII. Oblatum est à Remonstrantibus responsum pressius, ita exigentibus Contra Remonstrantibus.

Eodem, exhibita est à Remonstrantibus Adversio Articuli primi, qui est de diuina predestinatione.

XI X. Duobus illis scriptis respondent Contra-
Remonstrantes.

XXII. Martij causas adducunt Contra-
Remonstrantes, cur detrectent respondere
ad questiones à Remonstrantibus proposi-
tas.

XXIII. Urgentur ijdem à Remonstranti-
bus, prolatis causis cur debeant responde-
re.

Eodem, Contra Remonstrantes per libellum
supplicem petunt ab Illustr. Ordinibus ve-
ne urgeantur impensius de Reprobatio-
ne.

Eodem & XXIV. disputatum est viua voce
vltro citroque de Articulo primo, deque
scriptis ad eius oppugnationem & defen-
sionem exhibitis decima quinta, & decima
septima Martij.

XXV. Martij dimissus conuentus ob instans
festum paschatis.

V. Aprilis Exhibuere Contra-Remonstran-
tes impugnationem posteriorem Articuli
primi.

Eodem, exhibuere Remonstrantes vindica-
tionem suam ad Articulum primum.

Sub finem Aprilis intermissa est aliquan-

rifer collatio, ob dissertationem qua
contra Remonstrantibus cum D. Vorstio
intercessit.

XI. Maij, exhibuere Contra Remonstran-
tes impugnationem priorem Articuli se-
cundi de merito mortis CHRIS-
TI.

Eodem tradidero Remonstrantes Adsertionem
Articuli secundi.

XII. & XIII. Institutum est colloquium vi-
ua voce de scriptis ad Articulum secundum
utrimq; exhibitis.

XIII. Maij oblata est à Contra-Remonstran-
tibus impugnatio prior Articulorum tertij
& quarti, de modo gratia vel vi irresistibi-
li.

Eodem, oblata per Remonstrantes Adsertio
Articulorum tertij & quarti.

XIV. XV. & XVI. Maij institutum est
colloquium viua voce de scriptis ad Arti-
culos tertium & quartum utrimque ex-
hibitis.

XVI. Maij oblata est à Contra-Remon-
strantibus impugnatio prior Articuli quina-
ti, De possibilitate defectiois Sancto-
rum.

Eodem

Eodem, oblata est à Remonstrantibus Adser-
tio eius Articuli.

XVIII. & XIX. Colloquium super eo Ar-
ticulo & scriptis vtrimq³ exhibitis, institu-
tum.

XX. Maj editum primum decretum Illustr.
ordinum prouisionale.

Octobris XXIX. exhibita à Contra-Re-
monstrantibus Impugnatio posterior Arti-
culi secundi, de merito mortis Chri-
sti.

Eodem, exhibita Vindicatio per Remonstran-
tes.

Exhibita item à Contra-Remonstrantibus im-
pugnatio posterior Articulorum tertij &
quarti, de modo gratia communican-
da.

Et à Remonstrantibus vindicatio Articuli tertij
& quarti.

Denique exhibita à Contra-Remonstrantibus
impugnatio posterior Articuli quinti, de pos-
sibilitate defectionis Sanctorum.

Et à Remonstrantibus Articuli quinti, & Ad-
sertionis sue vindicatio.

Nouembris XV. editum decretum proui-
sionale secundum Ill. Ordinum, de tolerantia
matrua.

Nouembris XXI X. status controuersiae exhibitus à Contra-Remonstrantibus.

Iudicium quoque eorundem de componendorum dissidiarum ratione.

Eodem status controuersiae oblati à Remonstrantibus. Iudicium item Remonstrantium de componendorum dissidiarum ratione. Hæc Bertius.

Collatores seu actores in hoc negotio fuerunt, Remonstrantes quidem hi: Iohannes Vtenbogardus, Adrianus Borreus, Eduardus Poppus, Nicolaus Greuinchouius, Ioannes Arnoldus, Simon Episcopus.

Contra-Remonstrantes vero: Ruardus Acronius, Libertus Fraxinus, Petrus Plancius, Ioannes Bogardus, Ioannes Becius, Festus Hommius. Verum quid tandem? An hac collatione dissidium terminatum? An pars alterutra claram & quæ cui libet patere possit pro se allegare potuit S. Scripturæ sententiam? Nihil minus. Quid ergo? Ordinum iussu status controuersiae primum formatur in fine Et quidem de quinque duntaxat iam disputatis articulis. Quamuis porro Remonstrantes protestati sint, se in nullis alijs doctrinæ articulis à communi reformatæ Ecclesiæ sententia discrepare; Nunquam tamen Contra Remonstrantes satis hoc ipsis confidere potuerunt. Demum

pro

pro Collationis coronide quam ratione concordia iniri optimè possit, serio inquiritur; nec tamen in hoc puncto consensus partium reperitur. Contra Remonstrantes enim quamprimum ad Nationalem Synodum negotium esse deferendum, iudicabant: Remonstrantes verò mutua tolerantiam exerceri donec animi utrimque pacatiores redditi ad concilium absque præiudicio & perturbatione celebrandum habiliores inuenirentur, suadebant. De ipsis autem iam ita seriò disputatis controuersijs quid Ordines ab utraque parte recepti iudices? De hoc iudicio ita Leydenses pag. 19. *Ceterum Hollandia Ordines quos ut de veritate ac falsitate articulorum iudicium ferrent, eorundem deterrebat obscuritas, saluo & his & illis suo de hisce iudicio, ita statuerunt, ut memores pacis domus Dei & edificationis piorum Pastores singuli ea prudentia & animi moderatione totum hoc negotium tractarent, ne Christianæ Charitatis & publicæ concordie vincula porro per ipsos dissoluantur, neque cuiquam mystarum vel recens sacris initiandis ex hisce contentionis temeribus præiudicij quicquam aut molestiæ creetur.*

Sed fortassis obscuritas hæc inde orta est

quod

quod partes clarissima verbi Diuini lucerna relictæ, traditionibus & humanis formulis duntaxat inhæserint. Nihil tale, Nam fuit postmodum qui loca sacrae Scripturae ab vtraque parte in hac collatione citata & explicata in duos indices collegit, citatis paginis editionis belgicae quibus ea in collatione pertractantur. Et à Contra-Remonstrantibus quidem allata testimonia sacrarum literarum enumerat sexcenta sexaginta & vnum: A Remonstrantibus verò mille & quadraginta. Si tot lucernis homines isti quinque articulorum veri talem videre non valeant, quid demum consilij? Aut quis credat iam nuper illos vidisse quod tota videre non poterat Christianitas: videlicet, apud Catholicos subuersa esse Christianæ religionis fundamenta, Antichristianismum verò & meram idololatriam iam à multis saculis viguisse? Agnoscite miseri cæcitate vestram. Illis vos humiles præbete discipulos quos posuit Deus in Ecclesia sua pastores & Doctores. Ephes. 4. 11.

Dum ita Remonstrantes & Contra-Remonstrantes frustra concordiam quaerunt; Ecce noue circumquaque oriuntur turbæ. Mortuo Arminio, successor quaerebatur in professoratum Theologiæ.

Is,

Is, agente Ioanne Vtenbogardo, alijsque Remonstrantibus fauentibus, anno superiori fuit à Curatoribus Vniuersitatis Leydenfis requisitus Conradus quidam Vorstius natione Colonienfis, sententijs Theologicis non Catholicis sed *privatus*, annis iam quindecim professor Steinfurti in VVestphalia. Impedire id conati Contra-Remonstrantes multa contra Vorstium in vulgus cæperunt spargere. Donec tandem hoc anno Ordines Ministris in Collatione Hagenfi congregatis suam super Vorstij vocatione censuram iusserunt edicere. Sex itaque Contra-Remonstrantes supra nominati 29. Aprilis censuram suam Ordinibus obtulerunt; videlicet constare sibi, Vorstium iam ante annos facile duodecim circa Arianam & Fausti Socini hæresin à reformata Ecclesia dissensisse. Circa alios quoque articulos Christianæ fidei fundamentum concernentes; Nimirum docuisse eum, quod Deus absque plenaria satisfactione peccata possit remittere.

1. Quod Christus non omnes quæ nobis debebantur, pœnas tulerit.
2. Impium non iustificari coram Deo tali fide qua credat, hoc est, certo confidat Christum pro se in particulari æternam

mercedem

mortem & omnes damnatorum pœnas perpe-
sum esse.

Sed quis Christianus hanc Calvinistarum
non horreat de Christo blasphemiam? Cer-
tè æterna animæ mors consistit in impla-
cabili separatione, per mutuum odium ab
eo, qui est vera vita animæ per mutuam
charitatem. Qui ergo possibile est vt Chri-
stus, qui de se dixit *ego sum via, veritas, &
vita*, æternam mortem senserit? An ipse
suam odisse Deitatem potuit, aut ab ea odio
haberi? Cum item mors æterna citra con-
trouerfiam sit incomparabiliter grauior
quàm mors corporis, quomodo verè di-
cere potuisset Christus iam iam animam in
manus patris emissurus. *Consummatum est*: si
æterna mors quæ reprobos post hanc vitam
manet, tunc adhuc ipsi adeunda fuisset.
Vel si velint Christum adhuc in cruce vi-
uentem passum esse æternos gehennæ cru-
ciatus; Quomodo toties testari scriptura
posset, liberatos seu redemptos nos esse per
sanguinem agni seu Christi, si ipse æternam
mortem gustare debuit vt nos ab ea libe-
raret? Aut quid opus est huiusmodi horri-
dum paradoxon comminisci? Nunquid
Christi corporalis passio ob personæ di-
gnitatem fuit infiniti meriti? Certè tenent
hoc etiam Contra-Remonstrantes, vt pa-
tebit

tebit infra parte 2. ca. de Satisfactione Christi. Fuit ergo anima Christi statim post crucis mortem in manibus Patris, in quam eam moriens commendauerat, & in paradiso, id est in gloria æterna & voluptate perpetua, inter mortuos libera. psal. 87. 5. cuius participationem etiam eodem die latroni secum crucifixo promiserat. Redeamus ad historiam.

4. Aiebant Vorstium docuisse, fundamentum certitudinis salutis non consistere in meritis Christi per fidem apprehensis, sed in nostris bonis operibus & pœnitentia. Quod de his & alijs quibusdam punctis iam dudum cum Theologis Heidelbergensibus negotium ei fuerit: Quod apud eos quoque, coactus à Comite Benethemési, culpam heterodoxias agnouerit, emendationem etiam promiserit, non tamen præstiterit. Hoc autem postremum probabant literis anno superiori à facultate Theologica Academiae Heidelbergensis impetratis, in quibus breuis censura ferebatur super libro quodam quem Vorstius de Deo recens ediderat. Nimirum ex eo libro Vorstium Atheum potius quam Theologum probari posse, vt qui defenderet Deum essentia quantum, magnum, finitum, compositum ex essentia & accidentibus, mutabi-

mutabilem voluntate passiva obedientia obnoxium esse & similia trecenta. Ex quibus inferebatur, Vorstium ad Academiam Leydensem vocare, nihil esse aliud quam dissidiorum incendium oleo velle restringere. Subiungunt dein loca quædam ex hoc Vorstij tractatu de Deo, quibus non obscure fauere Samosatrenianis aut Arianis aliisque Antitrinitarijs videtur. Quare petunt Vorstij vocationem ab Ordinibus impediri. Verum Ordines Vorstium cum illis commiserunt, vt ad obiecta ipsis satisfaceret in plena sua congregatione presentibus & supra nominatis Remonstratibus & Vniuersitatis Curatoribus quod ita fecit vt & Remonstrantes testimoniū ipsi apud Ordines dederint nihil se audiuisse quod iure Vorstium grauare posset. Cōtra Remonstrates autem asseuerabant satisfactum sibi non esse; ideoque priori suæ petitioni se inhærere. Iudicarunt ordines in fauorem Vorstij. Iamque admissus & approbatus Steinfurtum ille pergebat res suas ad migrationem dispositurus, cum subito noua exorta difficultas turbas maiores excitat. Nam dum Vorstius ita studiose se coram Ordinibus purgat, Franekere in Frisia per quosdam Vorstij hæctenus Steinfurti discipulos libellus quidam *de officio Christiani hominis*

hominis typis excudi curatur: deprehensi sunt in hoc libello varij Antitrinitariorum errores, libellus publicè combustus est, comprehensi item sunt aliqui editionis authores, qui examinati, sub pallio simplicitatis & ignorantiae hæreses suas dissimulabant. Inuentæ tamen sunt apud eos quatuor familiares epistolæ authoritate Ordinum Frisiae cum admonitione ad omnes reformatas Ecclesias mox in lucem emissæ; in quibus certè epistolis homines isti errores suos mirumque seducendi populi propositum non obscure nimis detegunt. De Vorstio honorificè loquuntur, simulque aliquos prædicantes de societate secum inita suspectos reddūt. Hinc fama roborari contra Vorstiū; impius, & blasphemus audire vndiq; cœpit; dictata eius quæ Steinfurti discipulis prælegerat, aliaq; cōmentaria examinata, variæ Arianorum explicatio- nes notatæ & in lucem editæ; monuerunt de his omnibus Frisiae ordines senatum Hollædiæ & Curatores Vniuersitatis Leydēsis missis literis 24. Iulij. Interim Ioannes Vtenbøgardus hac amici sui tam patenti infamia ter- ritus perscribit ad eum, quem audierat ru- morem; suum etiam hoc modo nomen in pe- riculum venire, vt qui pro recipiendo eo in Vniuersitatem multum laborasset; petit trā- scribi sibi rei veritatem, vt si iniqua sit calum- nia, aduersarijs os obturari possit; si res ita se

E

habe-

habeat, ipse Vorstius de professione relin-
quenda cogitet. Curatores quoque Vniuer-
sitarum Leydenſis & ciuitatis conſules delega-
tos quosdã ad ipſum tranſmiſerunt, rumores
quos de ipſo etiã Steinfurto acceperant eidẽ
ſcilicet ſignificant: commerciũ eũ habere ac
ſocietate cũ Socinianis, id eſt, nouis Arrianis
in Polonia à quibus ad Ariane Theologia
profefſionem vocatus reſpondiſſet, ſe ipſoru
partibus magis profuturum, ſi Steinfurti
in profefſione permaneret. Petunt itaque
ab eo fidei ſuã in hoc negotio profefſione
reddere ne dedignetur. Reſpondet Vorſti-
us tum ore, tum ſcripto, primò ſe quidem
ante annos aliquot ſemel atque iterum So-
cinianis in Polonia ſcripſiſſe, ſed non alium
in finem, quã ſoleat etiam Ieſuitis ſcribere,
vt ſc. ſententias eorum melius percipiat, li-
bros eorum ſibi comparet, argumenta ad
verbum Dei examinet. Negat tamen vn-
quam ſe eorum partibus ſtudiſſe; de libel-
lo in Friſia edito Deum teſtatur nihil ſe ſci-
uiſſe, nec vel in minimo collaboraſſe: nun-
quam contra SS. Trinitatem quidquam vel
docuiſſe vel ſcripſiſſe. Interim rata ſe non ha-
bere, nec pro ſuis agnoſcere extracta qua-
dam memorialia ex diuerſis, malã etiam do-
ctrinã authoribus, compendij cauſa, apud
ſe ſeruata, quã fortãſſe in aliorum manus in-
ciderint. Deinde verã fidei de ſumma Tri-
nitate

nitate, & Christi Domini diuinitate professi-
onem edidit suoque nomine subscripsit.

Sequēti quoq; anno Martij 22. in pleno Or-
dinum confessu Hagæ orationem apologeti-
cam habuit, longam satis, qua eodem fere te-
nore purgare se ab omnibus aduersariorum
accusationibus nisus est. Varios præterea in
hanc sententiam edidit tractatus apologeti-
cos ad magistratum Steinfurtensē, ad Re-
gem Angliæ, qui notatis & damnatis quibus-
dam in libro Vorstij, *de Deo* sententijs igni eū
tradiderat, multūq; apud Ordines institerat
vt Vorstium è ditionibus suis exterminarēt
ad Ordines Hollandiæ & Frisiæ; quibus in-
nocentiam suam Remonstrantibus potius,
quam Contra-Remonstrantibus probatā fe-
cit; tantumq; effecit, vt cum iam ante profes-
sioni Steinfurtēsi se abdicasset, publico Ordi-
num Hollandiæ sumptu Goudæ vsque nunc
sustentetur; ad professionē tamē non admis-
sus. Cæteris seuerior Vorstij censor fuit Si-
brādus Lubberti, qui hoc anno *Declarationem*
edidit Responsionū Vorstij, conatus ostēdere
excusationes eius fictas & falsas esse. Circa fi-
nem libelli pag. 142. post recensita præcipua
quæ ex Vorstij libro de Deo collegerat dog-
mata, ita concludit: *Hæc omnia sunt falsa & im-
pia dogmata extra & contra Dei Verbum excogi-
tata. Hac omnes Ecclesia detestantur & execran-
tur. Cum eiusmodi sint tua prophetia ipse vides in-
ter quos prophetas censeris debeas.* E 2 De

De Socianis quod dicunt, quales nimirum sint Hæretici, & quas turbas dent in Polonia, intelligi aliquo modo potest ex quodam lib. anno 1612. Nissæ edito cum hoc titulo: *Noua monstra noui Arrianismi, seu absurda hæresis à nouis Arrianis in Poloniam importata*. 1. Deos Christianis colendos esse. 2. Christum semi-Deum & semi-Dominum tota vita sua fuisse. 3. Christum esse filium Dei metaphoricum. 4. Christum pro peccatis nostris non satis fecisse nec satisfacere potuisse. Refutata à P. Martino Smigletio Soc. Iesu S. Theod. Porro ad lectorem inter cætera sic authenticè monet: *Rancouium Polonia minoris oppidum horum Arrianorum sedes est, horum monstrorum seminarium. Ex hoc barathro prodierunt Faustus Socinus, Ioannes Statorius, Valentinus Smalcius, Hieronymus, Moscorouius caterique Arrianorum dogmatum architecti, nouis & prodigijs de Deo & sacramentis opinionibus infames. Horum igitur monstrosi errores ex innumeris ad 4. capita reuocati in hoc libro confutantur. præcipuè vero quos habet Socinus in refutatione VVieci & Belarmini, Statorius in respons. ad librum nostrum de Diuinitate Christi, Smalcius in libr. de Diuinitate Iesu Christi, Moscorouius in varijs contra Petrum Scargam libris, &c. Liqueat verò ex huius libri contextu hæreticos istos pro 4. sui dogmatibus fundamento assumere id, quod testantur vbi que sacræ literæ, scilicet Deum gratis remisisse nostra peccata, Christum tamen dicunt*

salu

saluatorem nominari, quia doctrinâ suâ viam salutis nobis demonstraui eamque suâ morte confirmauit.

Nos ad Remonstrantes & Contra-Remonstrantes reuertimur. Quos ne quis forte suspicetur, dum ita inter sese & corâ Illustribus DD. Ordinibus de rebus tanti momenti disceptant, Aristocratia introducta, Democratiam in istis prouinciis iam dudum receptam abrogare voluisse; ecce hoc anno & sequentibus diligentius solito ministri plerique causas suas in curia populari cæperunt agere; è suggestu inquam, pro concione contentiosissimè declamare, partem aduersariam odiosissimè perstringere, suam verò quâ fieri posset maximè probabilem reddere. Libros præterea & diuersos tractatus idiomate belgico in eundem finem concinnare & ad multorum capitum Belluæ, plebis, iudicium diuulgare. Horum nos (quatenus ad manus nostras peruenerunt) catalogum & nonnunquam breuem materiæ summam singulis annis quibus prodierunt, ob oculos tibi Lector, proponemus, vt tu tandem (si iudicio non sis omni destitutus) iudices, num huic causæ actorum diligentia vel potiùs Iudicis competentia defuerit. Hoc igitur anno præter eos ex quibus iam narrata retulimus, prodiit.

Via regia ad Cælum. siue, Doctrina de aeterna

E 3

Dei

Dei electione, creatione & lapsu hominis, de efficaci vocatione electorum, de eorundem iustificatione, sanctificatione, deque vita aeterna. Fecit & edidit hunc librū idiomate Anglico Thomas Tuke anno 1608. Nunc eundē vertit in Belgicum Henricus quidā Hexhā. Dordraci.

Distinguit autem hic author Iustificationem à Sanctificatione quod illa sit imputatiua & per solam fidē apprehensa, hæc autē inhærens fructus illius, consistens in virtutū possessione & exercitio: adeoq; hæc sit in hac vita imperfecta illa autem perfectissima.

2. *Doctrina de predestinatione.* Authore Danieli Tossano dum viueret Professore Theol. in Acad. Heidelb. nūc è latino in Belgicū idioma translata. Amsterdami. 3. Nicolai Hemmingij Tractatus de vniuersali gratia ex latino in Belgicum translatus per B. H. Hunc librū magni faciūt Remōstrātes, vtpote ex quo sententiæ suæ antiquitatē populo cōmēdare possūt. Fuit enim iste Hemingius discipulus Philippi Melāthonis, Superintendentē in Dania fuisse Remonstrātes asserunt. Negāt id Cōtra-Remōstrātes. Fatētur tamen fuisse eū professorē Th. in Acad. Hafniēsi: sed propter doctrinā (sanā dicūt) à professione remotum, factum esse Canonicū Roschildensem. Intelligitur autem hic per gratiam vniuersalem, illa quæ à Deo offeratur omnibus hominibus, ita vt nulli omnino desit. Quod videtur facere cōtra particularē **Contra-Remōstrantiū** certorū hominū ele-

tionem, & aliorum absolutam reprobationē.

4. *Fundamentalis instructio ex verbo Dei, de Prædestinatione per Reginaldum Donteclok iuxta copiam iam ante triennium Leydæ impressam.*

5. *Præstans Oratio docens quomodo gerere se homo debeat circa veritatis inquisitionem, quādo in Ecclesia opinionum & doctrinae diuersitas oritur. habita olim à Georgio Sobnio Professore Th. in vniuersitate Heidelbergōsi* Præmittitur huic Orationi breuis historia dissidij & schismatis, quod An. 1570. & deinceps per multos annos, inter Vbiquistas & cæteros Lutheri discipulos exortū, nō dissimilē ab hoc Hollādorū progressū habuisse author cōtēdit. Quasi dicat; sicut ibi vnitatis resarciendæ remediū nullū idoneū inuentū est, ita nec hic vt inueniatur vnquā fore; vt propterea singulis de aliquali inueniēdę veritatis modo hac oratione prospectū cupiat. Data autē hęc oratio huiusmodi remedia, quę pleriq; hēretici optimē se adhibuisse existimāt cū tamē lōgissimē illa à se remouent; talia sc. quę si superiori sęculo omnes sibi comparassent, nullus prorsus fuisset inuentus qui Luthero, nullus qui Caluio aut cuiuis alteri Hæresiarcharum adhæsisset.

6. *De causis peccatorum, & quod homo ad peccandū necessitetur nō ex Philippo Melanithone translatum Roterdami.*

Anno 1612. in Febr. terminatū est dissidiū q̄ per aliquod tēpus Roterdami inter Ministros flagrauerat. Nimirū Cornel. Geselius Cōtra-Remonstrantium

strantium partes tenens, tanquam non satis pacificè cum aduersariis Remonstrantibus se gessisset, nec cum Nicolao, Greuinchouio publicam inire disputationem voluisset, ideoq; à ministerio depositus adhuc priuatim conuenticula exercere & fouere non desisteret, per sententiam Magistratus è ciuitate proscriptus; Cumque ipse exire vltro renueret, à pratore & ministris eductus est.

Eodem anno acerrimus Vorstium inuasit aduersarius Georgius Eglisemmius natione Scotus, medicus & philosophus, Hage-comitistunc commorans, pietate quadam in Regem Angliæ commotus, vt eius sententiam, quam de exterminando Vorstio Ordinibus transcriperat, quamque Vorstius iniquam esse contendebat, in Ordinum iudicio æquissimam esse defenderet. Citauit Vorstium semel atque iterum oblata Ordinibus *Crisi* atque *Hypocrisi Vorstiani responsi*: in quibus eum *Atheismi, Ethnicismi, Iudaismi, Turcismi, Hæreses, schismatis & ignorantia* iudicialiter accusat, ipsum Vorstium missis ad eum epistolis, ad dicendam causam in certamen prouocat. In Hypocrisi cum Sinone Virgiliano eum comparat, qui *dolo instructus & arte pelasga, Sustulit exut as vinclis ad sidera palmas, &c.* Vorstij protestationibus, votis, lachrymis & iuramentis nullam esse adhibendam fidem: rationibus se probaturum à Vorstio, quam tumuis contrarium

rium iurante, Deum censeri ac statui *non infinitum, non simplicem, non immaterialem, non immutabilem, non omniscium, non omnipotentem, non omnipresentem, non impassibilem, non aeternum, non unum sibi aequalem suiq; similem.* Super his alijsque ita Ordines affatur: *rigidissimum examen rursus expeto & expecto. Aut enim Vorstius à me alijsq; penè omnibus atheismi accusatus plectendus est; aut accusatores tum poenam temerè litigantium, tum calumniatorum multam passuri, aut perenni dedecore afficiendi, &c.* Vorstius verò periculosum istud certamè declinavit. Respondit quidem aliquis pro eo sub nomine *Emissarij Leydenfis* ad crisin Georgij, styli ipsius acrimoniam redarguens & certamen pro Vorstio eidem rursum offerens, non tamen in ordinum curia, sed in ipsa Leydenfi Academia. Ad hæc autem respōdet Georgius fugam Vorstij redarguens: se verò non (quod Emisarius obiecerat) ordines ad scholarum subsellia trahere, sed scholas à Vorstio depravatas ad legitimi Magistratus subsellia citare ac sistere. Edidit præterea Georgius decem in apologeticam Vorstij orationem hypocrites, in quarum vltima ostendit Vorstij religionem vel omnino nullam esse, vel epitomen omnium sectarum.

Miraris fortasse, Lector, inter eos qui sacratissima diuini verbi biblia pro infallibili fidei norma recipiunt & venerantur: quini-

mo qui in iis explicandis Magistros se & Doctores profitentur, talia opinionum monstra vel esse, vel quod sint ab aliis credi posse. Ego verò nihil miror.

Vis dicam (quam sentio) causam? Libertas hoc facit PROPHELANDI & REFORMANDI. Experientiam accipe aliam:

Elapsis aliquot annis turbæ non exiguæ fuerunt Alcmariæ in Hollandia Boreali inter Adolphum Venatorem, & Cornelium Verhil eiusdem ciuitatis prædicantes. Doctrinæ sententijs multum erant diuisi, suos vterque habebat de populo assecclas; odia grassabatur Vatiniana, accusationes prodibant inhonestæ; ad quas sequebantur exauthorationes & appellationes. Ego pugnas demoribus sileo: Hoc solum reformatis suggerens, vt suorum prædicantium ex hac Alcmariana historia (quam partim ipse Hilenius, partim Magistratus omnis, hoc est tam ciuilis quam Alcmariæ ciuitatis, partim denique PETRVS HERMANNI à Persijn in lucem prodierunt) imperfectionem edocti parcius in Catholicorum sacerdotum ac religiosorum mores debacchentur. Studebat Venator & Arminij & priuatas quasdam suas promouere Sententias, sed repugnabat ei acriter Cornelius Verhil cñ consistorio. Venatori fauit magistratus, cuius ope eiecto Cornelio, ipse loco suo
adhuc

adhuc perseuerans anno superiori declarati-
onem quamdam seu professionem ediderat,
ad hoc maximè intendens (vt ipse in epist.
quadam) ad amicum ait, qua ratione schisma-
ta in religione reconciliari possint. Contra
hoc Venatoris scriptum hoc anno. 14. Mar.
sex prædicantes Dorderaceni Ioānes Becius,
Iohannes Dibbezius, Balthasar Lydius, Dani-
el Demetrius, Ioannes Bocardus & Daniel de
la Vingne obtulerunt Hollandiæ Ordini-
bus refutationem quamdam, quam Ordines
postridie Venatori transmittendam decre-
uerunt, vt si quid haberet, scripto responde-
ret, ac proximæ suæ congregationi offerret.
scripsit Venator suam replicam, in qua Dor-
deracenos de 104. erroribus in refutatione e-
orum commissis redarguit. Disputatio est in
multis ad catholicæ veritatis confirmationē
vtilissima, dum reformatores isti ijs se armis
mutuò conficiunt, quibus à Catholicis impe-
titi lædi se posse dissimulāt. Libet itaque præ-
cipua hunc in finem vtilia argumenta hic
notare ex lib. Belgico, hoc anno in lucē edito
sub hoc titulo: *Singularis tractatus de præcipuis
doctrina articulis hoc tempore controuersis, &c.*

Primum itaque Dorderaceni præ-
fantur, statutum sibi esse demonstrare, quan-
tum Venator à communi reformatæ Ec-
clesiæ doctrina in Catechismo & con-
fessione comprehensa recedat, *Non enim opera
pretium*

pretiū arbitramur (aiūt) omnes peregrinas Adolphi
 opiniones prolixius refutare: sed sufficere putamus,
 si ostendatur discrepantia, qua inter opiniones ipsius
 & reformatæ Ecclesie doctrinam inueniatur. Inde
 primò Venatorem arguunt, quod sibi non
 ducat religioni à confessione Belgica & Cate-
 chismo non nihil deflectere, modo constāter
 teneatur scriptura, & Apostolorum symbo-
 lum, nisi forte talis confessio cudatur, quæ so-
 lis constet S. Scripturæ tam verbis quàm sen-
 tentijs; adeoque non sit multum hostiliter
 procedendum cōtra eos, qui licet in quibusdā
 à formulis istis per homines collectis, dissen-
 tiant, tamen sacram scripturam inuiolabiliter
 seruāt, nullasq; formulas huiusmodi recipiē-
 das arbitrantur nisi sub hac conditione: *quate-
 nus cum scriptura conueniunt.* Subijciunt dein-
 de Dordracenses, hoc modo: *Hinc apparet,
 manifestè hanc esse Adolphi sententiam, ut
 nulli se doctrinæ formula, sed soli sacra scriptura
 astrictum credat, ut propterea non solum confes-
 sionem Belgicam & Catechismum, sed & reliquas
 omnes vnitatis doctrinæ formulas ab Ecclesia Dei
 cogitet exterminare, ut ita facilius peregrinas su-
 as opiniones absque Ecclesiastica censura metu po-
 sit introducere. Et paulò post: Quid hoc est ali-
 ud nisi omnium reformatarum Ecclesiarum mo-
 rem condemnare; quarum singula suas ediderunt
 confessiones, ut tali veritatis professione ab omni-
 bus sectis, falsisque opinionibus se sequestrarent. Et*

quo-

Pag. 2.
 & 3.

quonam modo Ecclesiastica doctrina puritatem
 conseruare possent, si tollantur è medio earum con- Nota.
 fessiones, quibus se ab ijs separarunt, qui Verbum Dei
 & Symbolum Apostolorum perperam interpretā-
 tur? Quid inde nisi mixta crambe omnium religio-
 num, ita vt (Libertinorum in Ecclesiam schema-
 te introducto) cui libet pro libidine sua circa reli-
 gionis negotium tam loquendi, quàm agendi po-
 testas permittatur? Nulla enim in Christianismo
 tam est secta horribilis quæ scripturam sibi in sub-
 sidium non alleget. Quinimò ipsi etiam Libertini,
 tametsi funditus scripturam abijciant, scriptura
 tamen pro se testimonia non verentur allegare. Vn-
 de datur intelligi, quando quidem apud sectas omni-
 genas scriptura tam explicatur diuersimodè, vni-
 tatem in Ecclesia Dei non posse retineri absque hu-
 iuscemodi regulis ac formulis, in quibus Ecclesia
 Doctores propius suam declarent, de recto Scriptu- Pag. 4.
 ra sensu ac intelligentia, sententiam. Dein paulò
 inferius sic: Notum enim est Ecclesiam nonnun-
 quam coactam esse, necessariò vt in quibusdam voca-
 bulis in scriptura totidem literis ac syllabis non v-
 surpatis, vt eo clarius sententiam suam de quibus-
 dam fidei articulis contra hæreticorum quorundam
 errores exprimeret, vt olim in primitiua Ecclesia
 verbum $\mu\omicron\sigma\omicron\iota$ & id est, eiusdem essentia, vsurpa-
 tum est, vt ita sententiam suam de aeterna diuini-
 tate Domini nostri Iesu Christi contra Arianos de-
 clararet. Atque hac est causa, ob quam semper hæ-
 retici

retici & veritatis hostes huiusmodi verba & phrasas studuerunt reijcere, quibus Ecclesia vti debuerunt, vt opinionem suam de istiusmodi capitalibus fidei articulis clarius exprimerent, atque ita declararent, quonam modo Scriptura verba de huiusmodi articulis intelligerent. Cum enim per astutias diaboli verba scriptura circa quosdam doctrina articulos ita torqueantur ac sinistrè explicentur; vt etiam haretici eadem recipientes, alium nihilominus sub ijs sensum teneant, quàm verus scriptura intellectus exigat. Hinc est, quod huiusmodi contradictores ad scripturam communiter prouocent, non quodeam tanto honore & reuerentia dignentur (si enim auderent, facile etiam eam deprauarent) sed quod scriptura verba in alium sensum pro se torquere nouerint suamq; opinionem verbis & phrasibus dubijs inuoluere studeant, aliter scripturam intelligentes, quàm orthodoxi Ecclesie doctores soleant. Porro quod attinet ad conditionem de formulis recipiendis, quatenus cum Dei verbo conueniunt qualisnam hac esset formularum approbatio? Hoc enim modo qualibet facile secta huiusmodi scripta subsignarent, seruantes interim propriam suam de verbo diuino intelligentiam, iuxta quam scripta etiã ista intelligenda esse cõtenderent. Et qualis tũc in Ecclesia esset vnitas? Questio nobis est non de verbis, sed de recto sensu scripturae, in quo doctores (vt vnitatem in Ecclesia Dei seruent) oportet omnino conueniant. Ad hoc seruiunt confessiones & vnitatis formula. Iis itaque sub tali conditione subscribere, perinde esset, ac

si subscriptum ijs non esset: semper enim effugium superesset pro alio scriptura sensu comminiscendo, quàm dicta formula pra se ferant.

Ad hæc Venator pagina 88. cum dixisset, fecum ceteris reformatis præter vtriusque testamenti scripturam, nullam aliam agnoscere fidei regulam, contra Dorderacenses ita insurgit: Et, quod maxime miror, non verentur hic (Dorderacenses) ijs pedes inferere calceis quos prædecessores nostris nosq; ipsi, cum reformationis fundamentum ponendum esset, Papatui detraximus. Volunt non esse necessarium, doctrinam meam ex scriptura refutari aut vbinam eidem aduersetur, ostendere: sed Confessione sola & Catechismo. Quæ ratione quaeso? quia semel (aiunt) illa ex scriptura confirmata fuere. Euge fratres! Domini mei; quidnam hoc est aliud, quàm quod olim Sacerdotes & Monachi asserebant, non esse necessarium ex scriptura convincere hereticos, aut cum illis istiusmodi disputationes suscipere. satis verò eos esse convictos, dummodo constaret sententias eorum decretis ac decretalibus, conciliorum definitionibus, Catholica (vt vocabant) Ecclesie aduersari. Pro dolor, tam paucos, intra annos purum veritatis panem huiusmodi fermento veteri commisceri! Et id genus multa, voce querula, contra istud Dorderacensium argumentum, conglomerat, contendens inde sequi neglectum Sacræ Scripturæ, ita vt humanæ isthæc formulæ pluris paulatim æstimandæ sint ipsis etiam

iam

iam Sacris literis, vtpote cum non ex his, sed ex illis & agnosci fratres, & condemnari hæretici debeant. Plura in hanc sententiam infra pag. 40. & 41. ingeminat. Interim pag. 29. & 30. ego (ait) contra rotundè profiteor, ex liquido fonte Prophetarum & Apostolorum omnem doctrinam, & hauriendam & proponendam & tanquam ad lydium lapidem examinandam esse. Si hinc discedatur, nihil manet in tota religione certum, nisi huic fundamento insistamus, nullum est vrgens argumentum quare non tam Papistis, Mennonistis & Lutheranis, quam nobis reformatis sit credendum. Fatebor liberè: cum ad Ecclesia ministerium me applicarem, non intellexi aliud quippiam à me docendum esse, vllius alteri regula me obligatum fore, præterquam Scriptura soli, &c. Dein. pag. 32. sic subdit: Scripturas aiunt etiam hæreticos pro se allegare multisq; modis explicari posse. Existimant itaque inualidum esse, & incertum fundamentum, cum ex sola Scriptura absque formularum humanarum subsidio disputatio initur. Lego in ipsis idemet, quod magnus illa Iesuita Bellarminus aliisq; omnes Romana sedis propugnatores tanta cū vehementia in libris suis vrgent, è suggestibus quotidie proclamant, & vbiq; plebi persuadent. Et si hoc pergavius pede, intra tempus non longum de uuo in Papatus medio submersi racementus. Similiter infra pag. 82. Ita viri fratres! rectè versus

PAPA-

Papam. Estne hoc aliud quã dicere olim Hispani-
ci solebant inquisitores? non est opera pretiũ here-
ticos ex Scripturis conuincere, non est vlllo modo,
satis est ostẽdere illos descuissse à Decretis & De-
cret alib. à statutis concilij Tridentini, à doctrina
Ecclesie: Si semper Ecclesia doctrina ex Scriptura
defendi deberet, nullum esset oriũ: Ecclesia errare
non potest: Hac tot in Concilijs est stabilita, tot
impressis libris defensa, tot à doctorib. propugna-
ta; semel sufficienter contra omnes hæreticos ex
scripturis est firmata: hæreticorum dicta ad eam
solummodo conferantur; si cum Ecclesie fide
non consentiant, disputatione vltiori non est
opus, superuacua est vltior probatio. O Iesui-
tarum astutias! O deplorandũ Ecclesie statum!
ita nũc tam cito in reformatã Ecclesia disputari,
sicut pessimũ in illa fortassis facere vix auderent!
Ipse Iesuita Bellarm. isto modo contra hæreticos
non procedit. Refutat eorum argumenta ex Scri-
ptura textibus, & rationibus, ex Patribus, ex Cõ-
cilijs. Non ita late exspatiatur sicut Dorderacen-
ses ministri. Heu flebilis misera nostra patria sta-
tus! quonam tandem adhuc nos recipiemus? O
Dorderacenses fratres! mene audetis falsũ appel-
lare Doctorem meam professionem grauitè erro-
neam; meam sententiam, opinionem falsam; nec
vultis hac ita se habere, ex Scriptura conuince-
re? sed satis est, iuxta vestram sententiam, ex
Confessione & Cathecismo me conuinci? Ergo-
ne hac duo erunt controuersiarum iudices? hac-

cine lapis Lydius, ad quem omnis doctrina probanda? Et paulò post. Ergone in posterum abijcienda erunt Biblia, noctibus ac diebus Confessione & Catechismo studendum? Ergone nunc rubigini tradendus erit anceps Sancti Spiritus gladius, quod est verbum Dei, pugnandumque chartaceis cultris humanarum traditionum? Heu miseria! Et quoniam ij, qui dominantur in Clero, quales sunt qui sese Ecclesiam nominant, cum se existiment Ecclesiam representare, Pradicantes dico & seniores exiguo admodum numero ad Synodum conuenientes; quoniam, inquam, isti sibi arrogant auctoritatem leges & fidei Confessiones cudendi, statuendi, probandi ac authorizandi; nunquid è tandem res deueniet, vt fidei nostra firmitermentum eiusdemq; mutabilitas prorsus & omnino ab hominum cerebris dependeat? sic Ergo Ecclesia vniuersalis & verè sic dicta, qua tot myriadibus constat, ceteri nimirum omnes Pradicantes & membra pro veritate cogentur recipere, quicquid approbauerit Ecclesia representatiua, qua ex paucis Pradicantibus & senioribus, nimirum circiter viginti quatuor in synodo siue particulari, siue nationali congregatis, constat a est. Quare ergo illud reiecimus, quod tot centeni Episcopi & Pastores, quot in Tridentino Concilio congregati erant,

vna cum tot Doctoribus & Cardinalibus, in con-
 gregatione quinquages solenniori & grauiori,
 quam nostra sint Synodi, post tam longas disputa-
 tiones & collationes, immo non vna, sed multis
 annis rem ipsam perpendentes, decreuerunt?
 Itane tam cito praescriptionem allegare, ac tem-
 poris iuuat testimonium adducere? Ideone ne-
 cessarium non est proprios fratres (vt de hereti-
 cis sileam) sicubi errauerint ex Scriptura instru-
 ere, & deductis ex ea testimonijs conuincere; sed
 satis erit, vt hoc ex Confessione & Catechismo,
 quae iam 40. circiter annos pro veris approbata
 fuere, praestetur? Hoccine rem totam expedi-
 er, nec opus erit doct inam istam auctoritate
 Scripturae solidare? Ergo iam doctrina Pa-
 palis probatione ex Scriptura omnino non
 indiget, quippe quae tot centenis iam annis
 perseuerat, totque in Generalibus Concilijs con-
 firmationem obtinuit. Verum enim verò, si ita
 aduersus Lutherum, ita aduersus Zvvingli-
 um, ita aduersus Calvinum, ita aduersus primos
 reformationis fundatores fuisset disputatum,
 quid eos opinamur fuisse dicturos? Si ita, simul
 atque Confessio nostra & Catechismus ante 46.
 annos recenter è penna funderentur, contra
 eadem fuisset disputatum: Agite, hosce li-
 bellos conferamus cum doctrina in Concilio Tri-
 dentino, in Decretis etiam priorum Con-
 ciliarum

ciliorum, in libris denique Scholasticorum Theologorum comprehensa; ut appareat, quantum ab ea discrepent; non enim est opera pretium, ut Concilia nostra atque Ecclesie doctrinam ex Scriptura contra nouas hasce professiones defendamus, quippe quae iam tot centenis annis in tam diuersorum auctorum libris contra Lutherum, contra Berengarium, contra Ioannem Hus aliosque hereticos defensa sunt. Immo cum ipsi existimemus (Ita loquuntur Dorderacenses fratres) hac nostra scripta ita in Dei verbo esse fundata diuersisque tractatibus ante hac confirmata, ut nec Lutherus, nec Calvinus, nec Beza, nec quisquam alius Confessionum, seu Catechismorum fabricator ullusue doctrina huius aduersarius eadem de vlla falsitate possint conuincere. Iterum dico, si hoc modo cum nostris praedecessoribus actum fuisset, numquid in caelum usque in contrarium fuisset vociferati? numquid ad solam scripturam pronocassemus? numquid alium nos habere controuersiarum in religione iudicem praeter sola Biblia negassemus? &c. Ad hoc vero quod Dorderacenses dixerant, scripturam diuersis modis explicari, pag. 32. & sequentibus, ipsas etiam formulas non pauciores, immo vero plures sensuum explanationumque diuersitates admittere pluribus contendit, probatque tum ex facto Ioannis Piscatoris, qui per Heidelberg-

bergensem Catechismum sese defende-
rat in opinione quadam, quam reforma-
tæ Gallicanæ Ecclesiæ erroneâ & anathe-
mate dignam censuerant tum etiam ex
præsenti hoc discrimine, in quo ipse suâ
etiam doctrinam ab eisdem formulis profe
intellectis nō discordare sustinet. Infra ve-
ro pag. 42. Et quid (inquit) si quis Confes-
sionem & Catechismum perperam, ut mihi
aliisque imputatur, explicaret, quid hic con-
siliij? Tum commentariis glossarumque thesau-
ris erit opus, prout horum etiam ingens qua-
dam portio partim ex Germania, partim Dor-
deraco, Schidamo, ex Zelandia aliisque lo-
cis prodierunt, inter quæ vnus Leyda produit cō-
mentarius, qui omnium miscellanea continet,
ita ut hæc explicationes Postillarum fere multitu-
dinem adæquent. Sed quid porro consiliij, si quis
commentaria etiam isthac sinistrè exposuerit: in
promptu erim mihi est diuersas eorum expositio-
nes tum pro me, tum contra Dorderacenses alle-
gare? tunc commentariorum prodibunt com-
mentaria, dabiturque progressus in infinitum,
sectas & schismata multiplicans. Immo verò
tantum abest ut hos libellos vnitatis formu-
las censerì posse credam, ut rotundè asserere non
dubitem; quin etiam tum ratione tum experien-
tia ex veteribus recentibusque historiis Ec-
clesiasticis demonstraturum me recipio, sectas &

schismata nulla alia ratione, quàm Formulis, Confessionibus, Catechismis, alijsque scriptis adscitijs (excreuille) possumque bonis rationib. ostendere, non esse vllum ad diminuendas sectas scissurique Christianitatem vniendam remedium, priusquam sepositis Formulis omnibus, omnes & singuli libri Apostolicis acquiescamus. Si quoties Scripturarum aliquis textus male explicatur, toties Confessiones & Catechismi cudendi sint, abunde apud nos verificabitur quod regum totius orbis terrarum sapientissimus Ecclesiaste 12. exclamat: scribendorum librorum nullus est finis. Dein. p. 45. si verum est (inquit) quod ipsimet hoc tempore quibusdam, ac vni presertim viro doctissimo attribuunt; quantumcunque se in his aut istis punctis cum Ecclesia consentire declarent formulisque loquendi similibus vtantur, habere tamen eos sensum hereticum; Quid ergo ad hoc malum euitandum profunt Formule? vel num forte Scriptura plurib. ambiguitatibus & amphibologijs imponere nobis cupiet, quam alij libelli isti? Non ita sodes. Frustra Spiritui Sancto nos magistros offerimus.

Atq; ita deinceps rhetoricè cōtra illos procedens eadem speciosè producit argumenta, quæ contra nos allegare omnes solent Sectarij; quæ quidem nobis parum officiant & soluta iam dudum sunt à multis; contra Reformatores verò, quam diu reformationis suæ fundamentum tenere volunt, quis non videat

videat esse validissima? Etenim probat in sequentibus autoritate etiam ipsiusmet Confessionis Belgicæ aliarumque reformatarum Ecclesiarum, non posse Dorderacenses aliam præter scripturam recipere fidei normam, nisi sub hac conditione: *quatenus cum scriptura consentiat*; alioqui illos non Reformatos, sed Romanos futuros esse, quod ipsum non semel etiam eisdem improperat.

Deinceps pagina. 4. & 5. Dorderacenses arguunt Venatorem, quod sub prætextu charitatis Dei & proximi disputationes de credendis nihili faciat, adeoque Libertinorum inuehat sectam, omnibusque Christum pro capite recipientibus Ecclesiam aperiat. Citant hæc eius verba: *qui Deum ac CHRISTVM confitetur, licet recipere nolit quæ in hac aut illa Synodo determinata sunt pro certis quibusdam phrasibus aut verbis, in qualicumque etiam doctrina parte usurpandis, dicatque ipsa mihi à Christo usurpata locutio sufficit; quis istiusmodi hominem pro membro, talemque congregationem pro Ecclesia non recipiat?* Contra hæc ita Dorderacenses: *Iuxta hanc ADOLPHI opinionem, pro Ecclesia membris recipiendi erunt Samosateni, Arriani, Anabaptista, quinimo ipsi etiam PAPISTAE.* Ergo in doctrina

de vera Iesu Christi Deitate existimat Adolphus
neminem esse cogendum, vt verbum $\delta\mu\omega\sigma\iota\sigma\iota$
id est, vnius essentia, in primitiua Ecclesia è scrip-
turis contra Arrianos definitum recipiat. Pul-
chrum sane inuentum, ad omnes veteres in an-
tiquis concilijs semel ex verbo Dei condemna-
tas hereses denuo ex inferni abyssu depromen-
das, atque num legitimo iure condemnata
fuerint, in dubium reuocandas.

Contra hæc multa iterum Venator, non
minus subtiles contra illos inferens, quàm
ab ipsis contra se illatas consequentias ab-
nuens. tandem pagina 52. per Catholicam
feu vninersalem Ecclesiam ait se illam in-
telligere congregationem, quæ per doctri-
næ Christi confessionem ab alijs coetibus
eandem respuentibus, distinguitur; ita ta-
men, vt in hac Ecclesia Catholica multi
sint mali, & reprobi veluti morbida & in-
fecta membra. Probat deinde authorita-
te Philippi cuiusdam Mornæi, Francisci
Iuneij, Casmanni & Amandi Polani, quin
etiam ipsius Caluini lib. 4. instit. cap. 2.
Parag. 11. & 12. & Confessionis Belgi-
cæ articulo primo non hæreticos solum
omnes, sed ipsos etiam Papiastas, licet pes-
simè infectos, & adulteros, ad Eccle-
siam Dei pertinere. Atque ipse Venator
hoc modo interim ratiocinatur, pag. 54.

Alia-

Alloquin enim quonam modo & à quo baptismum nostrum accepimus? unde personalem missionem? A qua Ecclesia primi reformationis doctores Lutherus & alij incorporati fuere? &c. Dein pag. 59. cū extenuasset valde Niceni concilij authoritatem, contendit malè esse factum quod concilium ita propter vnius iota discrimen turbauerit totā Ecclesiam: additque: *Adeone mirum est, si in dubium reuocem vocis huius ὁμοῦσι & necessitatem? numquid integra concilia contrarium desinierunt? Numquid aliquot Episcoporum censure non esse necessariam iudicarunt? Legantur historia Ecclesiastica. sed scio, quid hic sint responsuri. Arriana erāt concilia. Dico: erant huiusmodi, quæ iussu ductuq; imperatoris celebrata, ab eodēq; approbata fuere: imo coacta ex episcopis & doctoribus, qui vbiq; publicas possidebāt Ecclesias &c. Et paulò post: nec improbare volo sententiam Constantini, potuisse scilicet Alexandrum & Arrium in multa pace (relicta videlicet cuiuslibet sua opinione vel nō mota hac controuersia) perseuerare: Esse solummodo superuacaneas subtilitates, &c. In summa multis contendit, non posse per illos homines clariora seu verba, seu phrasas excogitari, quàm in scripturis habeantur. Contrarium autem huic suæ opinioni (pag. 67.) dicit esse idem quod infidelitatis reos agere Apostolos, & cum Papistis præter scripturam etiam Ecclesiæ traditiones Concilio-*

F 5 rumq;

orumque decreta esse necessaria, asserere. Etenim (inquit) vel decreta conciliorum sunt necessaria & Apostolorum libri insufficientes, vel contra. Si necessaria & Apostolici libri deficient. Ergo cessimus Papatui. Si non; ergo nec excogitata eorum verba: quæ enim ex toto ad salutem non sunt necessaria, ea nec ex parte: si ex toto carere ijs possumus, quid ni & in particularibus hisce verbis? Si Apostoli clarè expresserint, quis dicet clarius? Si quis ergo ex me requirat: Quid credis de his aut de illis fidei articulis in hominum Confessionibus aut Catechismis insertis? Inuestigabo num de ijs aliquid in scriptura sit reuelatum nec ne: Si non: estimabo non esse necessarios, dicamque nihil me certi super hac retinere. Si sic: talia respondebo, qualia in scriptura inuenero, talibusque verbis; recipiam quoque quidquid mihi ex scriptura de eisdem proferri potest. Si quis dicat, quomodo scriptura verba intelligit? Respondebo: sicut ibi scripta sunt. Si quis velit, vt aliter dicam, replicabo denuo: quoniam peius dicere nolo; & contra, Apostolis aut Saluatore ipso, melius dicere non possum; ego in hoc quiesco. Si queratur: sed quam tuam de his est sententia? Respondebo, ea quam verba præseferunt. Quidnam præseferunt verba? quod Apostoli inuoluerunt dicere. Ac sic ego finem impono, & quilibet suo abundare sensu permitto; eo solum caute ne quis se magistrum faciat vel scriptura vel con-

scien-

scientia proximi, eam siue suis siue alterius hominis verbis astringendo.

Dorderacenses pag. 6. pergunt hoc modo: Est item notabile admodum, quod Adolphus Venator mox post præfata verba subiungit, si ab initio in Christianismo ita processum esset, non tot imo nullas sectas & hereses fuisse orituras. Hic prudentiorem se putat Venator ipsis Apostolis, qui in principio (vt Venator ait) non ita processerunt, vt omnes sectas euitauerint, quin imo prudentior videri vult ipso Spiritu Sancto, qui per Paulum primæ Corinthiorum vndecimo testatur, oportere nonnunquam hereses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Contra putat Venator, ita potuisse ab initio procedi, vt nulla hereses aut sectæ fuissent oritura. Demum pagina 8. inde hoc modo concludunt: Ex his omnibus facile est aduertere, quodnam Adolphi Venatoris in professione sua sit propositum: nimirum vt è medio tollat discrimen omne, quod inter veram Christianam religionem, aliasque peregrinas falsasque opiniones ac dogmata, quæ inde ab Apostolorum temporibus vsque in hodiernum diem in orbe Christiano, exorta fuere, inuenitur, vt fundamentum doctrinae Christianæ in tam paucis tamque generalibus articulis comprehendat, vt Sectæ omnes sub vna Christiana Ecclesia computari ac tolerari possint.

Respon-

Respondet his Venator pagina sexagesimanona hoc modo : *Quenam hac conclusio? qui hoc ex verbis meis consequitur? Iterum quaero si quis in omnibus tam verbis quam phrasibus numquam à Scriptura discessisset; an istiusmodi hominem haesios arguere quisquam potuisset? Certè nemo præter Deum, quid homo iste in corde suo de verbis scriptura sentiret, diiudicare possit. Et paulò post: sic processerunt Apostoli: applicent enim res fidei verbis suis expresserunt, quibus velim nos acquiescere. Locum sancti Pauli primæ Corinthiorum vndecimo sibi obiectum Venator explicat; & quidem non solum ex alio scripturæ loco, sed etiam ex Henrico Bullingero & alijs, verbum istud, oportet, non significare ita fatalem necessitatem, ut contra hæreses remedia quærere non liceat. Infert itaque sibi etiam licere quod optimum est remedium proponere; atque hoc ait non pugnare cum SPIRITV Sancto, eiue contradicere. Tandem suam de subtilitatibus Theologicis, & ad sacram Scripturam additionibus euitandis sententiam pag. 72. hoc adagio confirmat.*

*A Medicorum Recipe,
A Iuris consultorum Excipe,
A Theologorum Distinge,
Libera Nos Domine.*

Simili-

Similiter pagina octava arguunt Venatorem Dorderacenses, quod cum dicat se nullas habere ambiguitates aut dubia circa puram veram Ecclesiam doctrinam; simul tamen fateatur multas se easque non exigui momenti habere considerationes circa Confessionem Belgicam & Catechismum; adeoque doctrinam his contentam existimet non esse puram veram Ecclesiam doctrinam; nec Ecclesiam, quae istam doctrinam profitetur, veram esse Ecclesiam: malè ergo eum se reformatam Ecclesiam ministrum profiteri, atque eo titulo ab ea stipendium accipere, *pagina vigesima, & vigesima secunda.* Venator *pagina octogesima* concessit atque iterum probato utroque antecedentis dicto, prima quoque illata inde à Dorderacensibus consequentia; negat tamen consequentias posteriores, quoniam Ecclesia formulas illas non pro purae doctrinae norma, ut sacras literas; sed pro humanis ipsaque fallibilibus opinionibus nuper acceptarit, semperque habere debeat.

Hinc tandem Dorderacenses particulatim Venatoris, quibus à Confessione, & Catechismo dissentiat opiniones ad 8. capita redactas recensent: Quibus Venator ordine respondens, partim imputatas sibi sententias abnuat, tanquam calumnias; partim admittit; ut veras. Inter has, fatetur credere se aut
 è scri-

è scripturis conuinci, non posse, dari a
 liquod peccatum, quod omnes homines
 ex Adamo contrahant; adeo vt ob id
 peccatum æternæ damnationi sint obno-
 xij. Arbitrium liberum defendit. Gen-
 tiles sine explicita, & historica in per-
 sonam Christi fide, imo *quibus ne ver-
 bum quidem vnum* (de Christo) *sit reuelat-
 um*, saluari posse (*pagina centesima tri-
 gesima quinta*) dummodo piam vitam du-
 cant; id est, si opera fecerint conformia
 legi naturæ cordibus suis inscriptæ, et
 per manus inde à Noe & Adam acceptæ
 (*pagina centesima vigesima nona.*) Con-
 cedit tamen nos non saluari nisi per me-
 ritum Christi (*pagina centesima trigesima
 Sexta*). Interim multis agit & quidem, su-
 more, admodum patheticè, contra sententi-
 am dicentium, omnia Gentilium opera quæ
 tumuis appareant bona, esse tamen pecca-
 ta & æterna damnatione pianda. Vires
 cuilibet hominum datas esse sufficientes,
 quibus vel mediatè, vel immediate ad
 salutis viam se possit conferre: firmiter
 se tenere ait, nisi quis culpam perditionis
 nostræ in Deum velit deriuare, necessarium
 omnino esse, vt sufficientem gratiam ad-
 mittat, qua hominum quilibet per totum
 terrarum orbem tantum habuerit virium,
 vt eo bene vtendo, maioremque simul gra-
 tiam

tiam à Deo flagitando & acceptum talentum fideliter expendendo, damnationem euadere, æternamque salutem consequi poterit. *Nec verò intelligo (subdit) cur Dorderacensis fratribus absonum videatur, quod dixi, Deum nulli importabilia imponere onera, si illud iustum esse agnoscant; Interim non videtur Venator hæc Dei dona supra naturales hominum vires eleuare, dum addit se nescire, cur Pelagius sit hæreseos condemnatus, si omnia nostra, siue naturalia sint, siue supernaturalia, à Deo nobis esse donata concesserit, ita vt ex nobis nihil prorsus valeamus.*

Nam certè concessit hoc Pelagius; Nec negari à quoquam potest qui se non à semetipso, sed à Deo factum & creatum esse crediderit. Quid ergo Pelagius hoc confitendo, Christiana potius religione quam naturali Philosophia dignum confessus est?

Deinceps contra suos aduersarios, absolutam plurium hominum reprobationem defendentes, sic ad hominem argumentantur. *Quicquid quisque tenetur credere, hoc est verum (vt quid enim cogemur, credere mendacium) sed quilibet tenetur (iuxta vestram sententiam) credere, se à Deo electum, Deumque saluare se velle. Ergo verum est DEVM e-legisse quemlibet cumque hominem, eumque saluare velle: Item sic: Quidquid de semetipso nemo debet credere, id de nemine verum est.*

nemo

nemo autem debet credere, se absolutè & absq[ue] conditione esse reprobatū, ergo &c. Deinde ex ipsorū Formula baptizandi qua omnes baptizati dicuntur sanctificati esse & Ecclesiæ mēbra concludit: vel omnes baptizatos esse prædestinatos, quod aduersarij non concesserint, vel gratiā sanctificantem non solis conuenire prædestinatis. Et plura huiusmodi ex scriptura & Patribus contra eosdem allegat. Tandem concludit, se nequaquam vel à communi Christi fide, vel à reformatæ Ecclesiæ sententia desciuisse: fatetur quidem (pag. 168.) se à particularium eiusdem Ecclesiæ doctorum quibusdam sententijs dissentire. Sed, inquit, numquid particularibus reformatorum quorundam Doctorum opinionibus astringi nos conuenit? Si sic, ergo & cum Luthero, Musculo, alijsq[ue] epistolas ad Hebræos, Iacobi, duas vltimas Ioannis, eiusdemque Apocalypsin è scriptura canone oportebit reijcere: Cum Caluino & Beza hereticiduum approbandum erit, aliæque huiusmodi absurditates plures, quæ vni, aut alteri priuæ fuerunt.

Tandem collectis per ἀνωμαλιῶν centum & quatuor erroribus à Dorderacensibus in hac disputatione commissis, subiungit. Hæ pluresque huiusmodi incongruentiæ, absurditates & errores exoticæ falsæque opinionēs, contra Verbum Dei, contra communem Ecclesiæ sententiam, contra præcipua tam veterum quam recentiorum Doctorum dogmata, contra confessiones reforma-

tarum Ecclesiarum Germania, Gallia, Anglia &c. quin imò contra Belgicam confessionem ac Catechismum Heidelbergensem, à Dorderacensibus fratribus in refutatione eorum sustinentur; quarum opinionum pars non exigua doctrinam continet Iesuitarum, partim ipsismet eorum propositionibus, partim etiam deterioribus: alia Stoicorum sunt dogmata, nonnulla etiam peiores quam Manicheorum: Complures item quæ à diuersis sectarijs defensa olim fuere & etiamnum hodie ab ijs sustinentur, quos hereticos nominamus, Denique non minima earum portio noua sunt propriaque ipsorum inuentiones. Hæc Venator, quæ num vera sint, miseræ vtriusque partis oues quo iudice intelligent?

Eodem hoc anno mense Aug. ordines provinciae Ultraiectionis, ditionis suæ concilium coegerunt, in quo sua ipsi autoritate circa Ecclesiae gubernationem ministris suis predicantibus leges & cæremonias præscribere, multas certè quarum ne vestigium quidem in lacris Literis apparet: præfantur tamen ad eosdem suos ministros velle se saluum esse fundamentum præcipuum reformationis quod in humanorum decretorum statutorumque abiectione consistit. Actum quoque est in eodem concilio de modo componendi controuersias illas turbasque inter Remonstrantes eorumque aduersarios. In eum finem primo se declarant iurisurandi ac fœderis obligatione teneri,

teneri, ne vllam doctrinam, regulam, mensuram aut normam fidei vitæq; piæ in ista prouincia vel recipere vel sequi debeant, præter solum verbū Dei scriptum. Confessionem belgicam recipiunt in eo sensu qui conformis sit sacris literis, simulque reuisioni ac examini in Nationali synodo eandem subiacere debere decernunt. Dein capite tertio, articulo tertio ita ministris præcipiunt: *operam dabunt vt in fundamentis fidei sternendis vt antur verbis & phrasibus è sacra scriptura desumptis, exemplar habentes sanorum sermonum quos ab Apostolis dedicerunt, verbum Dei loquentes non verbis quæ docet humana sapientia, sed quæ docet Spiritus Sanctus, spiritualia comparantes spiritualibus, vitantes logomachias quæ nullam præstant vtilitatem sed subuersionem audientium: reijcientes quoque subtiles profundasque speculationes & inutiles disputationes, memores semper finem præcepti esse charitatem ex corde puro, conscientia bona & fide non ficta.*

Moderatio Ordinum.

Dein articulo quarto cauent, vt in tradendis cõtrouersijs ea adhibeantur moderatio, ne cui detur occasio iure suspicandi, aliquid ab eis doceri, ex quo sequi possit, hominem vllum à Deo creatum esse ad damnationem, aut ad peccandum necessitate impelli, aut etiam inuitari quemquam
ad

ad salutem à Deo, cui tamen ipse eam absolute non dare decreuerit. Sicut etiam sollicitè curandum, ut initium, medium, & finis salutis nostræ non naturalibus hominum viribus, sed solipura & immerita diuine in CHRISTO gratiæ adscribatur. Deniq; articulo quinto postquam Theologis permiserint de quibusdam huius doctrinæ circumstantijs disputationes in Scholis instituere, subdunt: Nolumus tamen ut huiusmodi disputationes ad suggestum Ecclesiasticum adferantur: quemadmodum nec volumus ut ijs qui in hac materia altius ascendere non audent, quam ut dicant DEVM ab eterno secundum suum beneplacitum in CHRISTO Domino nostro fundatum, ad salutem eternam, eamque impromeritam elegisse atque ordinasse omnes & singulos in eundem (IESVM CHRISTVM) credituros, & in ea fide vsque in finem perseueraturos: Contra vero ad exitium destinasse ac reprobasse omnes & singulos gratiam suam speraturos, se ea indignos prestituros, & in ista infidelitate perseueraturos; idcirco vel minimum negotij faceffatur, aut, ut altius doceant, molestia exhibeatur &c.

Hæc deinde ad executionem in Ultraiektina prouincia ita deducta sunt, ut quidam prædicantes huic moderationi acquiescere renuentes solum vertere sint coacti.

Libri editi sunt hoc anno varij.

1. **C**onsideratio Sententia Jacobi Arminij, de Præ-
destinatione, gratia Dei & libero hominis
arbitrio apud Ordines Hollandiæ ab eodem decla-
rata. Authore Daniele Tileno Theologo Academia
Sedanensis.

Latinè Francoforti & Belgicè alibi,
supresso loco.

In fine editionis Belgicæ subiectæ sunt
tres familiares epistolæ, vna Davidis Paræi
ad Authorem. 2. Authoris ad Paræum. 3. ali-
cuius M. Abrahami Sculteti, itidem ad Pa-
ræum. In quibus literis Arminius tanquam
alter Pelagius nigro prorsus calculo nota-
tur; Author verò huius Considerationis
tanquam secundus Augustinus ad cælum
extollitur.

2. *Christiana inductio ad pacem & mutuam
tolerantiam in hodiernis dissidijs. In qua funda-
mentaliter demonstratur Eximium Doctorem
Henricum Bullingerum, tametsi quoad prædicta
dissidia, eandem cum Remonstrantibus sententiã
tenuerit, nihilominus pro Reformatâ Ecclesiã
doctore agnitum esse: Et consequenter etiam Re-
monstrantes, vt qui quoad eadem cum Bullinge-
ro sentiunt & Ecclesiã vnitatem seruant, intole-
rabiles censendos nullatenus esse. Per Samuelem
Lansbergium Ministrum Roterdamensem.*

Inpressum Roterdami

3. *De Hæreticidio Tractatus brevis. In quo
doce-*

docetur, Hæreticos nõ puniendos esse morte & c.

Paruus Via dux; pro instructione simplicium qui his temporibus ob dissidia perplexi vix quid agere debeant, sciunt.

Nescio tamen quomodo hic titulus libello conueniat, vtpote in quo potius religio omnis, hoc est nulla, quam inter tam multas vna certa, approbatur. Moderatio scilicet & mutua tolerantia etiam reformatis cum Romano pontifice seruanda indigitatur: Si modo pontifex reipsa demonstrat se non suam sed immortalis Dei gloriam quærere multorumq; hominum vnionem & salutem sibi curæ esse. pag. vltima.

Copia quarundam literarum quas persona dua sibi mutuo scripsere, de Perseuerantia Sanctorum.

Dordraci.

Defenditur ibi ab altera parte que est *Adami Hertvvech*, acriter Sanctorum perseuerantia; id est; quod verè fideles, licet incidant in grauissima peccata; nunquam tamen à fide totaliter, nec à salute finaliter deficiant. Tandem mouetur quæstio, an moderna reformatorum dissidia fundamentum fidei aut æternam salutem concernant. Ad quam idem Adam respondet affirmatiuè, & quoad negotium de Apostasia SS. probat 6. argumentis.

6. Breuis & solida Refutatio cuiusdam libelli sub nomine Adami Hertvvech Roterodamensis emissi: in quo friuolu & leuissimis quibusdam argumentis conatur euincere fideles in quacunque etiam peccata incidant, nihilo minus saluandos esse, nec perire posse.

Roterodami.

Statum controuersie ponens author (litera B.) ait aduersarium cum suis sentiro q̄ fideles licet omnia sibi possibilia perpetrent flagitia inque ijs perseuerent, quinimo licet in errores incidant, quibus fundamentum saturis vel ex parte vel ex toto euertatur &c. nihilominus omnibus Dei donis aut aeterna salute priuari non possint.

7. Eirenicus Christianus. Siue de pace Catholica Ecclesie excellens, Christianus, Necessarius & utilis tractatus.

Compositus per P. M. Franciscum Iunium dum viueret professorem Theologia in Academia Leydensi.

Translatus per Iohannem de la Haye Ministrum Hagensem.

Amsterdami.

Multa in hoc libro differuntur de tua pace & tolerantia seruanda cum dissidentibus quibuscunque, qui caput religionis Christianae id est CHRISTVM ipsum

ipsum non conuellant. Exhortationes quoque dantur ad pacem & concordiam bonæ quidem, vt & consilia salubria, Non tamen efficacia. Quippe *mundus* etiam ab Apostolorum temporibus *totus in maligno positus* non consuevit sanis Euangelij consilijs ita acquiescere, vt prauis affectionibus prorsus mortificatis, hæresum aut schismatum authores non profundat.

Consilium ad Vastatam Galliam Anno 1567. datum per Sebastianum Castalionem. Vbi causa presentis tunc belli simulque medicina eius indigentur. Ac presertim diligenter examinatur ac perpenditur an conscientys vis sit adhibenda.

Consilium scilicet non tam Christianum quam politicum: Imo vero nec politicum; quippe libertatem prophetandi cuius, hoc est etiam falsis prophetis, ne turbas dent in Repub. permittendam esse statuens. Authorem (hunc forte ob hoc scriptum) non magni faciunt Contra Remonstrantes. Adeo vt inueniatur inter illos qui Theodorum quendam Bomium arguat, quod scetentia Castalionis ossa è sepulchro produxerit. Iste tamen Bomius (*In Veredario suo edito anno 1617. pag. 20.*) aduersario, huic respondens, mirificè Castalionem cōmendat; honorificū

de eo citat testimonium Vniuersitatis Basileensis, in qua Theologiæ professorem egit: Ex Philippi quoque Melanthonis & Christophori Carleili ad ipsum datis literis laudes eius exaggerat. Castalionem hunc & idem asserit Bomius & huius Consilij proœmiasta Basileensium testimonio probat, Anno 1563. mortuum esse. Sed quomodo ergo Consilium hoc pro Gallia excogitauit anno 1567. An ossa eius post mortem forte prophetarunt? Hoc si verum sit, sat iam à fœtore vindicata sunt. Sed forte hoc consilium prædicto anno non tam ab Authore est excogitatum, quàm à typographo in lucem emissum. Ita proœmiasta idem insinuat. Sed tamen sensus tituli est vt nos eum transfulimus. Et infra titulum subiungitur, primam libelli impressionem factam fuisse anno M.D.LXXVIII. Ita scribimus indocti, doctique poemata passim.

In causa Vorstij varijs adhuc hoc anno scriptis vtrinque sudatum fuit: Prodiit enim primò.

- I. *Lydius lapis Adriani Smoutij Concionatoris Roterodamensis pro examinanda Respon- sione quadam aut declaratione quam in fine superioris anni Conradus Vorstius edidit ad Articulos quosdam ad sui grauamen in vulgus sparsos.*

Ex.

Excipit hic author Vorstium acriter, audacter & argute.

2. *Examen Responſionis quam D. Conradus Vorstius edidit ad Articulos ex Angliâ transmissos.* 2.

3. *Conradi Vorstij Prodrömus plenioris respoſi suo tempore cum Deo secuturi, Ad Declarationem D. Sibrandi Lubberti & iteratam Ministrorum Leovvardiensium Cautionem, aliaq; plura id genus eristica scripta recenter in lucem aduersus ipsum emissa.* 3.

Lugduni Batauorum.

4. *Specimen Conscientiæ, candoris, veracitatis, simplicitatis & pietatis D. Vorstij, quod denuo exhibuit in ipso suæ ad Regios Articulos apologiæ limine, & ante paucos dies in prodromo in loco de immensitate sue omnipresentiæ essentia Dei. Scriptum à Pastoribus Ecclesiæ Leovvardiensis.* 4.

Franekeræ.

5. *C. Vorstij breuis Refutatio Speciminis à Leovvardiensibus Ecclesiasticis aduersum ipsum editi.* 5.

Lugduni Batauorum.

6. *Responſio ad D. Vorstij Prodrömom data à Ministris Leovvardiensibus.* 6.

Leovvardiæ.

7. *Conradi Vorstij Responſum plenius ad scripta quadã eristica non ita pridem à diuersis fratribus contra ipsum edita &c.* 7.

G 5

Lugduni

8. 8. *Declaratio Ministrorum Leovvardiensium
super pleniori Responso Vorstij.*

Leovvardiæ.

9. 9. *Catalogus errorum siue Gallucinationum
D. Sibrandi Lubberti, ex libello ipsius cui titulum
fecit Delaratio Responsonis &c. fideliter excer-
ptus, cum breui refutatione. Authore Conrado
Vorstio S. Theol. Doctore.*

Lugduni Batauorum.

Enumerat hic Vorstius errores Sibrandi
ad nonaginta nouem. De quibus ad Lecto-
rem sic præfatur: *Inuenies hic centuriam
pene integram errorum illius viri qui tam acer-
bum aliorum censorem agit: quos quidem ex v-
nico ipsius libello eoq; paruulo, inter perlegen-
dum excerpsumus. Maluissim ego inuidio-
so hoc labore supersedere. Sed tam saepe palam-
que ab hoc homine prouocatus & velut ini-
cta manu ad scribendum pertractus, quid
facerem? Annon insulsis ipsius nœnijs & coc-
cysmis centies repetitis aliquid opponere debu-
&c.*

10. 10. *Matthai Sladi Anglobritanni Gymnasi
literarij in vrbe Amsterdamenti Reçtoris, cum
Comrado Vorstio de blasphemijs, hæresibus &
Atheismis à Serenissimo sapientissimog; Magne
Bri-*

Britannia, Francia & Hybernia Rege Iacobo huius nominis primo in eiusdem Vorstij de Deo Tractatu & exegesi Apologetica, nigro Theta notatis, Scholastica disceptationis Pars prima. Ad Nobiliss. ac prapotentis D. D. Ordines fœderatarum Belgij regionum Generales. In qua fides orthodoxa de vera Immensitate & infinitate trin- unius Dei opponitur heterodoxia Augustini Streuchi Episcopi Kisami & Vorstij statuentium Deum & finitum esse, & domicilio quodam non suo habitare. Ostenditurque Serenissimum Regem grauisimas ob causas Vorstij doctrinam, de finitudine, localitate, quasi-corporalitate & quasi compositione essentia Dei condemnasse: multaque in ysdem Vorstij Apologys latinis atque Belgicis fraudulenta sophismata & aperta mendacia deteguntur.

Hanc postea secuta est pars altera (cum præfixa appendice prioris partis) de immutabilitate & simplicitate Dei qua docetur Serenissimum &c. Regem Anglia iuste ac merito notasse blasphemum Vorstij dogma, DEVM esse mirabilem, & accidentibus subiectum asserentis. Appositum Conradi Vorstij & Fausti Socini Conventus siue Bicinij exemplum.

Præfixa quoque huic parti est prioris longa valde Appendix.

Stylus vbiq; mordax & amarus in Vorstium & Remonstrantes.

Amsterdami.

H.

II. *Parasceue* *Conradi Vorstij ad Asiaticam*
Collationem cum Ioanne Piscatore Scholæ Her-
bornensis professore. Translata è latino in Bel-
gium. Amsterdami.

Transcripserat iam ante, in Martio sci-
 licet huius anni, Piscator ad Vorstium cen-
 suram suam super eius librum *de Deo & Ap-*
ologeticam declarationem. Notauerat
 plerosque suspectos passus, argumentis etiã
 errores confutaret. Responderat quoque ei
 Vorstius. Iam vero cum à tam multis vndi-
 que simul aduersarijs, ijsque acrioribus &
 vehementibus impeteretur; In vno Piscato-
 re (quem omnibus suis aduersarijs longè se
 præferre ait) omnibus volens satisfacere,
 collationem ipsam parabat in lucem emit-
 tere hac præmissa parasceue, in cuius prolo-
 go acerrimè perstringit Georgium Eglisem
 mium, Matthæum Sladum, Adrianū Smou-
 tium &c. quod tam iniquo secum egerint in-
 scriptis suis animo, vt digni non sint quibus
 à bono viro respondeatur.

1613.

Anno millesimo sexcentesimo decimo
 tertio Februarij vigesimo sexto & vigesimo
 septimo, Delphis in Hollandia australi ha-
 bita denuò est collatio sex prædicantium
Ioannis scilicet Bogardi, Ioannis Becij, Festi
dommij, ex parte Contra Remonstrantium;

Ioannis

Ioannis autem Vrenbogartij, Adriani Borrensis,
& Nicolai Greuincbouij, ex parte Remon-
strantium. Colloquij huius occasionem &
successum ita describunt Leidenses pag. 82.
Quum illustrissimus quidam patriæ nostræ
Heros pacis militiæque studijs Belgis suis
notissimus vocatis ad se duobus Pastoribus,
quorum vnus Remonstrantium, alter Con-
tra-Remonstrantium partes tuebatur, signi-
ficauisset sibi ex animo dolere diutinis hisce
Ecclesiasticorum certaminibus florentissi-
mas Belgij Ecclesias possundari, seque vnice
optare, vt ex consilio aliquot vtriusq; partis
Ecclesiastarum serio & quàm citissimè di-
spiceretur, num qua ratione ex quæ quinq;
articulorum nomine, venditabantur dispu-
tationes componi possent; & singuli pro se
quisque operam suam, promouendo tam
pio operi, liberaliter addixissent; Factum,
vt primo post tempore terni vtrinque Del-
phis de negotio isto deliberaturi conueni-
rent, magnaue nostros erigebat spes, futu-
rum vt aliqua componendi dissidij dialla-
ctica ratio iniretur. Verum cum ad sermo-
nes deuentum & multis vtrinque disputa-
tum esset, nostri (quod ineundæ pacis Caput
esse videbatur) vt de necessitate articulorū
controuersorum sententiam dicerent Con-
tra-Remonstrantes, petiuere; & num eos in
Pastoribus Ecclesiarum, salua fidei Saluificæ
integritate,

integritate, ferri posse crederent, exponere dignarentur: addentes, si non tolerabiles eos esse iudicarent, frustra de Sarcinda Ecclesiæ pace vltius laborari; sin tolerabiles faterentur, de modo redeundi in gratiam cogitari posse, & sine mora cogitandum esse. Contra Remonstrantes vero respondere ad hoc grauati, scripto nostris exhibere theses aliquot & antitheses numero 37. quarum illis suam & Ecclesiarum Belgicarum, vti præ se ferunt, sententiã de memoratis supra capitibus definiens, his contrariam, quam nostrorum quibusdam probari dicebant, reiecere; addebantq; si idem secum de his capitibus sentire profiterentur Remonstrantium quotquot sunt; cogitaturus tunc se num quæ ineundæ pacis via iniri queat. Nostri, quamuis iniquissimum putabant, ad trium pastorum (tot n. aderant non publico Ecclesiæ, sed privato nomine) lubitum, de ijs cap. denuo sententiam explicare, de quibus vt dubitare eos suspicarentur, causa non erat: nõ tamen responsionem præcisè detrectarunt; sed contra potius hoc responsi dedere: institutum fuisse hoc colloquiũ, non vt de alijs quæstionibus noue mouerentur lites, sed vt præsentibus tollerentur, non vt in huius vel illius fidem nouo examine denuo inquireretur, sed vt de modo sopiendi compertas cõtrouersias de-
 liberate

liberaretur. Paratos tamen se fore, quouis tempore suam de istis cap. aperire sententiã, modo hoc à Contra Remonstratium æquitate impetrare liceat, vt litem Remonstrantibus mouere ob 5. Articulos definant, & liberum hic relinquunt Ecclesiæ Pastoribus suum iudicium; hoc si promittunt, non grauari se, explicatam de illis cap. sententiam dicere. Alias inani pacis spe lactari Remonstrantes, & quotquot in expectatione eius sunt Ecclesias, quã diu non constet, illæso fidei fundamento, ipsorum de prædestinatione & eius annexis assertiones ferri posse. Hucusq; illi cõformiter ip sis istius collationis actis eodem anno typis diuulgatis; nisi quod illic nõ triginta septem, sed sexdecim tantum theses totidemque antitheses, circa sex doctrinæ Christianæ articulos proferantur. Articuli sunt: Primus, *de plenaria satisfactione Saluatoris nostri pro peccatis nostris.* Secundus *de Iustificatione hominis coram Deo.* Tertius, *de fide iustificante.* Quartus, *de peccato originali.* Quintus, *de certitudine salutis.* Sextus, *de perfectione hominum in hac vita.* Patet ex iisdem actis etiam, vtraque ita parte in sententia permanente, re infecta esse discessum. Quoniã vero præfata antitheseon capitula: Remonstrates ex sola sibi suspiciõne impunitari dixerat, p dijt simul Collationi subnexa quorũdã citatio dogmatũ è scriptis Arminij, Vorstij

Vorstij

Vorstij, Petri Bertij & Adolphi venatoris, quibus antitheses illas à Remonstrantibus, reuera defendi comprobetur. Tandem hæc subijcitur censura in Arminium ac Vorstii ex epistola quadam Davidis Paræi scripta Heidelbergæ hoc anno 1613. *Primo Martij ad N. N. Arminium vestrum Sociniani in Polonia expresse vt suum nuper nominarunt pacificatorem, vna cum quodam Acontio, Bonsinio, claudestinis asseclis, quarum auctoritate postularunt à fratribus orthodoxis fraternitatem: isti vero fortiter recusarunt. Acta ad me misit synodus Lublinensis cui nuper postridie natalis Domini respondi: vertat se igitur Vertumnus ille Vorstius in omnes formas, & album nigrum quotidie vobis occinat; mihi qui hominem nimis noui, non imponet; spero etiam quod non vobis & Ecclesie. Dominum precor ex animo vt si est sanabilis det ei mentem & linguam rectam, rotundamque.*

Eodem anno sexto Martij Rex Angliæ iterum literas dedit fœderatis ordinibus, quibus dolere se admodum significat ob certamina inter ministros populumque eorum exorta; pro iisdemque sopiendis hoc suggerit consilium; experiundo se didicisse disputationibus Theologicis hoc genus quæstionum difficulter determinari; magis autem è re fore; vt sopiantur auctoritate publica: ita vt prohibeatis, inquit, ministros

vestros

Vestros ne eas disputationes in suggestū aut ad plebem ferant, ac districtè imperetis vt pacem colant, se inuicē tolerando. in ista opinionū ac sententiarū discrepantia, qua superdictis capitibus inter ipsos inuenitur, saltem donec maturè cognito negotio auctoritate publicā per vos aliter statuatur. Ad ditque se visis vtriusq; partis opinionibus, ac argumentis neutram comperisse adeo deuiam, vt non possint cum fidei veritate & cum animarum salute consistere. Vide Leyden. p. 20. Mense Aprili Vincentius Drielenborgh iam in Vrbe Ultraiectina duorum conuentuum Quæstor & simul ciuitatis Consiliarius, à Spiritu in consciētia sua (vt ait) redargutus & conuictus quòd reuelationes quas Anno 1608. & sequenti acceperat ita contra voluntatem Dei sepeliret; hoc est, hæcenus in lucem pro omnibus nō edidisset: magno zelo cæpit prophetias suas conscribere, & scriptas quidem primo Illustrissimo Comiti Palatino tunc ob nuptias cum Serenissimi Angliæ Regis filia contrahendas aut contractas per Belgium iter habenti, per cubicularium eius offerri curauit, cum dedicatione quadam ad eundem principem præfixa. Sed nihil exinde responsi accipiens deinceps prelo cœpit scrinium sui pectoris aperire, partim latino (cuius aliquàlter compos est) partim belgico idiomate omnibus (sui similibus, hoc est, eodem Spiritu renatis) Antichristum

H

christum

Christum apertissimè demonstrare. Sed is qui tantam Sacrarum literarum præ omnibus intelligentiam, se teste & iudice, iam dudum acceperat, nondum intellexisse visus est illud I. Cor. 14. 32. *Spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.*

Feruore enim prophetandi abreptus, in Magistratum & Ministros Ultraiectinæ provinciae tanquam in Antichristi sobolem non obscure debacchatus, seditionis reus, in carcerem coniectus est. ubi examinatus omnia fere quæ hætenus de ipso retulimus scripto liberè confessus est, Octobris die 25. Quocirca cùm mensem adhuc in vinculis exegisset, Ordinum provinciae sententia (postmodum typis diuulgata) ciuitate & ditione ultraiectina pulsus est. Perrexit ipse Amsterdamum, ubi libertatè prophetandi & præsidium quorundam Ministrorum nactus, fortiter vocationis suæ cepit insistere.

Inter libros qui hoc etiã anno vtrimque conscripti ad me peruenere, celeberrimi facile sunt *Sibrandi Lubberti Commentarij ad nonaginta nouem errores Conradi Vorstij*. Hoc anno impressi Franekeræ: quamquam eos author anno superiori in Iulio se absoluisse significet. Celeberrimi, inquam, sunt vel ob solam Epistolam dedicatorem quam ad Archiepiscopum Cantuariensem totius Angliæ

Anglię primatem & metropolitanum libro
 pręmisit. In ea enim epistola pluribus Re-
 monstrantium ansam dedit contra se cala-
 mum stringendi, dum feruenti Zelo in Vor-
 stium inuectus etiam Hollandię Ordines
 quod alenda huic pesti manum quoquo modo por-
 riganť fugillare visus est. dum optat vt ij quot-
 quot ad gubernacula sedent ita verę religionis
 & concordię Ecclesiarum curam gerant, vt
 re ipsa demonstrent, id quod credi videriq; vo-
 lūt, pluris se omniũ Ecclesiarũ Belgicarum publi-
 sam incolumitatem quam vnius aut pauco-
 rum hereticorum priuatum commodum facere,
 &c.

Nobis notandũ potius quod paulò infra de
 Vorstio sic scribit: Cum hereticus in confessu
 Ordinum solenniter iurasset se essentialem Dei
 omni presentiam nunquam negasse; dixit in eodem
 consussu; confessu? imo in eodem momento; Deum
 suã essentiã non esse in sterquilinijs, cloacis & locis
 sordidis presentem. Quo sane factò ipsos Ordines
 Hollãdia subsannare & quasi naso suspendere vo-
 luit. Voluit enim declarare, se iudicare illos, apud
 quos dicebat ne minima quidem harum rerum sci-
 entia pręditos esse, ac proinde licere sibi apud eos-
 dem quicquid in buccam veniret, impunè deblate-
 rare &c.

In summa, contendit Sibrandus acriter,
 Spiritum prophetarum prophetis subiectũ esse oportere,

tere; id est, (vt ipse explicat) iudicium controuerfiarum fidei non ad Magistratum politicum sed ad prophetas seu verbi ministros pertinere, &c.

Tandem post admonitionem ad Lectorem ita ex abrupto aduersarium suum aggreditur.

Conrade Vorsti. Vt ex omnibus Academicis Ecclesiisue reformatis Germania, Britannia, &c. penam eligas, cuius iudicio te, tuamq; scripta submittere velis, & vt hoc mihi intra duos menses significet & simul designes diem, quo te ante proximas Calendas Maij, Academia Ecclesiæ à te nominata iudicio sistere velis. Hoc enim intellecto, & me (si Deus volet) parabo, vt & me illi Academia Ecclesiæ, quamcūq; nominaueris, sistam. Idq; lege vt nisi te ex tuis scriptis hereseos conuictum non recusaturus sim illas pœnas subire, quas cuius diuinum & humanum damnato heretico minantur. Si verò te hereseos conuicero, nullam aliam pœnam abs te exigam quàm vt abeas ex Belgica. Deinde ad singulos errores à Vorsti sibi tributos acri stylo vbi respondit, tadem pag. 84 r. librum ita finit: Hac voluit, & plus quam heretica proteruita mihi penè per vim expressit.

2 Diuulgata quoque hoc anno est; Defensio Sententiæ D. Iacobi Arminij de predestinatione Gratia Dei, Libero hominis arbitrio, &c. Aduersus eiusdem à Daniele Tileno Theologo Sedanensi editam Considerationem. Authore Arnoldo Co

uino Ecclesia Lugduno-Batava Pastore.

Lugduni Batauorum.

Porrò sententiam Tileni quam Paræus cum suis plurimum commendauerat, ita hic author censet, vt capite septimo sustineat eam pugnare cum mandatis & promissionibus Euangelij, cum confessione Belgica & catechismo palatino, cum attributis Dei, videlicet cum sapientia, iustitia & bonitate eius cum natura hominis, cum actu creationis, & cum natura vitæ & mortis æternæ. Item, destruere gratiam, iniuriam esse in gloriam Dei & ignominiosam Christo. Imò capite nono asseuerat sententiã Tileni euertere fundamentum omnis religionis vniuersæ, & christianæ in specie.

III *Ad Conradi Vorstij Parasceuen Responsio apologetica Iohannis Piscatoris, qua is defendit suas notas contra examen illius. Præfixæ sunt illæ notæ vnâ cum epistola magistri ad errantem discipulum monitoria.*

Herbornæ Nassouiorum.

IV. *Ad Conradi Vorstij amicam collationem, &c. Notæ Iohannis Piscatoris professoris S. literarum in illustri schola Nassouica Herbornensi.*

Herbornæ N.

In epistola ad Vorstium præmissa: *Principio, inquit, oras me vt vtrumque libellum tuum (& parasceuen scilicet & amicam Collationem) gratum habeam. Ego verò tibi fateor neutrum*

H 3

mibi

mibi gratum fuisse: quia vterque non parum mihi molestia exhibuit in detegendis sophismatibus tuis quibus lucem veritatis inuoluis, &c.

V. *Concordantia orthodoxæ doctrinæ de providentia Dei Anno 1597. à Francisco Gomaro latinè conscripta. Nunc belgicè edita.*

Delphis.

VI. *Collatio de finali Perseuerantia Sanctorum scriptis habita inter Danielem Vet prædicantem Lutheranorum Delphis, Haga &c. commorantium, & duo membra reformatæ Ecclesiæ Delphis.*

Delphis.

Duo isthæc membra fuere Abraham Ioannis & Cornelius Simonis de genere textorum. Sententiam tuebantur Contra-Remonstrantium, quam cum non satis clarè initio proposuissent & nihilominus importunius responsum à Daniele extorquere conarentur, Lutheranos statim crabrones experti sunt. Tanquam enim æstro ac plane scæmineo furrore percitus Lutheri filius importunitatem illorum & imprudentiam, si quam prius admiserant, oppidò castigavit, & de victoria in satyrico scribendi genere obtinenda desperare eos fecit, adeoq; modestiores reddidit.

VII. *Questiones & responsiones Christiana. Quædam per Theodorum Bezam latinè conscriptæ. Nunc Belgicè impressæ.* Delphis.

Petri Baronis summa trium de predestinatione sententiarum, cum Ioannis Piscatoris ad eam Notis & Fran-

& Francisci Iunij ad eandem disquisitione; ac de-
nig Gulielmi Wittakeri prelectione aduersus vni-
uersalem gratiam, & concione de predestinatione,
diuina gratia constantia ac certitudine salutis,
&c. Hardrouici.

Fuit Petrus Baro in Academia Cantabri-
giensi Angliæ professor Theologiæ circa an-
num 1580. vbi cum in variis suis lucubrati-
onibus gratiam vniuersalem, id est, nõ solis e-
lectis esse propriam, sed omnibus communi-
ter hominibus à Deo offerri contra Calvinũ
& Bezam sustineret. Wittakerus ita ei iuit ob-
uiam, vt tandem anno 1595. Lambetæ in cõ-
gregatione Episcoporum & Theologorum
articuli quidam (à loco Lambethani dicti)
approbati consignati que sint, in Academia
promulgandi.

*IX Frederici Broeckeri, disputatio de genuino
sensu septimi capituli Epistola Pauli ad Romanos
contra Theodorum Coornbert & D. Iacobum Ar-
minium.* Enchusæ.

X. Ordinum Hollandiæ ac Vvestfrisiæ pietas ab im-
probissimis multorum calumnijs simulq; à nupera
Sibrandi Lubberti epistola quam ad Reuerendissi-
mum Archiepiscopum Cantuariensem scripsit, vin-
dicata per Hugonem Grotium eorundem Ordinum
fisci Aduocatum.

Lugduni Batauorum, Authoritate pub-
licâ Senatus delegatorum ab Ordinibus Holl. &
Vvestfr.

Editum quoque est hoc Anno Dordera-
 censium (quorum superiori anno memini-
 mus, sex prædicantium *Breue responsum* ad
 Adolphi Venatoris replicam. In quo sicut
 exoticos Adolphi errores dextrè redarguit,
 ita Confessionis suæ & Catechismi autorita-
 tem ex Reformationis fundamento ab Adol-
 pho labefactatam neutiquam stabiliunt.
 Nam *lit. B.* inter Conciliorum nostrorum de-
 creta & suas unitatis formulas hanc solum
 ponunt differentiam quod qui à nostris con-
 cilijs dissentiunt morti soleant adiudicari: A
 suis autem unitatis formulis si quis dissenti-
 at, atque ita Reformata Ecclesiæ iudicio se
 nolit submittere, quod talis *per hoc re ipsa se*
abscindat ab eadem Reformatâ Ecclesia. Sed quis
 nõ videat quam sit hæc inutilis ad argumenta
 Venatoris responsio. Nam si talis re ipsa se
 abscindat à Reformatâ Ecclesia, necessarium
 est consequens, quod iste separatus seu abscis-
 sus sit extra veram Ecclesiam (si tamen Re-
 formata Ecclesia sit vera Christi Ecclesia) a-
 deoque hæreticus & in statu æternæ damna-
 tionis nisi ad Ecclesiam à qua se absciderat,
 regrediatur, hoc est, nisi unitatis formulas re-
 cipiat. Hoc autè solum est quod vult Ven-
 ator, nec mentionem ibi fecit hæreticidij. Et
 certè si ex eo solo petenda sit differètia inter
 decreta Ecclesiæ Catholicæ & commenta ista
 nescio quorù hominù, quid respondere Vena-
 tori

tori poterit Calvinus, & *Contra-Remonstrantiū* non pauci qui etiam hereticidium approbant Pergunt tamen hic Dorderacenses, pag. B. 3. confirmare quod dixerant *impossibile esse ut vnit as in Ecclesia Dei seruetur, si vnicuique permit- tendum sit ut pro suo ingenio S. S. literas explicet.* Sed ad Venatoris consequentias de Reformationis fundamento per hanc doctrinam euerso & papatu reuocato, nihil respondent amplius, nisi quod scriptura Sacra explicari & intelligi debeat secundum traditionem maiorum. Quod miror qua conscientia Nouatores nostri dicere audeant; si antiquos Patres legerint.

Prodierunt denique rhytmi aliquot & cantica idiomate belgico in populo sparsa; in quibus Gomaristarum, id est, *Contra-Remonstrantium* de prædestinatione sententia odiosissimè perstringitur, ipsi quoque istius sententię præcipui Doctores satyricè admodum taxantur. impietatis, inuidiæ, tyrannidis & papismi insimulantur.

ANNVS 1614.

ANNO 1614. mense Ianuario Ordines Hollandiæ & occidentalis Frisiæ Ultraiectensium exēplo Anglięq; Regis, ut videtur, consilio cōmoti, sua *Dominorū in ministros* vñ potestate, simile fere quale supra Ultraiectinorū ordinū meminimus, pro refarcienda tādē Ecclesiarū concordia, decretū edidere

H 5

Edi-

Editum porrò postmodum est hoc decretum munitum S. Scripturæ autoritate, & Conciliorum, *Antiquorum Patrum, Confessionum publicarum & recentium Doctorum testimonijs.*

Post hæc etiam, Transyfulanæ prouinciæ ciuitates (aiunt Leydenses pag. 24) turbare cœpit quorundam inconsulta temeritas, & super hisdem quæstionibus non minus segniter æstuatum. Quare & huius prouinciæ Rectores trāquillitatis publicæ studiosi in decretum descenderunt, in quo à feruidis illis & polemicis apud populum digladiationibus circa hæc ipsa capita abstinere iusserunt suarum conditionum pastores.

Læti hanc ab ordinibus imperatam pacis moderationem excepere Remonstrantes.

Quin & Leydenses hic statim ita eam cōmendant: & certè si quis præsentem cūm Reipub. tum Ecclesiæ in hisce regionibus faciem intueri & patriæ Rectorum, ac variantes quoque sententijs, iudicijs, consilijs, Ecclesiasticarum animos obseruare uolet; fateri necesse habet, nullum idoneum magis compescendis primum conflictantium partium motibus, inde conciliandis sensim partibus remedium inueniri posse. Non tamen æquè Contra-Remonstrantibus negotium illud placuit. Prodierunt enim aliquantò post aliquot libelli vulgari idiomate tacitis authorum nominibus, quibus & *veritas* se premi conque-
ritur

ritur & Christiana modestaque declaratione ostenditur, etiãsi compertum esset decretum illud Ordinum de componendis in religione dissidijs, ad ineundam pacem esse percommodum, tamen à fidelibus populi ministris recipi nullo modo posse: Ordines de prophetijs iudicando, quod Prophetarum est sibi arrogare, adeoque diuini esse ordinis perturbatores. Non esse magistratus circa Ecclesiastica leges condere, sed à Deo latis cum Ecclesia tota recipere: inuolare in aliorum iura Magistratum quoties moderationis formulas concipere aut ortas in Ecclesia coutrouersias citra synodum componere in animum inducit.

Libri præterea hoc anno editi ad me peruenerunt; *Sibrandi Lubberti Responsio ad pietatem Hugonis Grotii.*

Franequeræ.

Præmittit author libro epistolam ad Senatores Gelriæ &c. quam sic auspicatur: *Hugo Grotius nullo vnquam verbo à me lesus, scripsit in me declamationem plenam vanitatis & arrogantiae; eam vocat pietatem Ordinum Hollandia. In hac totum Ordinem Ecclesiarum Belgicarum, presbyteria, classes, Synodos: omnes Ecclesiarum ministros & electiones illorum: totam denique rationem gubernanda Ecclesie, & omnia iudicia Ecclesiastica, presbyteralia, Classicialia, Synodica, prout hæctenus in Ecclesijs Belgicis exercita fuerunt petulanter perstringit,*
atque

atque ita Vniuersam Ecclesiam Belgicam per meum latus petit. In principio scribit me libertatem sacra docendi passim exagitare, dominatum despiciere & potestates conuictijs incessere. Vtramq; vero hanc accusationem nihil aliud esse quam vanam & inertem calummiam, testantur mei libri & c. Tullit quoque Sibrando suppetias Ioannes Bogermannus Ecclesiastes Leouardiensis editis Annotationibus in Hugonis Grotij Pietatem. Has tamē Ordines Holl. distrahi per ditiones suas vetuerūt. Surrexit etiā pro Grotio Ioannes Arnoldus Leydenensis ciuitatis concionator & Responzionem ad istas Bogermanni Annotationes concinnauit. Cuius pars prima hoc anno, altera anno 1616. Lugduni Batauorum est edita.

Contra Vorstium deniq; hoc anno Steinfurti libellus est editus hoc titulo: *Sorex Vorstianus Hoc est D. Conradi Vorstij Theologi Confessio De iustitia Dei, merito & satisfactione Christi, fide iustificante & hoc genus alijs. Ex autographis fideliter descripta, idque in hunc vsu, vt, num ille in sinu foueat Socinianismum, cuius ex pijs lectoribus liquido appareat.*

Anno 1615. Cum iam Remonstrantes à suis aduersarijs de iniquis processibus passim verbis et scriptis traducerentur, quasi totius schismatis ipsi fons essent & origo, vt qui contentiosè inuouationē vrgerent doctrinæ martyrum sanguine obsignatæ, quiq; or-

dini

dini Ecclesiæ se fraudulenter subduxissent, &c. de quibus alijsque similibus iniustis conatibus iam in Contra-Remonstrantia initio Hagiensis Collationis exhibita & deinceps in alijs quoque libellis odio se accusati erant; pro sui defensione librum edidere cum hoc titulo: *Prætor de avaratio siue Narratio processus omnis obseruati à pastoribus Ecclesiarum quos Remonstrantes vocant, in dissidijs istis Ecclesiasticis vsque ad Annum 1612. Continens Necessariam ipsorum defensionem aduersus accusationes Contra-Remonstrantia libello comprehensas. Ad illustres & prapotentis Ordines Hollandiæ & Vvest-Frisiæ.*
Lugduni Batauorum.

Cœperunt hoc anno Amsterdameses solito seuerius aduersus Remonstrantes insurgere. Nam præterquam quod concionatores scriptis & concionibus acerrimè frequenter in eos declamarent, Simon quidam Goulardus Gebennensis, cū iam annis circiter tredecim Amsterdami Gallicæ Ecclesiæ egisset prædicantem, à Consistorio fuit ab officio suspensus & à participatione Cænæ exclusus, eò quod pro Remonstrantium sententia concionem quandam instituisset.

Ibidem quoque hoc Anno vulgata est *Responsio ad tres quæstiones*, quarum prima quærebatur: *An Ordinum moderatio posset saluâ conscientia à ministris recipi & an concilianda paci sit conueniens.* Subiungiturque responsio negativa.

tiua. Primò, quia ista moderatione eijciatur ex Ecclesia doctrina de prædestinatione quam pastores populo subtrahere non possint; maximè cum nec Christus nec Apostoli ita prædicauerint, vt suspicionem absurdæ doctrinæ per crudas consequentias illatæ, potuerint euadere. Secundò, quia dū decretum prohibet absurdas illas sententias doceri, stigma inuratur doctrinæ Contra-Remonstrantium, quasi verò illa esset huiusmodi digna canterio. Tertiò, quia præcipiatur doceri falsum contra expressum Dei verbum; scilicet, hominem proprijs viribus sibi iustifican-tem acquirere fidem. Si enim quæratur unde vnus hominū habuerit, vt tanquam fidelis à Deo eligeretur ad gloriam, cum interim alter Deo eligenti sit obiectus vt infidelis adeoque reprobatus, non posse Remonstrantes respondere, initium, medium & finem salutis vnus, non naturalibus eius viribus, sed soli puræ & impromeritæ diuinæ in Christo gratiæ adscribi, quare dum hoc nihilominus doceri Ordines decernunt, contradictoria eos simul seruari præcipere. Non esse hoc decretum pacis conciliatiuum, sic ibidem ostenditur: Primò; quia vtraque pars liberè poterit suam docere sententiam & simul negare se contra decreti formulam quippiam docuisse. Secundò, quia populus sublimem istam

verita-

veritatem iuxta Dei verbum edoctus eique tanquam salutari pabulo assuefactus non ferret mutationem tantam sibi obtrudi, quæretque conscientia libertatem, pro qua hæcenus pugnasse perhibetur. Nec putabit minus suos sibi concedendos ministros, quam Lutheranis ac varij generis Mennonistis sine molestia ministri permittuntur. Et qualis hinc, ait pag. 21. *oritura sit vnitas quilibet facile secum dispiciet. Qualem quietem ac pacem doctrina istius (cuius in moderatione isthac patrocinium suscipitur) introductio causarit, Ultraiectina, Rotterodamensis, Alckmariana, Brielana, VVoerdana, Schorhouiana, Leydensis & Hormana ciuitatum, pagorum quoque quorundam, tristia testantur exempla. Contra vero, num quod damnum aut dissidium perseuerantia in veteri reformatæ Ecclesie Orthodoxia dederit, tranquilla nobis Ecclesie Zelandiæ, Frisæ, Diocesis Græningensis, Dorderacensium quoque, Amstelrodamsiũ, Enchusanorum, Schidamsium, Edamsium aliorumque manifestum faciunt. Si porro deinceps plebi prohibeatur ne doctores alios audiat, ne priuatim conuentus faciat, & ita deinceps; an non hoc sit pugnaturum cum libertate acquisita, qua patriotis ac ciuibus magis est debita quam alijs, qui pro terra huius salute ne pedem quidem mutare sustinent; & si tum nihilo segnius cæptis insisterint (ut ante sub papatu factum est) an non oritura inde*

inde

inde sit conscientiarum violenta coactio & in pri-
 prios municipes indigenasque tyrannica vexatio,
 secum quisque serio dijudicet. Tertio vel ex eo
 quod in Academijs disputationes permit-
 tuntur, inter studiosos Theologos, ait oritu-
 ras sententiarum discrepantias, quas quo mi-
 nus ipsi populo dein proponant, impediri
 non posse. Quarto, quia per hoc decretum
 non nisi de predestinationis conciliando dil-
 sidio proponatur; cum interim in pluribus
 sit aliorum articulorum vel aperta vel sus-
 pecta dissensio.

Secunda quaestio est: *An igitur possit Magi-
 stratus alium quendam moderationis conceptum
 formare, iuxta quem doctrinam harum Ecclesiarum
 regulatam, pax ipsi possit restitui.*

Respondet Primo, id non esse necessarium,
 sufficere. n. ad hoc sacras literas tamquam nor-
 mam fidei, & Confessionem belgicam ac Ca-
 techismum Heidelbergensem, tanquam ve-
 ritatis formulas. Secundo, nec posse fieri fa-
 luam veritate. Huius enim & additionem &
 diminutionem mendacium generare. Et si
 semel falsitati locus aliquis detur, fore ut si-
 milibus causis urgentibus nunquam sit mo-
 derandi finis, ut tandem ex toto labascant ve-
 ritas; fidelium pastorum esse, ne utiquam istud
 permittere. Tertio, neque id Magistratus of-
 ficio fore conveniens, sed ab usum concessa
 ipsis potestatis, tum quia non nisi conformiter

Diue

Diuinæ voluntati quilibet superior debet imperare, in quo si deficiat, Deo magis esse obediendum, quàm homini; tum quia sic Magistratus in alienū inuolaret officiū, & in Sācta Dei intraret: Ecclesię enim regimen, quo ad doctrinæ sanæ propositionem, pastoribus & Ecclesię Episcopis commissum esse. Quarto, Conceptum huiusmodi fore iniquum. Cum enim Contra-Remonstrantes nihil ex antiqua doctrina innouandum contendant, omnem moderationem in eorum fore præiudicium ac in fauorem Remonstrantium, qui ab antiqua doctrina recesserunt, præsertim cum ij teneant vtriusque partis dissidium non esse circa, ad salutem necessaria. Contra-Remonstrantes verò sustineant doctrinam Remonstrantium saluo salutis fundamento, aut recipi aut doceri non posse.

Tertia quæstio est: Quid ergo consilij pro pacis restauratione capiendum? Respondet in promptu esse consilium. Cum enim Remonstrantes à vetere doctrina descuerint, quam tamen absque salutis dispendio teneri posse concedunt, cumque magnam politico magistratui in causis Ecclesiasticis auctoritatem tribuant; iubeatur, inquit, auctoritate publicā antiquis se ministris reconciliare ac receptis semel vnitatis formulis adhærere. Quod si recusauerint, re ipsa eos fore con-

I uictos

uictos inobedientiæ, ac vanè magistratui fu-
 isse blanditos. Si verò contendant saltem vti-
 le fore si vetus doctrina nõ nihil vel explicetur
 vel emendetur, Conuocetur, ait, pro hoc
 Nationalis synodus, eiusq; iudicio Remon-
 strantes sponte se submittant. quod si no-
 lint, præfractæ contumaciæ obnoxios se
 ostendent, &c.

Excepit has responsiones postmodum Io-
 annes Vtenbogardus editâ *Defensione Reso-
 lutionis præpotentium Dominorum statuum*.
 Quam Mauritio Comiti dedicauit. Vbi au-
 thorem hunc & omnes generatim in illo
 Contra-Remonstrantes acriter rebellionis
 arguit, qui iustissimo suorum superiorum
 mandato obtemperare durâ ceruice con-
 temnant. Probat quoque diuersorum au-
 thorum testimonijs, à Contra-Remonstran-
 tibus Deum reuera authorem peccati con-
 stitui.

Eodem anno, in Iulio, Iacobus Triglan-
 dius concionator Amstelredamensis magi-
 stratui suæ vrbs obtulit librum cum hoc
 titulo: *Rectè moderatus Christianus*. In quo (con-
 tra Ioannem La-Haye, qui eidem magistratui
Christianum moderatum obtulerat atq; in eodem
 supra dictam Ordinum moderationem defende-
 rat) probat, licet tolerandi & iterum parturi-
 endi nonnunquam sint simplicitate qua-
 dam seducti, tamen doctores falsos semper
 im.

impediendos esse, ne doceant; veritatis
prædicationem tacere, in fauorem illorum
qui falsa docent, non esse prudentis, sed
infidelis pastoris, id nolle facere non esse
pertinacis, sed constantis, non quærentis ho-
minibus placere, sed Deo, eosque qui huius-
modi sunt vel maximè veram pacem sectari
Probat sua ex scripturis, argumentis item
aduersarij e S. Scriptura depròptis, quod sci-
licet Apostolus Paulus omnibus omnia sit fa-
ctus, quod circumciderit Timotheum, quod
se purificauerit, vt Nazareus, Respòdet Apo-
stolum hoc fecisse, non tamen obseruanda es-
se tanquam ad salutem necessaria docuisse;
fecisse autem vt lucraretur infirmos in fide
quod semper faciendum esse Romanorum
decimoquarto ipse docuerit. Moderationem
tacendæ veritatis dicit esse diaboli technam,
qua paulatim eandem conatur euertere, sicut
tentauit olim per Arrium in voce *ὁμοούσιος*,
Eodem (inquit pag. 24.) modo agitur hodierna
die: *Dauid-Ioristus, Franckistus, Cornbertistus, &*
alijs huiusmodi libertinis non tanta curæ est pax,
licet de ea tam multum clamitent; quod satis
blasphemi eorum libri quibus Ecclesiam Dei &
doctrina veritatem quotidie profcindunt, homi-
numque multorum quietem perturbant, abun-
danter testantur. Verum quemadmodum ipsimet
nullã in religione habent firmitatem, quin potius re-
ligione prorsus destituti (omnis enim religio nulla

religio) salutē suā in vita politica ponūt; sic etiā aliorū hominū corda secū à religione conantur dissoluere, in arena reponere, & in politico viuendi instituto fiduciam docere. Ita & illi, qui moderationem hodierno tempore tantopere student promouere, aliud nihil moliuntur, nisi vt per medium dictæ moderationis reformatam Ecclesia doctrinam, quæ ipsis aduersatur, possint obscurare; vt ita commodius opiniones suas introducant. Deinde ne quidem vel in eum finem moderationem esse adhibendam dicit, vt postea facilius veritas solidetur: non enim, inquit. facienda sunt mala vt eueniant bona. Articulos autem ambigui & duplicis sensus eudere, vanum esse pacis, verum autem discordiæ remedium, probat ex Melanthonē &c. Deinceps altera parte ex grauitate controuersiarum ostendit eas non posse componi. Si (inquit) diligenter attendatur, comperiemus controuersiam non consistere solummodo in diuersis explicationibus quorundam Sacra Scriptura locorum, sed concernere præcipuos quosdam Christiana doctrina articulos, quorum quidam quinque articulis (disputatis in collatione Hageni) continentur: alij verò extra eos, verbi gratia, De peccato Originali, De satisfactione CHRISTI, De medio consequenda salutis, De perfectione hominis in hac vita, demum De attributis Diuinæ essentia, &c.

Prodiit quoque hoc Anno Dissertatio Theologica

logica de duabus quaestionibus hoc tēpore cōtrouer-
sis quarum prima est de Reconciliatione per mor-
tem Christi impetrata omnibus ac singulis homini-
bus. Altera de electione ex fide prauisa; Sermone
primum inchoata postea vero scripto continuata,
inter Guilielmum Amesium Theologum Anglum
& Nicolaum Greuinchouium Ecclesiastem Rote-
rodamensem, Roterodami.

Ediderat hanc dissertationem prius Ame-
sius, sed ita vt argumentis quibusdam nouis
pro se eam locupletasset, & fidelitatem eius
Greuinchouius desideraret; quare hic nunc
genuinam se illam atque integram cū re-
sponsonibus ad Amesij instantias pollicetur.
In epistola dedicatoria ad magistratum Ro-
terodamensem, & in præfatione ad lectorem
Amesium aliosque nonnullos Contra-Re-
monstrantium antesignanos & Fautores acri-
ter perstringit, & accusationes eorum quasdā
aduersus Remonstrantes emissas tanquam
calumnias refellit. Secuta est postea

Guilielmi Amesii Rescriptio scholastica & breuis
ad Nicolai Greuinchouij Responsum illud prolixū,
quod opposuit dissertationi, de redemptione generali
& electione ex fide prauisa.

Amstelodami.

In præfatione ad Lectorem fidem suam
defensurus, Nicolai Greuinchouij cornua i-
ta alijs cornibus incipit retondere: Prodyt ti-
bi nuper (Christiane lector) Nicolai Greuinchouij
scriptum responderium postquam annos iam aliquos

in amaritudine fellis bene quasi maceratum ac digestum fuisset; quo certè libro ludos ille Taurios edidisse nobis videtur, vel venationis illius imaginè qua in Hispania iam maximè viget, & agitatio Taurorum appellari solet: vbi ferox emittitur bellua, qua nunc in vnam, nunc in alium vel agitatorum vel etiam astantium fertur, prosternens alios violentiâ, alios etiam mortifero cornu transfigens. Nam simili plane modo Hercules iste noster in hac versatur arena, dum obuium quemq; non cornu quidem sed linguâ tamen & dentibus petit, &c.

7 Hoc quoque anno Amsterdami è latino idiomate (quo superiori anno Bremæ fuerat excusi) in belgicum versi editi sunt Quatuor tractatus de perseuerantia Sanctorum: in quibus ea defenditur præcipuè contra Petri Bertii librum de Apostasia Sanctorum, per Ludouicum Crocium S. Theologia Doctorem & professorem in schola Bremensi.

Contra hunc Bertius secundæ libri sui editioni hoc anno Hyperaspisten seu protectorem adiecit.

8 Cuius pag. 220. ita textit coronidem: Vide tandem ex nebulis in apricum protraxisse acumina illa distinctionum, quibus hæctenus iacuit apud multos operta veritas? Quid enim aliud toto libro tuo agis, Ornatisime Croci, quã vt quem Deus dicit iustum, tu neges vnquam fuisse? quod Deus

Deus ait posse fieri, tu neges? quod ille vocat dese-
 rere, tu voces videri, ac proinde non deserere?
 Quid autem in rerum natura tam certum aut
 clarum est, quod hac ratione non possit eludi? O-
 stendi non constare te tibi, iniuste mihi haresin Ari-
 anâ pestilentiosem abs te esse obiectam; nec me hic
 à Confessione belgica tot martyrum sanguine fir-
 mata recedere, sed te Brema sub sacri Imperij A-
 quila degentem recedere à Confessione Augustana.
 Ostendi amplius tuis te iugulari axiomatibus; nec
 posse te de Apostasia statum vllum controuersie for-
 mare, vel problema fingere, vel thesin constitare,
 vel titulum tractationi præfigendum ex arte con-
 cipere. Per ipsas quoque caligines sequucus di-
 ffectionum tuarum secreta, protraxi in lucem o-
 perta illa minimè inter se coherentia &c. Deinde
 dans Crocio consilium prudentius veritatē
 inuestigandi, post pauca subdit: Cogita post
 hac antiquitatem, Hebræam, Græcam, Latinam,
 omnem. Vniuersa enim quanta quanta est, stat pro-
 me. Suggesto quoque tibi, vt legas Erasmi libros du-
 os, oppositos Lutheri commentarijs de seruo arbi-
 trio. Cessit illis Melanchthon, non erit tibi inhono-
 rum iisdem fascis submittere. Lutherus certe ijs
 nunquam respondit, tametsi diu postea vixerit. Si
 ille (Deus bone quantus vir & quanti animi) cæ-
 pit ex eo de impetu remittere, Si Melanchthon
 palam recantauit; Si nos, imo si inter nos tam multū
 desertā priore sententiā, gloriā Deo dedimus; ne sit

mi Croci, pudori tibi agnoscere bonum quod offertur, & tantum non in oculos ingeritur, &c. Demum subiūgit *Observationes & theorematum de perseverantia Sanctorum ex Epistola Beati Pauli ad Hebræos.*

Acrius quoque hoc anno scriptum contra Iohannem Bogermannum edidit Casparus Barlaeus Collegij Theologici apud Leydenses subregens, hoc titulo:

9 *Casparis Barlaei Bogermannus Ελεγχόμενος sine Examen Epistola dedicata ori quam suis ad pietatem illustrium Ordinum Holl. & Vvestfrisiae notis praefixit Ioannes Bogermānus Ecclesiastes Leuuardiensis. In quo etiam crimina à Matthæo Slado impacta Erasmo Roterodamo diluuntur.*

Lugduni Batau.

10 Arminius quoque licet iam diu sepultus, inquietatus est scripto quodam; cuius titulus: *Thesum D. Iunij de diuina predestinatione ab ipso anno 1593. positarum verarepetitio; & eorūque ad easdem D. Arminius breuiter annotauit, in ijsq; (vt inquit desiderauit, compendiaria obseruatio data à Cornelio Dungano Ad Ill. Nobiliss. Spectatissimosq; Dominos deputatos Vtraiectinae prouincia Ordines.*

Amstelredami.

Quae iueuerat iam etiam annis aliquot, Hollandiæ Ordinum scilicet decreto tectus Ioannis Vtenbogardi Tractatus de officio Christiani.

Christiani Magistratus in Ecclesiasticis negotijs. Hic nunc ex Zelandia antagonistam accepit Antonium Waleum ministrum Medioburgensem, edito libro cuius titulus: *Officium Ministrorum Ecclesie simulq; auctoritas & cura quae summo Magistratui in illos competat.*

Medioburgi.

11.

Vorstius hoc anno contra Matthæi Sladi Disceptationis partes duas, duos item libros emisit. In quibus suam *de vera Dei Immensitate, Infinitate, Immutabilitate, Simplicitate sententiam ab improbis Sladi calumnijs, conuitijs & Sophismatibus vindicat &c.*

Goudæ.

12

Quid inter hæc Vincentius Drilenburgh se teste *o didaxtos*? An desinit prophetare? Ecce tibi ab illo emissus Amstelredami hoc anno *Christianus Mercurius. Dialogus de eterna Dei predestinatione Aduersus Remonstrantes, & Pastores Ultraiectinos simulq; contra pontificios.*

13

Alia item quædam spiritu suo digra contra Catholicos hoc & sequenti anno literis & picturis eructauit.

Anno 1616. cum iam multis in ciuitatibus, sed præsertim Amstelredami à prædicantibus exacerbati ciues Ordinum Moderationi locum dare recusarent, nullusque pene se à disputationibus tam verbis quàm scriptis acrioribus, temperaret; Ordines Hollandiæ & VVestfrisiæ Hugonem Grotium ad Amstelredamenses ablegarunt. Qui 24. Aprilis

I 5

in

in senatu, semihoræ circiter spatio perorans, Ordinum nomine petijt, vt Magistratus pro Ecclesiarum pace & bono communi, non expectata Synodo, vigentes fidei controuersias vnâ cū Ordinibus tractare, decernere & decreta executioni mandare vellet. Verum negatum id est Ordinibus, relatumque ipsis Senatui consultum, quo Consules & Senatores ciuitatis Amstelredamensis declarant se cogitare religionem Christianam defendere, cuius iam vltra 50. annos exercitium in istis regionibus fuerit; iudicare quoque mutationem istius religionis absque legitima Synodo vel minimâ, suæ Reip. noxiâ fore &c. *Vide Smolletium contra Nicolaum Greuinchouium, post præfationem.*

Scripta hoc & sequenti anno, eaque odij plusquam vatianis vt plurimum refertissima, tot sunt edita, vt colligere ea aut numerare omnia, ne dum legere, vix quisquam sufficiat. Præcipua huius anni quantum quidem mihi constat, sunt hæc sequentia.

I De Tolerantia mutua tã Ministris quã populis non obstantibus diuersis in doctrina sententijs, cum charitate obseruanda. Contra Iacobi Triglandij (in merito nominatũ) Recte moderatũ Christianum Authore Iacobo Taurino Ultraiectensis Ecclesie Ministro.

Diuisus est tractatus iste in duas partes. In quarum priori ostendere Author nititur Triglandij cæterorumque Contra-Remonstrantium

strantium Intolerantiam è diametro pugnare cum sententia Serenissimi Regis Anglia, D. D. Caluini, Parei, Vvithakeri, Perkinsi, Junij; cum Ecclesijs Gallicana & Palatina, cum Synodo Hollandia &c. Quorum multos contendit ita contrarijs sententijs dissidere, vt iuxta Triglandij opinionem debeant pro damnatis & gehennæ incendio subiectis haberi. In posteriori parte, Remonstrantium sententiam in quinque vulgatis articulis longè tolerabiliorem esse quàm Contra-Remonstrantiū, defendit, nō tamen tantū esse discrimē, quin partes sese mutuò tolerare in eadē Ecclesia valeant.

Verum contra hanc Taurini tolerantiam mox, altera etiam parte nedum editā, insurrexerunt pro Triglandio, iam contra Vtenbogardū occupato, defensores duo pluresue. Nam prodijt primo Amstelredami *Proba seu Exēplar Mutuæ tolerantiæ Iōis Vtenbogartij & Iacobi Taurini. Hoc est, Index variarū felle & amaritudine repletarū, inconuenientiumq; calumniarum quibus doctrinam Ecclesie & probos eius Ministros turpiter traducunt. Desumptus ex eorum scriptis quorum impromeriti sunt tituli, vnius, Defensio Resolutionis; alterius, Mutuæ tolerantia. &c.*

Hunc Indicē secutus videtur alius liber, cuius titulus est: *Defensio Rectè moderati Christiani à Iacobo Triglandio concinnati. contra fucatā Iacobi Taurini mutuam tolerantiam & intricatum eius super ea librum. Per fidelem quendam verbi Dini Ministrum.*
Amstelredami.

Taurinus quoque contra rumores de ni-
 mia sua acrimonia pullulantes, *Pressiorem* edi-
 dit *declarationem* quarundam pbrasum in pri-
 ori sua parte vsurpatarum. Ad Magistratum
 Amstelredamensem.

Vbi conqueritur librū suū (licet cum con-
 sensu Ordinum Ultraiectensium editum) ab
 eodem Magistratu ciuibus esse prohibitum.
 Qua occasione refert mendacia, calumnias &
 perfidas contumelias, quas non ipse solum
 & Ioannes Vtenbogardus cæteri que Remon-
 strantes, sed etiam Vtraiectinæ ciuitatis Re-
 ctiores tam à prædicantibus Amstelredamē-
 sibus in eorū cōcionibus, præsertim à Plācio,
 quàm à Vincentio Drielenborgh in canticis,
 rhythmis & libellis eius varijs perpessi iam du-
 dum sint: Ut ita ostendat, non adeo miran-
 dū esse si paulo acrius contra eos processerit.

Emiserat idem ille Drielenborgh in fine
 superioris anni (hoc quoq; anno iterum im-
 pressum) *Breue examen & Sententiam Ioannis*
Vtenbogardi super tractatu quodam cuius titulus
est: Defensio Resolutionis præpotentium Domini-
rum Statuum &c.

Notauerat in eodem Examine quasdam gra-
 ues (vt loquitur) *blasphemias & accusationes* ex
 supradicto Vtenbogardi tractatu desumptas.

Secuta deinde est *Necessaria defensio Ioan-*
nis Vtenbogardi. contra libellum grauium blasphem-
iarum & accusationum, &c. Sed hic Vtenbo-
 gardus

gardus de stercore fætidæ & putidi loci secreti, id est, cordis sui (vt postea Drielenburgh se explicat) & similibus phrasibus, adeoque cum stercore, scilicet cum Vincentio Drielenburgh, certans, siue victor siue victus, maculatus est. Nam aliquantò post editus est Amstelredami; *Progressio & Exhibitio Ultraiectini Martyris Ioannis Vtenbogardi*. Qui, postquam Examen eius & consequens inde sententia breuiter essent proposita, in theatrum Orbis terrarum progressus est perfrictâ fronte, cui pertinaciter insculpta est superscriptio peruersa ipsius *Necessaria defensionis super graues blasphemias & accusationes, quas contra Dei Ecclesiam admisit; quorum indicem ipse libellū nominat, ferens sua super pectus suū priuilegia. Per Vincentiū à Drielenburgh membrū Ecclesie Dei, propter testimoniū Iesu Christi proscriptū ex ciuitate, vrbibus & ditionibus Ultraiectinis.*

Appellauerat Vincentium Vtenbogardus in sua defensione, præsumptum seu putatitiū Ultraiectinū Martyrem. Male hoc habebat hominē, qui nō putatitius, sed verus; nec Ultraiectinus, sed diuinus seu cælestis voluit diuinæ veritatis Martyr seu testis appellari. Ideo istud, tanquam probrosum, nomen in authorē suū regessit, eumque ita Ultraiectini martyris personam facit sustinere, vt ipse interim maledici morionis dextrè sustineat.

Post has velitationes in Iulio Iacobus Triglandius librum edidit, quem intitulauit, *Defensionem doctrinae & honoris Reformatæ Ecclesie*

clesie

clesia cōtra varias blasphemias presertim Ioānis Vtenbogardi. In quo eū de Sophisticis amphibologijs, & violenter tortis expositionib. & imprimis, de testimonijs quorundam Doctorū malā fide citatis redarguit. Accusauerat Vtenbogardus Contra Remonstrantes, duritiā, inobedientiā & seditionis, vt qui decretis Cōcudinū nullatenus vellēt acquiescere. Triglandius ex aduerso Remonstrantes de fraudulentā pacis simulatione, vt nimirū sub illo prætētu, sectam suam stabiliant, arguit: Se ait falsā consciētiā intermittere non posse, quin cōtra falsam Remonstrantium doctrinam veritatis patrocinium præstet. Tractat latē de Prædestinatione & Reprobatione, de vocatione externa reprobatorum, de prouidentia Dei in malis, & necessitatione ad peccādum, de libertate naturæ lapsæ, de gratia efficaci, de perfectiorā Sanctorū, & salutis certitudine, de antiquitate istius suæ doctrinæ, & quomodo in Ecclesia doceri debeat. Respōdit post Ioannes Vtenbogardus, *Clara sui inscriptione* defendens ea loca in quorum citatione malæ fidei à Triglandio insimulatus fuerat.

Probatque multos esse inter Calvinistās qui cum magistro suo Caluino Deum reuelantē peccati esse authorem, eumque absolute necessitare homines ad peccandum. Contra hunc quoque librum Triglandius post

odem hoc anno, alium opposuit, cum hoc titulo: *Clara Demonstratio, qualiter Iohannes Vtenbogardus nullatenus se purget in sua nominata Clara Iustificatione &c. tractās praesertim de Necessitate ad peccata, deque Tolerantia mutua.*

Hunc iterum secutus est alius libellus, cuius auctor Gemmarium se nominat ciuitatis *D. Mater salem* (id est, per anagramatismum *Amstelredam*), puerum se dicit octennem (Octo enim iam anni elapsi erant à regeneratione Vincenty Drielandurgh) eundem qui lapidem philosophicum, spirituale, generale & speciale pridem inuenerat. Hoc est qui tragicam Babylonis comœdiam, scurrili prorsus & venenosissimo scripto contra Romanum Pontificem, Catholicam Ecclesiam vniuersam, & potentissimos Christiani orbis Principes egregiè blasphemus emiserat: ibi enim huiusmodi finxit lapidem suggerente aut (vt ipse hic fatetur) *demonstrante illo cuius solius is est proprius.* Quis ille? ὁ καλέμιν & διάβολος Apo-
calypseos 12. versu nono, qui cum mendaciū lo-
quitur, ex proprijs loquitur Ioannis 8. versu 44.
Isergo Idem auctor ingenti confidentiâ, hūc quem dixi libellum contra Ioannem Vtenbogardum dedit cum hoc titulo: *Spiritualis cāpana pulsus super duplici propositione facta precipuè ad Ioannem Vtenbogardū, eiusq; precipuos commilitones, ad fautores quoq; eorum ac defensores*

Qui dicitur calumniator.

fores ceterosque omnes Ecclesia Dei aduersarius
 quo fundamentaliter & aperte demonstratur, om-
 nes illos nec Deum nec Christum nosse, neque vlla
 habere bona opera qua Deo in Christo sint accepta.
 Et infra sic: cum privilegio Actuum Apostoli-
 corum cap. 4. versu 19. & cap. 5. versu 29. (vbi da-
 tur nobis priuilegium Deo magis obedi-
 dum esse quam hominibus) Atque vt lectori
 suam de victoria fiduciam ostendet, quasi de
 re bene gesta epinicion pro tessera libello
 praefixit: ALLELVIA. In hoc libello post
 famosum in Ioannem Vtenbogardum proce-
 mium, arguit ex multis Scripturae testimoni-
 is, Deum omnia operari in omnibus, opera-
 tiones etiam homicidarum & adulterorum,
 esse tamen omnia quae Deus facit valde bona,
 multa autem hominum opera detestanda esse
 & mala coram Deo. Tandem prouocat om-
 nes qui contra ista asserere quid voluerint
 Confessionem Belgicam & Catechismum
 Heidelbergensem sacrae Scripturae confor-
 mia esse & per spiritum sanctum scriptori-
 bus inspirata, tueri se ex Dei verbo velle re-
 cipit. Epilogi vice: vnusquisque (inquit) hisce
 sit pramonitus, ne vel Ioannem Vtenbogardum, vel
 sententia eius adhaerentes tanquam Christiani E-
 uangelij Doctores audiat, quam diu quidem in opi-
 nione sua persistunt. Ipsi enim (vt patet ex menda-
 cibus eorum concionibus & libris, intra septem
 praesertim aut octo abhinc annos auditu & visis
 verè

Verè iustificatè fidem nec consententur nec habent
atque adeo neque Deum, neque Iesum Christum
Dominum ac Salvatorem nostrum nòrunt, &c.

Emisit iterum iste Vincentius hoc anno
Christianum Mercurium, duas ferentem episto-
las, quas ipse in suæ regenerationis principio
anno scilicet 1608. ad Arminium & Vten-
bogardum, tanquam ad veros Euàgelij præ-
cones, dederat. In quibus quia nimium visus
est eos tunc commendasse, in quos nunc ita
debaçchatur, commentarios iis attexuit qui-
bus laudes eorum in alium quàm verba so-
nant, sensum torquet.

In summa triùphare videbatur & vincere
noster Vincentius, in calumniandi & contè-
tioso scribendi genere, omnes simul Remon-
strantes; donec simplici & apertâ veritate in-
certamen prodeunte; non nihil confusus, de
spiritu suo visus est non parum remittere.
Prodiit enim circa idè tempus

*Clara declaratio conditionis Vincentij à Drie-
lengborgh ex ipsiusmet scriptis. Ex qua videre est
quam verum sit, quod ipse supernis & cœlestibus
inspirationibus & apocalypsibus à Deo sit donatus,
ac propter testimonium Iesu Christi proscriptus, per
H. Pagium S. Theologia studiosum.*

Leydæ.

Examinat hic author modestè & patien-
tè omnia quæ de se gloriosissimè Vincenti-
us iactare solebat, ac solide satis refutat fin-
gub

K

gub

gula Malam quoque Vincentij fidem in quibusdam aperte demonstrat. Quare Vincentius in hoc certaminis genere non versatus, utpote in quo obiectum exercendae suae vesaniae non reperiret, mox *Dialogum* emittit inter *Fredericum & Theodorum de quibusdam scriptis Vincentij Driengburch contra Ioannem Vtenbogardum &c.* Vbi multa quae contra Ioannem Vtenbogardum & caeteros Remonstrantes ad speciem contumeliosissimè & mendacissimè scripserat, in mitiorem sensum trahit & commodius explicat. Praedictum tamen H. Pagium tanquam Vtenbogardi pedissequum, quasi contemptum, non nihil fugillat, tanquam cui non sit operae pretium respondere. Ita hunc aduersarium declinavit.

Edidit quoque circa haec tempora Ioannes Vtenbogardus *Epistolam* quandam (quam vocat *Auream*) *Martini Buceri in qua docet quis sit haeticus, & quousque Christiana communicatio cum dissidentibus seruanda sit.* Cuius praefatione ad Magistratum Hagensem.

Huius Epistolae mox oppositae sunt *Tres Epistolae Aureae* Ioannis Vtenbogardi. Quibus quidam amatores aliquos *Euangelicae veritatis* & *membra Ecclesiae Christi* ultraiectime ad constantiam in suscepta doctrina & communi ordinatione hortatus fuit &c.

Ordinatum quoque est *Antidotum*, contra *perniciosum* Ioannis Vtenbogardi pharmacum

quod Moderatio dicitur. Per Galenum Philale-
tium.

Nondum hoc anno satis defensus videba-
tur Sibrandus Lubberti. Quare Franciæ in
Frisia edita est, *Godefredi Sopingij Apologetica*
Responsio ad libellum anonymum qui vocatur Boña
fides Sibrandi Lubberti. & ad Hugonis Grotij pie-
tatem. Summam libri Author hanc ponit.

1. *Absterguntur multa calumnie falsò Clarissimo*
illi viro Sibrando Lubberto impacta. 2. *Articuli*
quinque in Hollandia controuersi ex Philippo Me-
lanthone & Patribus excutiuntur, Quorum etiã
hæc à Grotio in Pietate sua allegata, à corrupte-
lis vindicatur 3. *Ordo Ecclesiarum Belgicarum*
contra Grotium & alios confirmatur.

Contra Hunc authorem & alios plus satis ho-
stiles prodijt *Casspati Barlai* Subregentis in
Collegio Theologico Leydæ, *Dissertatiuncu-*
la; in qua aliquot Patriæ Theologorum & Eccle-
sistarum male sana consilia & studia iusta oratio-
nis libertate reprehenduntur. Ait pag. 4. esse in
Belgij isto tractu viros predicatorij ordinis,
vocales plus satis, qui ad scribendos salutiferos li-
bro: inepti, ad prædicandã Christi sapientiã elin-
gues, tamen ad obrectandum cum Magistratibus
tñ dissentientibus circa res religionis symmystis di-
serti sunt & copiosi Pag. 5. addit: *si templa aliquot*
Hollandiæ per agrare libeat, Theolog. quã plurimos in
spermologos, cõcionatores, in cõuittatores, pacis præ-
cones, in factionum principes & schismatis facinorosi

ebuccinatores transformatos mirabere, nec tam viformata amplius quam pessimis aliquorum moribus deformata religionis antistites esse iurabunt &c.

20 Translatus est postmodum hic libellus in Belgicum idioma: atque ita aptior redditus quem Vincentius Drielenburch exagitarat. Quare is contra illum in fine huius anni *spirituali* emisit *equitem* &c. In quo suo more sibi placet. Atq; in fine frigida captata occasione, omnium ferè à se scriptorum catalogum recenset.

21 Pro Contra-Remonstrantium inobedientia circa moderationem, ab Ordinibus ipsis prescriptam, defendenda, editus quoq; Amstelredami est libellus *Eusebii Montani*, de auctoritate Magistratus. Vbi defenditur, licet inferiori magistratui, pro defendenda auita religione, superiori eam turbare volenti resistere &c.

22 Ibidem formatus ab aliquo prodijt status *præcipuarum questionum & controuersiarum inter Remonstrantes & Contra-Remonstrantes gentium*. Sed non placuit Remonstrantibus illius questionum computatio. Quare mox Hagæ emissâ est *Caucela contra malitiosum & falsum scriptum nunc recenter Amstelredami editum* titulo status *præcipuarum quest.* &c.

24 Amstelredami quoq; iterum explicatum est *caput nonum Epistolæ ad Romanos. per Theodorum Scabaliæ*. Leyde

Leydæ edita Richardi Thomsonis Angli Dia-
scriba de Amissione & intercisione Gratia & Iu-
stificationis. Vbi acriter Remonstratium sen-
tentia defenditur. 25

Harderuici; Tapeinophrosynes Dialogi duo pro
Caluini de prædestinatione sententia, per Io-
annem Urbanum pastorem Hattemensem. Con-
tra hunc Goudæ impressa est Temeritas re-
calcitrans siue dialogus inter sanam Rationem &
stultam Temeritatem. Per Marcum Gualterum
Schola Campensis Rectorem. 26

Hoc eodem Anno Gaudanus quidam
cōcionator H. Herberts dictus, pro causa Re-
monstrantium breuem & claram demonstra-
tionem edidit; qui libellus tā fuit auidē di-
fractus, vt intra quatuor mensium spatium
iterū fuerit incusus. In prologo vtilē probat
de prædestinatione disputationē, modo abs-
que schismate peragatur, sicut factū inter pri-
mos Reformationis auctores, & sicut modo fit, in-
quit, inter Papistas, præsertim cum isthac contro-
uersia, in nullo vnquā Concilio, imo nec in Cate-
chismo aut Confessione satis sit decisā: itaq; male
eos agere, qui sub interminatione schismatis,
aut nescitate salutis alterā partē vrgent: anti-
quitatem sententiæ suæ ad Apostolorū vsq;
tempora deriuat, Lutherum & Melanthonē
licet nō in iuuenili calore, quo rapti aliquādo
excesserint; saltē in matura ætate sibi consen-
sisse. Denique decisionem alicuius Con-
cilio 27

ciliij se quidem ait non subterfugere, nec
 tamen eidem multum confidere, tum quia
 optima quæque Concilia excepto Aposto-
 lorum, in quibusdã errauerint; tũ quia plura
 Concilia fuere simpliciter mala quã bona. Ita
 traque iuxta Confessionis Belgicæ articuli
 septimum, scripturam solam statuendam esse
 regulam omnium: ita nimirũ vt ea reformet
 Concilia, antiquitates, cõsuetudines, multitu-
 dinem, sapientiã ac iudicia hominum. Tra-
 ctatus eius quatuor constat capitibus, Sacra
 Scripturæ testimonijs confertissimis, quibus
 primò probare nititur, Deum saluare velle
 omnes, sed sub conditione *si credant*, & sub
 eadem conditione saluandos predestinasse, ce-
 teros *ob infidelitatem* reprobasse. Secũdò Chri-
 stum esse mortuũ pro omnibus etiam repro-
 bis ita vt nemo salutem cõsequatur, nisi cre-
 dat. Tertiò, neminem esse Deo acceptum, nisi
 per gratiam præuenientem, concomitantem
 & subsequentem; hanc tamen gratiam non
 ta operari quin homo eidem possit dissentire;
 hoc autem fieri in peccatoribus, quibus
 sufficientem Deus gratiam offerat. Quarto
 iustos posse à gratia excidere atque adeo salu-
 tatem perdere: idque sæpe esse factum.

Harderuici quoque hoc anno *Tractatus præ-*
dit de iuribus Ecclesie Christi, & Magistratus
Ecclesiasticis contra Ioannem Vtenbogardum
&c. per Ellardũ à Mehen Ministrũ Harderuicem
 Cit

Circa finem eiusdē anni V Vilhelmus quidā Teelingius Concionator Medioburgensis in Zelandia librum iustæ magnitudinis in quarto, idiomate etiā Belgico, emisit, quē *Eubulum* nuncupavit: tractatque in eo de diuersis considerationibus super præsentī statu Christianæ suæ & suorū Ecclesiæ; simulque fidelem conatur tradere instructionem, iuxta quam obortæ inter suos difficultates componi optimè possint. Huic & auctori & libro Remonstrantes Leydenses (licet in ijs, quas narramus, dissidijs, aduersarij) in citata sæpe Epistola sua ad Pastores externos, pag. 52. huiusmodi dant testimonium: *Hæc (est) sententia V Vilhelmi Teelingij Ecclesiastæ Medioburgensis, quo non alium aut eruditione aut pietate priorem habet classis V Valachriana. Is nuper scripto, in quo multa eruditè & piè propæce Ecclesiarum differit, sex fidei capitula esse docuit, &c.* Summa libri hæc est. Causam tanti mali esse peccata, quia scilicet primam charitatem reliquerint, quod ita se habere ostendit capite nono acerbe & recensens & redarguens publica quam plurima vitia. Ideoq; primum generale pacis & concordie restaurandæ remedium dicit esse morum in republica emendationem: Tum quomodo ea commodissimè institui & possit & debeat, edocet Totius reformationis vnicā normam & regulā adhibendam esse scripturam sacrā. Ideirco ne-

minem debere vel suo cerebro aut inuentis proprijs, vel patribus, vel hominum decretis locum aliquem in hac reformatione concedere. Dein particulare remedium trimembre præscribit, conuictionem veritatis in articulis fidei cōtrouersis, persuasionē charitatis in mutua tolerantia, corporalē coactionē, per auctoritatē Magistratus, aduersus pertinaces. Primū dicit esse ex scripturis solis possibile, saltē in præcipuis articulis ad salutē necessarijs. Sic ubi autē deficit hæc scripturæ claritas, ibi adhibendum esse secundum remedium, quamdiu illud prodesse Ecclesiæ potest: non tamen tolerantiam aliquorum dogmatum usurpandam, nisi communi totius Ecclesiæ cōsensu; ideo, vt de eo constet, synodum nationalem esse necessariam. Ad tertium suo tempore & loco adhibendum, Magistratum teneri; per illud non cogi conscientias, sed vtile esse quibusdam vt cogātur ad media per quæ possit eorū voluntas iuclinari ad veritatē. Ecclesiam item posse contra Magistratus voluntatem spiritualibus clauium armis veritatem propugnare. Magistratū verò, sicut nec quæquam aliū, teneri Ecclesiæ iudicium recipere nisi, post diligens examen, illud sacræ scripturæ consonum esse iudicauerit. Tractat reuera hæc latissimè & quantum reformationis fundamenta sinunt exactissimè neq; quas ob eorundem fundamentorum debilitatem patitur

tatur

fiatur angustias, ita ut alij solent, dissimulat. Attamē, quid præconceptum contra veritatis defensores valeat ad cæcitatem odium, suo ipse exemplo nō obscurus testis est, ubique contra Ecclesiæ Catholicæ veritatē conatur frustra, ut suo nos infra loco videbimus. Cum illo eum ob materiæ quā tractamus similitudinē, pro rimanda veritate præceteris nobis erit consultādū. Det ipsi Deus odium abijcere & veritatem quærere.

Eodē anno typis expressa est tabula quædam, in qua, prolatis testimonijs ex Caluino, Beza ac præcipuis Contra-Remonstrantium antesignanis, oppositisque in contrarium S. Scripturæ testimonijs, ostenditur Contra-Remonstrantes contra verbum Dei, tria isthæc ab ordinibus vetita puncta vere profiteri ac credere, scilicet *Deum quosdam homines creare ad damnationem, necessitate eosdem ad peccandum impellere, inuitare quoque ad salutem eos quibus tamen eum nolle dare omnino decreuit.* Subiecta erat tandem Turcarū seu Mahometanorum circa eadem puncta Contra-Remonstrantibus consentiens opinio ex Azoara 24. & 26. Alcorani, & ex Mahomet in libro Boari capite quarto. Non dissimilem praxin inière Contra-Remonstrantes. Nam ex Arminio, Venatore, Vorstio doctrinam S. Scripturæ testimonijs oppositam patentibus pliquatque tabulis disperferunt negari: scilicet

K 5

ab eis

ab eis peccatum originale, impotentiam hominis ad bonum post lapsum, imputatiuam iustitiam, perseverantiæ certitudinem &c. Notât insuper à Remonstrantibus mala fide Caluini eiusque asseclarum sententias in ipsorum tabula citatas fuisse, ingratitude ipsi erga primos suæ reformationis parentes ac libertatis vindices, impropere; Turcarum citatam in tabula doctrinam in ipsorum redundare ignominiam, vt qui vel à Turcis in veritatis cognitione superantur, Hanc dein tanquam confessam Turcarum & Contra-Remonstrantiū *ὁμολόγησαν* Remonstrantes in causæ suæ patrocinium denuo annotarunt.

Certatum denique est aduersarijs scriptis de concione quadam, quam vehementiorem & ad causandum schisma comparatam habuit Festus Homnius Leydæ in templo Sancti Petri, Octobris 16. Drielenborch quoque rythmos aliquot idiomate vulgari, sed stylo proprio, commentus est contra Taurinum sub emblemate Reineri vulpeculæ &c. Pro quibus etiam simile recepit laboris præmiū *Ab Equo missus Ad Asinum* &c. Vnum latinum carmen sic habet:

*In Vincentium A Drielenburch, nequitia omnis
& spurcitia colluuiem ex vrbe & ditione Vltra-*
ghina pro merito scriptum.

Vincenti, sapiens tibi videris,

Non es, crede mihi: Quid ergo? Stultus,

Nugator stolidus, Calumniator

Inulsus, nihil in tuis amœni

Scriptis, ingenij, salisue docti,

Nil quod erudiat, nihil quod vllè

Prudentum placeat; pro acitate

Nostros insipidâ, calumniisq;

Demens persequeris: profecto miror

Quis Dæmon, Furiaue quæ replerint

Hac te spurcitiâ, malo atque peste. &c.

Deinde subiungitur hoc anagramma.

VINCENTIVS A DRIELENBORCH.

EN HIC TURBO DELIRANS VNICE.

Et quia fortasse pluriâ facit Vincentius suum barbarum *Paterradeo*; ob numerû 666.

ideo fuit qui ei in honorè excogitauit hunc

titulum: VINCent Van Dr VLenborch. A-

lius pressius ipsum designans *Cucullum* con-

fecit inscriptum hoc symbolo: DrleLen-

bVrch paVs Van aLLe fotten, id est, papa

omnium stultorum. Vel breuius latinè red-

di potest, DrleLenbVrch pLanè stVLtVs.

ANNO 1617. Cum iam sat verborum in-

componèdis dissidijs videbatur, ad ver-

bera deueniendum Amstelredamentibus vi-

susum est. Causa tumultus eiusque euentus e-

pistolis quibusdam familiaribus vulgari ac

Latino idiomate emissis, ista refertur: Cum

Vvalones quidam qui cum Remonstranti-

bus sentiunt, in vrbe per aliquot dies Domi-

nicos

nicos seorsim conuentus suos habuissent, sine vlllo Senatus interdicto: ciues quidam indigenæ sibi nihil minus permittendum rati è vicinia Leydeni concionatorem quendam accersuerunt. Hic quinto Februarij circiter trecentorum auditorum frequentia primam concionem habuit; quibus etiam nonnulli ex aduersarijs exploratores se adiunxerant. Postridie Remonstrantes alium locum (vt sufficiens esset auditoribus spacium) mille quingentorum hominũ capacem condixerunt: illũ parandum subsellijs & suggesto instruendum curarunt. Rumore diuulgato de conducta tam ampla apotheca, in qua iuxta Remonstrantium doctrinam conciones esset habendæ; Zelotæ quidam seditiosas quasdam accadem spirantes scedas per vrbem disseminarunt, ac passim columnis bursæ (locus is est mercatorum conuentui destinatus) templorum valuis, pontibus & alijs locis affixerunt: quarum prima vndecimo Februarij affixa sic habebat. Si cui est animus sacrilegos falsatores verbi Diuini exterminare die Dominico hora semioctauo in bursa se sistat. Nihilominus Remonstrantes die sequenti ad secundam concionem maiori frequentia conuenere ad mille ducentos, vt fertur. Concinator exposuit primũ pluribus, se non venisse eò sua sponte, sed accitu & rogatu multorum honestissimorum ciuium, qui diceret con-

*conscientiarum suarum edificationi minime fa-
cere dogmata quæ Amstelredami in
publicis Ecclesijs contentiosissimè vrgeren-
tur & tanquam ad salutem necessaria magna
verborum acerbitate populo inculcarentur.
Deinde concione prope ad finem perducta
surrexit Anglus quidam qui prope suggestū
Ecclesiasticum sedebat, & erectus in pedes,
sublata voce, in hæc verba prorupit: *Audite
Domini, audite: An aliter docetur in templo ve-
teri & nouo, vbi Ecclesiasta nostri Plancius, Tri-
glandius, Hallius & ceteri concionantur?* Respō-
debat promiscuè vna voce populus: *imo verò,
imo verò,* paucis iterum aduersarijs reclaman-
tibus & negantibus. Iam ante pueri foris stā-
tes lapidibus vitreas domus fenestras petere
cæperant; mox tantus fiebat aduersariorum
concurfus, vt se mouendi vix cuiquam facul-
tas daretur, clamores tollebantur intus & fo-
ris quibus etiam ad Remonstrantes occiden-
dos se mutuo hortabantur, clausa deforis ia-
nua ne quis effugeret. Sed Remonstrantium
ingens multitudo ingressos aduersarios de-
terrui, donec perruptis vi foribus, cum san-
nis & risu circumstantium ægrè se quisque
intutum reciperet. Concionator egressus, ta-
meti honestioribus quibusdam ciuibus cin-
ctus, luto cōspersus est & scopis madefactus,
facie conspurcata. Tandem & lapidibus im-
petitus cum suis stipatoribus fugam arripuit.*

Ipse

Ipse in domum quampiã ingressus se occultabat. Herus domus vnus ex Scabinis generis eductis etiam cultris cum famulis suis ægrè tumultuantē turbam domo prohibuit. Dein aduersus locum vbi cōcio habita erat, hostilis mouetur expeditio, ruptis ablatisque omnibus tanquam in prædam datis, adeo vt à meridie etiam imbrices è tecto deijcere ceperint, tanquam solo domũ æquaturi, ni Magistratus auctoritate progressus fuisset interruptus. Deinde per septimanam sequentem affixis quibusdam progrāmatibus, ad maiora audenda sunt incitati. Die decimo nono Februarij, id est, sequenti Dominica, hora circiter octaua matutina, congregati sunt in burſa quadringēti vel quingēti zelote, qui plateas omnes percurrentes horrendũ clamitabant *Vbi nunc sunt Arminani?* Quorundam Remonstrantiũ vitreis ædiũ fenestris cōfractis: vnũ dictum Adrianũ Antonij lapidũ ictu tollere de medio statuerāt, qui in aliã domũ cōfugiẽs eius etiã specularia vitrea persequētiũ furori rea fecit. Inde in domum Remi Episcopi irruentes, post excussa saxis specularia, ianuas & fenestras perfregerūt, domũ totã diripuerunt, pecuniam, vestes & quicquid fere erat in domo portatile, rapuerunt. Prætores eò se conferebant ad tumultum sedãdum, sed frustra. Timor erat ne urbem totã direptio ista peruaderet. *Damnum Remo illatum æstimatur*

matur duodecim vel octodecim florenorum
 millibus. Ad 4. vel 5000. hominum è pro-
 quinquo otiosè hæc spectabant. Tandem hora
 prima direptione peracta; cum iam tecto de-
 moliendo & domui solo æquandæ admotæ
 essent manus, venit eò magistratus cum duo-
 bus militum signis & raptores compescuit. A
 ciue Amstelred. viro cordato & honesti ssi-
 mo intellexi unum ex ipsis direptoribus præ
 cæteris zelosû opificio scriniarû à Magistra-
 tu apprehensum ac examinatum de causâ tā-
 tæ violentiæ in bonos ciues, respõdisse: *Quid?*
Impij isti nebulones, cum Deum dicant peccati
authorem, eumque homines, nulla culpa ratione
habita, ad infernum detrudere, digni sunt qui ig-
nibus exurantur. Ita miser causam tot iam an-
 nis tam acriter disputatam etiam-num igno-
 rans, in hostibus amicos expugnabat. Porro
 præfatis literis annexa est dissertatiuncula, in-
 iuriam in hoc tumultu Remonstrantibus illa-
 tam acriter prosequens, contra quam aliquā-
 tō post alius responsionem edidit, qui & in-
 ualationis dictæ atrocitatem extenuat, & disser-
 tatiunculæ istius authoré seditionis arguit,
 inuectusque in Remonstrantes varia particu-
 larium inter eos personarû vitia iisdem im-
 properat, vt de Iohanne Vtëbogart, quod ex-
 altari per captatum Magistratus fauorem ex-
 quirat, atque ita Ecclesiam in extremam mi-
 seriam conijciat: quod Remonstrantium ali-
 quis

quis

quis in ludibrium Contra-Remonstrantium
 cani suo nomen *Slyckeus* id est, *cænogeusius*
 (quo nomine odiose illi solent compellari)
 imposuerit, quod inter Remonstrantes inue-
 niatur, qui Dorderaci in catasta flagris cæsus
 & in exilium sit eiectus; quiq̃ue Amstelre-
 dami ob alia scelera carceri fuerit mancipa-
 tus &c. Responsio ad hæc non multò post se-
 cuta est hoc titulo: *Breuis ac manifesta denuda-
 tio spiritus cuiusdam mendacis qui nuper appa-
 ruit, in edita Responsione ad dissertatiunculam
 tumultus Amstelredamensis.* Vbi dum prædicta
 aliaq̃ue multa negantur ac refutantur, quin-
 quaginta & quinque mēdacia à priori respō-
 dente breui libello admissa indigitantur. Se-
 ditionis Spiritus Contra-Remonstrantium
 proprius esse asseritur, quo concitati non
 horrea tantum diuersis in locis sed & publi-
 ca templa cōtra expressam Magistratus pro-
 hibitionem violenter inuaserint: Nomina-
 tim taxat aliquos Contra-Remonstrantium
 prædicantes, qui nuptias ante ratum matri-
 monium exercuerint: De Iōanne Vitēbogart
 honorificè, de P. Plancio contemptim author
 loquitur &c.

Dum hæc Amstelredami inchoantur, de-
 cimoquinto scilicet Februarij, Arnhemij à Se-
 natu curiæ Gelriensis, nomine ordinum eius-
 dem Gelriæ ducatus; decretū est editum, quo
 prædicātes Neomagenfes, Tielenses & Bom-
 melij

melij (qui iam dudum Remonstrantium partibus fauebant) iuebantur intra bimestre spatium statum suæ cum alijs ministris controuersia eidem Senatui breuiter explicare, addere quoque sententiam suam, num fundamentum antiquæ Apostolicæ Christianæ religionis in istam controuersiam traheretur: Quod si nõ; excogitarët, an & quommodo vtriusque partis sententia cum Ecclesiarũ pace seruari ac defendi possit & debeat. Vetabantur item quicquã siuè directè, siuè indirectè, scribere aut dicere tam priuatim quàm publicè quod quocunque modo à recepta semel reformata doctrina discordaret. Præcipiebatur quoque, ne quis in posterum minister Ecclesiæ eligeretur, nisi iuxta præscriptũ Geldriësis Synodi habire Anno 1612. vbi articulo vigesimo (qui cum alijs duobus huic decreto subiungitur) hæc formula profitendæ fidei initiandis ministris præscribitur: *Nos infra scripti verbi Diuini ministri hisce declaramus sincerè & bona coram Deo conscientia, fateri nos ac sentire, in confessione ac Catechismo reformatarum Belgij Ecclesiarum consentã doctrinã pro vt ea ante hac vnanimiter in hac Ecclesia pradicata fuit, in omnibus cũ S. Scriptura ac Dei verbo conuenire, simulq; promittimus, nos eandem doctrinam tum publicè tum priuatim pro viribus defensuros ac docturos, omnesq; errores eidem repugnantes reiecturos ac propulsuros &c.*

L Deputum

Demū cauebatur eodem decreto ne quib
 quam vtriusvis partis ministrorum, vltos fa-
 mosos libellos scriptave maledica vel ede-
 ret, vel alibi edita inter populum spargeret
 ne item odiosis *Remonstrantiam, Contra-Remo-
 strantium, Arminianorum &c.* nominibus apud
 populum vteretur. Circa idem tempus mi-
 nister quidam Thilarus Alardus Frisus di-
 ctus delatus est, contra vltimum edicti me-
 brum, tabulam congruentiæ doctrinæ Con-
 tra Remonstrantium ac Turcarum (cuius se-
 periori anno meminimus) quibusdam è
 plebe cōmunicasse. Quare ipse depositione
 censuram quorūdam amicorum intercessio-
 ne ægrè euadens, iussus est omnia quæ distri-
 buerat exemplaria colligere ac in curiā tran-
 smittere si qui autē tradere exemplaria reme-
 rent, eos ad senatū deferre; ipsa quoq; tabula
 per sententiam curiæ igni est adiudicata et
 publicè cōbusta. Prodiit nō multò post, inter
 scilicet dies quatuordecim libellus authoris
 nonymi, modestè (vt habet titulus) prædictæ
 curiæ Geldriësis acta examinās; in quo multo
 argumentis author nititur ostendere, istam
 Contra-Remonstrantium praxin rectam
 ad papatum denuo reuocādum viam sternere;
 Nimirū quia de prædestinatione rigore
 fam adeo tueatur opinionem honori dimi-
 bonisq; moribus contrariam, in qua maxi-
 ma ex parte cū inquisitoribus Hispanicis
 gido

gidioribusque papistis conueniant, quia opinionem suam nunquam ab vniuersali Ecclesia receptam violenter studeant fidelibus obtrudere atque ita cum Romano Pontifice nouos fidei articulos condant. Quod non valentes ex Dei verbo errores suos stabilire, ad humana scripta prouocent, eadem verbo Dei non modo æquiparantes, sed & præferentes; cum illud explicari velint ad istarum formularum sensum: Quod insuper ministros confessioni ac catechismo adstringant in eo sensu, quo à priuatis quibusdam doctoribus intelliguntur, quousque papistæ nunquam (ait) peruenerunt: Quod se tueantur triginta vel quadraginta annorum præscriptione, quam & ea in dubium vocari non temerè possit. Quod sententiæ suæ quidquam cõtradiçi nullatenus patiantur, magistraliter satis ex postulantes an huc vsque Ecclesia errauerit, quasi verò reformata Ecclesiâ subito ad perfectionem deuenit & exinde errare amplius non possit; quod exitialem regnis doctrinam de puniendis tollendisque hæreticis tam perfriçta fronte vrgeant vt proclament ex diabolo prouenire quod magistratus in hoc detrectet consentire &c. Dein ea quæ in edicto prædicantibus sunt vetita publicè vel priuatim proponere, ita sugillat: *Nunquid igitur prædicantes isti de prædestinatione eique cognatis ex sua sententia nec prædicare debent*

bunt nec loqui? An ne in priuatis quidem colloquijs nec directè nec indirectè de hac re licebit conferre? Istud equidem quid miri, quid noui est in hisce partibus &c. De exusta per Magistratus sententiam tabula pluribus tragicè asperèque expostulat: ipsamque tabulam suo hoc libello denuo insertam ad vitam reuocat. Denique sententiam contra Alardum Frijfii latam examinat & iniquam fuisse asseuerat, libertatem ipse suam ex Plauto hoc versu commendans: *Qui homo timidus erit in rebus diuinijs nauici non erit.*

Eodem anno prodijt authoris itidem anonymi libellus Reuelatæ falsitatis malæque fidei admiffæ in Tabula discrepantiæ inter Diuini verbiac Remonstrantium doctrinam. Primò falsum esse ait vllam ibi esse discrepantiã; quod vt ostendat, ipse doctrinæ Remonstrantium tabulam alijs Scripturæ testimonijs conformen proponit. Secundò falso Remonstrantes *nouatores* appellari contendit, cum Apostolorum doctrinam tueantur reformatam Christianitati conformem. Contra verò ipsos Contra-Remonstrates in multis punctis verè esse nouatores. Tertiò falso Remonstrantes, *Arminianos* aut *Vorstianos* appellari. Quarto falso Remonstrantibus imputari particulares quorundam doctorum opiniones, quas ipsi non magis teneantur defendere, quàm Contra-Remonstrantes defendunt in omni-

bus Calvinum, Bezam, Zvinglium, Piscatorem &c. nihil itaque se defendere nisi quod è communibus omnium Remonstrantium nomine editis scriptis depromptum est; Ex his etiam multa non rectè in tabula fuisse allegata demonstrat; tandemque lectorem ita cõpellat: *Huiusmodi scriptores qualem se tabula istius author exhibet, vnius omnino generis habent formam, ad quam scripta sua fundant, videlicet formam mendacij: hæc sua apud illos sponte nulla cum molestia fluitat. Vestri me miseret studiosa probitati pectora quæ ab hisce ingenijs eorumq; nuncijs ita interpellamini, vt intra domesticos vestros parietes ab eorum importunitate agrè vos expediatis. Scripta sua in manus vobis inserunt, velitis, nolitis, oportet legatis, vi vobis obtruduntur. Ni faciatis nigro genio vos terrent.*

Dum ita feruenter vbique disputatur, vt iam nemo non dispiceret legitimo opus esse iudice qui litem dirimeret pacemque partibus restitueret, prodijt Amstelredami libellus editus hoc titulo: *Cleophas siue Christianus dialogus duorum discipulorum euntium in Emaus; in quo tractatur de scopo Ecclesiasticarum controuersiarum deq; modo easdem componendi.* Author se vocat *Irenæum Philaletium*; credo appellatiuè, id est, pacificum veritatis amatorè. Obijcit lectori in frontispicio libri hos ex Propheta Ieremia querulos versus: *Quare fa-*

Huius est dolor noster perpetuus & plaga nostra
 desperabilis renuit curari? Capite decimo quin-
 to, v. decimo octavo. Factus est nobis Dominus sicut
 fons aquarum cuius defecerunt aqua, imo velut
 vir vagus, vt fortis qui non potest saluare. Maie
 quinquagesimo octavo. v. vndecimo. Iere-
 mia Decimo Quarto: v. Nona. In priori parte ti-
 mere se significat, ne à dissidij huius autho-
 ribus ac fautoribus religio Catholica de-
 nuo introduci intendatur, vel potius ne ad
 Socinianismum negotium vergat. Subindicat
 interim ob bonum status politici ab Ordini-
 bus mutationem illam permitti, ne scilicet
 factiosus populus quieti desuetus de affecta-
 da tyrannide consilia iniret. Inde huiusmodi
 religionis sub bono status subordinationem
 acriter insectatur, nullam ob causam schisma
 in Ecclesia aut odium seminandum esse au-
 fouendum. & pagina decima mirari se ait, &
 indignè nonnunquã tulisse, quod scandalor-
 sa adeò dissensio ita manifestè grassari per-
 mittatur ab ijs qui potestatem auctoritatem
 que se habere gloriatur Ecclesiastica negotia
 disponendi, quodque ijs præstetur patroci-
 nium, qui doctrinæ in omnibus reformati-
 Ecclesijs cõmuni suffragio receptæ aduersa-
 rios se præbent, alijs adeò notoriè oppressis
 vt meliores sint partes erronum pessimorum
 Papistarum scilicet, Mënonistarum, Koor-
 hartistarum, Libertinorum, imo & Atheorum
 quam

quàm istorum. Altera parte pro fundamēto conciliandæ pacis dicit vitæ emendationē omnibus, maximè verò prædicatibus esse necessariam, istud vnicum esse hoc malum effugiendi remedium, iuxta illud Ioānis septimi, versu decimo septimo: *si quis voluerit voluntatem Patris mei facere, cognoscat de doctrina hac utrum ex Deo sit.* Hanc pietatem quia Remonstrantes non probantur suscepisse, arguit eos non esse veros reformatores, sed esse nubes sine aqua, quæ multa promittunt & nihil præstant, ideoque omni vento doctrinæ circumferantur &c. eodem prorsus modo quo Catholici solent arguere suos Apostatas in mulierculæ amplexibus cum votifragio reformationem meditantes. Dein etiam suarū partiū ministros totamque cōmunitatē tātæ impietatis arguit, quantum aduersariorum quisquam vix imputare ipsis audeat. *Quantum in re queso* (inquit P. 27. & 28.) *ij qui veram Christi Religionem profitentur, à perditissimis etiam erroneis qui inter nos degunt, distinguuntur, nisi sola lingua, idq; frequenter eo vsque duntaxat, vt inanis proferatur ostentatio reformatorum Christianorum absque omni re ipsa eiusdem declaratione. imo ita inter nos agitur tanquam si istud Religionis nostra esset fundamentum vt viuere pro voto cuius liceat, dummodo reformati Christiani nomen retineat. Ad æternam enim nostri ignominiam istud contra nos*

vestimoniū dici potest, securè & absq; molestatione vivere in Ecclesia nostra fornicarios, idololatrias, adulteros, impudicos, fures, auaros, ebrios, maledicos & rapaces. De ceteris verò qui à grauibus hisce peccatis se continent, hoc esse verum quod impinguari atque sensu destituti Diuini verbi stimulum non sentiant, &c. Demum inde ad finem vsq; aliud omnium peccatorum maximum esse contendit, quod adhuc Catholicos non funditus è regionibus suis Magistratus eiecerit, quod multi familiaritatem nimiam & cōmercia cum iis contrahant; quod quidam etiam ad eos à suis deficient. In Romanū Pontificem, S. Petri vtique successorem impotenter insanit. Ideo credo, ne ob hæc suorum dissidia plures ad veram Ecclesiæ petram confugiant.

Eiusdem anni mense Augusto concionator quidam Dauentriensis Iacobus Reuius refutationem edidit libelli pro Remonstratibus anno superiori ab H. Herberthz editi. Ad lectorem probat Remonstrantes esse hæreticos in multis conciliis & catechismo dānatos, ideoque non seruandam cum iis pacem licet ordines hoc præcipiant, oportere enim Deo magis quàm hominibus obedire: primos reformationis authores Calvinum, Lutherum, Melanth. eadē quæ Contra-Remonstrantes, sensisse. Docet primo capite prædestinationem non esse ob præuisam fidem; Reprobationem

tionem, prout dicit *non electionem*, etiam ante peccata præuisa, condemnationem autem ad pœnam, nõ nisi ob peccatum præuisum statuit. *Capite secundo*, passionem Christi licet ex se esset sufficiens pro omnibus, ex decreto tamen patris non nisi quibusdam prodesse. *Capite tertio*, Gratiam ita esse efficacem, vt faciat credere infallibiliter. In decursu autem addit eum qui à gratia mouetur non posse nõ agere id, ad quod à gratia mouetur. *Capite Quarto*, Iustos, quamquam in graua peccata ruant, tamen veram fidem & viuificantē spiritū nec totaliter, nec finaliter amittere. Hæc etiam ipse copiosissimè Scripturæ testimoniis probare nititur, & argumenta opposita soluere. In fine Septembris concionatores Campenses quatuor suam edidère professionem quoad hæc controuersias; & sententiam Remonstrantium; quam antiquam veritatem appellant, probant, reiecta Contra Remonstrantium sententia tanquam falsa & nouitia. Tãdem circa anni finem H. Herbertus Gaudanus iterum contra Reuium emisit libellum, quo prolixius electionem absolutam denuo è Scripturis impugnat & suam de præuisa fide in prædestinatis vlteriùs confirmat.

Anno eodem emissa est *Epistola Remonstrantium ad externos reformatos Theologos opposita epistola delegatorum classis Vvalashriane ad eosdem*

eosdem Theologos prius emissa, Typis mandata
 Lugduni Batauorum apud Ioannem Patium
 iuratum & ordinarium Academiae typogra-
 phum. Hanc epistolam, quia communem
 Remonstrantium causam tuetur, adeoque
 non nisi publica Academiae auctoritate cus-
 credatur, nos haecenus breuitatis causa *Ley-*
densium nomine citauimus. Est autem Vva-
 lachria praecipua ex Zelandiae insulis, cuius
 Metropolis est Medioburgum. Huius ergo
 insulae ministri in epistola sua praesentur, in
 re grauissima, qualis est, quid in turbis istis
 obuijs vndique difficultatibus agendum sit,
 prudenter dispicere ac iudicare; nolle se stare
 iudicio proprio, sed a peritioribus Reforma-
 tis vbicunq; illi terrarum fuerint, consiliu
 flagitandum consuisse, quo incendium istud
 dissidioru in vicinis prouincijs possit extin-
 gui, vel saltem a suis (Zelandiae) terminis ne
 accedat, arceri. Dicunt porro omnia se haec-
 nus tentasse quaecunq; potuerint, sed irrita fu-
 isse omnia eo quod Nationale concilium ab
 Ordinibus impetrare non potuerint. Vt autem
 quos consulunt Theologi, cotrouersiaru sta-
 tu perspectu habere possint, explicat breuiter
 quid de quinque articulis anno 1611. in Hage-
 si collatione disputatis, & ipsi Contra-Remo-
 strantes & aduersarij Remonstrantes senti-
 at. Deinde consilium petunt & sententiam do-
 cti lectoris Reformati, primo de his articulis
 qui-

quinam ex iis & quatenus salua fidei substā-
tia pro bono pacis tolerari queāt: *Secūdd* hoc
modo: Videmus enim iis in locis, quæ huius dissi-
dij motibus agitantur, magnā partem plebis Chri-
stiana, quæ nostris addicta est, singulari quodam do-
ctrina iam olim recepta studio impulsam, à Remō-
strantium concionibus ita abhorrere, vt in vicina
loca, quæ pastores habent nostrorum sententia fau-
tores ad cultus diuini exercitium haud mediocri
numero excurrant, aut certè iis in locis, in quibus
degunt cōuentus suos intra parietes priuatos agi-
rent. Quamuis verò magistratus, quibus ista plebes
subdita sunt, eos cōuentus (prout Remonstranti-
um causa magis fauent, & plurimum operam su-
am in ea defendenda profitentur) tū in dictis mul-
tis grauissimis prohibeāt, tū illatis, alicubi disipa-
uerint, apparet tamen easdem plebes adeo hanc do-
ctrina nouitatem detestari, vt libentius rerū suarū
detrimentū patiantur quā frequentando Remon-
strantiū cōciones, eorū sententia subscribere vide-
ri velint. Queritur igitur quid de eorū zelo ac in-
stituto statuendū sit, quidq; consilij dandū sit ijs qui
negant se bona conscientia Remonstrantiū sacris
interesse posse. Deinde ambigitur de Doctoribus
& Ecclesiasticis Remonstrantium. Nimirum an
tolerari possint à nostris salua religione reformata,
& num quis nostrorum cum illis in Ecclesiastici
ministerij societatem venire, aut manere in ea-
dem cirrā conscientia lesionem aut bonorum of-
fensionem possit.

Remon-

Remonstrantes in Epistolæ suæ exordio ita censent VValachrianorum epistolâ, vt dicat sibi ab illis *intentari per suspicionem, aliquot pessimaram opinionum crimina*, ideo etiam coactos se (ne ante perceptam causæ suæ defensionem, maximorum fortè virorù præiudicijs grauarentur) fidelius paulò rem totam exprimere. Multù dicunt se tribuere iudicio eorù quos vitæ sanctitas & Religionis Christianæ flagrans amor, iudicij rectitudo & rerum Theologicarum scientia singularis ab omni malevolentia suspicione & partium studio abundè vindicat: nec minus eorum operam ac piam sollicitudinè exosculari, qui rebus Ecclesiarum suarù inusitato more fluctuantibus salutaribus consilijs succurrere conantur, ne vehementior animorum collisio & gliscens indies magis magisque disputationum feruor Ecclesiam tandem & florentissimam totius Europæ Rempubicâ funestissimis malis inuoluat. Tum conditiones quasdam exponunt quas in ijs requirant, qui tali rerum facie sequestros se dissidentibus aut oppressæ veritati patronos præstare velint. Consequenter se purgant ab eo quod dixerât VValachriani, præsens schisma atque adeò tumultus omnes à nouis Remonstrantiù opinionibus originè traxisse: negant scilicet ex doctrinæ suæ diuersitate vnquã schisma

ma

ma oriturum fuisse aut etiam ortum esse; sed ex importunitate ac imprudenti zelo Contra-Remonstrantium, qui nihil sibi tolerandum esse arbitrantur, quod vel parum ab eorum dogmatibus discrepat Ordinum (quos illi, tanquam in gratiam Remonstrantium in concedenda synodo difficiles fuerint, fugilauerant) æquitatem defensuri, Deum obtestantur nihil se aut per malevolentiam dicturos, aut quod compertissimum non sit & testimoniis luce clarioribus demonstrari possit; prolaturus. Narrant deinde de impedimentis Nationalis synodi, quæ nos circa principiū huius relationis ex ipsis citauimus, & deinceps cætera. De Controuersis quæ tractant, proponemus parte sequenti.

Vltimo Martij huius anni Magistratus Ultraiectinæ ciuitatis edictum promulgauit aduersus eos qui sub prætectu reformatae religionis in Ecclesia & Repub. eiusdem ciuitatis schismata & turbas excitare conantur. Contra-Remonstrantes intelligunt, quibus sub pœna etiam proscriptionis interdicitur; ne priuatim vlla seruent conuenticula aut foras etiam extra ciuitatem ob religionis exercitium proficiscantur &c. Aprilis 22. redditæ sunt Ordinibus Generalibus literæ Serenissimi Regis Angliæ quibus instanter denuo petit vt antiqua reformata religio ab ipsis defendatur, & noua reformans quantum fieri potest, supprimatur

primatur. In quem etiam finem eiusdem Regiæ Maij. legatus D. Dudleij Carleton 6. Octobris Orationem habuit in eorundē Ordinum congregatione. Vbi Legatus omnium dissidiorum per vnitas prouincias causam & fontem statuit Arminium; & Remonstrantes in multis perstringit. Quare paulò post quidam: *Bilancem* confecit *pro libranda seu expendenda in omni aequitate Orationem Nobilū &c. D. Dudleij Carletō. &c.* Vbi Arminius studiosè defenditur & omnium turbarum causā in minimum aduersariorum Zelū retorquetur &c.

Varij præterea fuerunt hoc anno inter diuersos tum de Moderatione tum de cæteris punctis, conflictus. Nam primò, cum Homagiam dudum Contra-Remonstrates à Remonstrantibus per Senatūs fauorem templum occupantibus, secessissent, ac separatim in Racotonijs, id est, locis illis vbi pannifices, erectis quibusdam ligneis machinis pannos suos solent extendere, conuenticula sua exercebant; Sæpe aduersarij Ministri & ciues acerba in se mutuo effundebāt odiorum spicula. unde tandem expostulationes & citationes pro adferenda dictorum probatione, necessaria quadam lege secutæ sunt. Sed quid consilij Controuersiarum iudex causæ tam graui de erat. Iam enim ab anno 1615. Contra-Remonstrantes, causam hanc tractare coram Magistratu politico recusauerant; Remonstran-

res quoque aduersariorum Consistorium iam manifestè parziale pro iudice detrectabant admittere. Tandem conclusum, vt coram duobus notariis, partis vtriusque prædicantes Dominicus Sagma Remonstrantium & Rippertus Sixti Contra-Remonstrantium cum quibusdam suis senioribus disceptationem viua voce aggredierentur, eamque notarij exciperent, factum id est hoc anno à 12. Ianuarij vsq; ad 20. Aprilis, conuentionib. tredecim pax tamen & concordia nondum instaurata.

Simile ferè initium habuit congressus qui hoc anno 29. Maij habitus fuit inter Reinerum Bormas Ministrum Remonstrantem in pago Roon, & Petrum à Vvassenburch Contra-Remonstrantem in pago Portugael classis Rotterdamsis. Qui duodecim sibi mutuò quaestiones de prædestinatione & necessitatione ad peccandum proposuerunt. Quæ post cum responsionib. Petri Vvassenburch sunt in lucem emissæ. Quare & ipse responsiones vtrimq; datas integras cum suarum quidam probatione ex SS. literis, aduersarij autem confutatione diuulgauit.

Henricus quoq; Slatius paganus minister in *Bleesvyck* molestatus à quodam Ioanne Georgij prædicante horreario, qui sc. per istum & circūiacentes pagos in horreis Contra-Remonstrantium reliquias confortabat, 4. Maij vndecim articulos horrorem sui, & crudelitatem in Deo præferentes in patenti publicè affixit eosq; ab Horreariis doceri asserit seque id demonstraturum recepit Opposuit se Slatio sartor quidam nomine

Samuel Beyer edito libello quo opiniones à Slatio tanquam horridas affixas partim defendit partim negavit. Pro Slatio deinde sartorium certamen detrectante, respondit quidam *P. Vanden Base* edito libello quem vocat *Reuelationem falsa moneta à Samuele Beyer Henrici Slatij Veredariorum oblata*. Vbi, inter cœtera, insignia quædam multorum Contra-Remonstrantium mendacia taxantur. Ad- ditque Author vereri se, vt breui sua etiam, quæ aliquando commisit, mendacia ab aduersario in lucem edantur. Quare monet ipsum vt cogitet, tunc se adhuc Contra-Remonstrantium opinioni adhæsisse, iuxta quam nullam tam grande possit esse mendacium, quod fauorem Dei & gratiam electis queat eripere, aut eos à charitate separare. Itē notat quendam ex Contra-Remonstrantibus mulierem quandam induxisse ad adulteriū, eò quod ipsi persuasisset, Deū se & ipsam ad istum actum prædestinasse, vt ita per hoc peccatum humilitatem acquireret, &c. Julij deinde 29. cū Slatius ob affixas sententias in periculosum rusticorum quorundam odiū incidisset; missis ad Ioannem Georgij & deinde prelo excusis literis, ad disputationem ipsum citauit, &c.

Vincētius etiā Drelenburch suis prophetici partibus non defuit. Nā anno superiori à Caspario Barl. in scripto quodam *Nebulonis* nomine designatus, id adeo prophetice sue dignitati
Deus

putavit esse iniuriosum, ut edito mox scripto eundem Barlæum Scelestum & Nebulonem nominaret; simulq; sponte promitteret se 100. florenos eleemosynarijs Leydensibus oblaturum, ac insuper simul in manus sui magistratus ad aliorum exemplum traditurum puniendum, si quisquam vllis rationibus se esse & iure dici posse Nebulonem, probaret. Prodierunt paulo post rationes 10. quibus id *clare & irrefutabiliter* Quidam Adami filius demonstrare contendebat; tum ex proscriptionis sententia, qua e ditione Ultraiectina eiectus est, tum ex audacibus & calumniosis eius scriptis. Additæ si vel populus vel vllus in Hollandia Magistratus Vincentium, post rationes istas examinatas, innocentem pronunciauerit, tunc eum à 100. florenorum debito absolutum fore; sin minus, debito obstrictum & ad solutionem præstandam teneri. Responsio dein Vincetij, patenti itidem tabula, *claram*, ut ipse ait, continens rationum prædictarum *refutationem*, secuta est; adiuncta mordaci irrisione, tam in Barlæum quam in authoré prioris tabulæ.

Verum occurrit ipsi hoc anno *H. Pagius* breui & clara *defensione* 10. prædictarum *rationum*. Vbi nequitia Vincentiana plus quam manifestè demonstratur. Hoc item Anno Mense Aprili Remonstrantes, cum

M

vndique

vndique ob nouitatem suæ doctrinæ au-
 dirent malè, ac propterea res eorum tar-
 dius procederent quàm sperauerant, Ordini-
 bus Hollandiæ obtulerunt *Secundam*
Remonstrantiam. In qua non iam de veri-
 tate suarum sententiarum, sed solùm de ea-
 rundem antiquitate disceprationem indi-
 tuunt, à quibus scilicet authoribus iam
 principio reformationis doctæ & defen-
 fuerint. Huic *Contra Remonstrantes* men-
 se Augusto *Secundam Contra Remonstrantiam*
 opposuere *In qua demonstratur, Remonstran-*
tes nouam Doctrinam in Ecclesiis Reformatis
introducere. Iterum deinde secuta est *Neces-*
saria Responso ad Contra Remonstrantium
Relationem aduersariam: complectens claram
& fundamentalem eius refutationem, cum
solida demonstratione, quod doctrina Remon-
strantium respectu tum primitiui Christianis-
mi, tum inchoata reformationis, non sit noua
sed antiqua. Cum longa prefatione ad N. &
& prepotentes D. D. Ordines Hollan. &
VVestfr.

Edita iam dudum fuerat *Amstelredam-*
Quærela Ecclesiæ ad Regentes prouinciarum &
Ministros verbi super presentibus eorum difficul-
tatibus. Hanc quærelam tanquam seditio-
 sam & iam sexto typis recusam, vt & altera
 deinde secutam, nec minus statui publicè
 perniciosam acriter Remonstrates in ista
 ordine

ordines præfatione perstringunt.

Similis fere impatientiæ edita quoque est Amstelredami *Quærela Patriæ* super iisdem difficultatibus.

Interim non cessarunt vel iisdem queruli Ministri malum indies magis exacerbare. Inter cæteros namq; odia implacabilia spirantes tractatus, editus est hoc anno *Nicolaus Greuinchouius Heautontimoroumenos*: Hoc est; Rhapsodiceis suis coloribus, schematicis, figuris, literis & verborum phrasiumq; ampullis (quibus Senatum Ciuitatis Roterodamensis, ante suam cum Amefio dissertationem Anni 1615. nundinis vernalibus editam, in Christianam Ecclesiam concitare sibi vero ipsi conciliare omnino sat agit) parodicè sed serio atq; reapse, non nihil delineatus, de se supplicium dans. Authore Adriano Georgio Smoutio, Reterodamo Batavo.

Amstelredami.

Scriptum hoc pomposum est, & mordax nimium. Ad quod deinde secuta est Nicolai Greuinchouij Ecclesiastæ Roterodamensis Apologia publica & priuata. Hoc est, Absterfio Calumniarum Adriani Smoutij, quibus in suo quem inscribit Nic. Greuinch. Heautontimoroumeno illustres Ordines ac plerasq; ciuitates Hollandiæ, nec non Remonstrantes eoramq; patronos, socios, aliosque cum istis pacem colentes; nominatim vero Nic. Greuinchouium in odium

M 2

atque

etque inuidiam orbis Christiani adducere sat-
git &c. Roterdami.

Edita quoque hoc anno est Defensio fidei
catholicae de Satisfactione Christi aduersus Fau-
stum Socinum Senensem : Scripta ab Hugone
Grotio. Lugduni Batavorum.

Aliquanto post Hermannus Rauensper-
gerus in noua Groningensi Academia pri-
mus Theologiae professor suum de hoc
Grotij tractatu iudicium edidit: tale, ut dicat
illum ita Socini placitum de Satisfactione
refutare, & ea quae à iure petuntur
ma Catholicae fidei aduersario ita extorquere, ut
eodem suo aduersario iterum iterumq; suppetia
ferat. &c.

Multo adhuc plura hoc anno vtrunque
edita sunt scripta, praesertim poetica seu
rhythmica. Inter quae vnum singulari dexte-
ritate concinnatum Contra Remonstran-
tium Tessera inscribitur. Sed tædet his im-
morari diutius.

Anno hoc ad finem vergente, aucta sunt
multis in vrbibus animorum acerbitas, ad
eo ut seditiosi vbique pene tumultus tem-
rentur; praesertim Leidæ, Voteraquini, quae
patria est Arminij, & Neomagi in Gelria
Hagæ Comitum violenter templum, nequiquam
Ordinibus repugnantibus, inuasum est
Contra Remonstrantibus. Harlemi turba-
rum non minima fuit portio, acriter Mini-

stris dissidentibus de Magistratus auctoritate in vocatione Ecclesiarum, vno quoque communionem alterius pertinaciter refugiente, eò quòd non legitima vocatione ad ministerium accessisse videretur. Decretum ibidem Senatus Ecclesiasticus moderationem quandam prædicantibus obseruandam, ne scilicet eorum quisquam priuatas suas opiniones ad suggestum afferret, sed ex formula confessionis Belgicæ, & loquendi & tacendi terminos omnes desumerent. Edita dein est eiusdem decreti *Relatio* pro defensione innocentia eiusdem Ecclesiastici Senatus. Verùm mox ex zelotis quidam D. Matth. Damius *Contra-Relationem* quandam aduersus decretum istud diuulgat: Ecclesiasticum Senatum Arminianismi, Pelagianismi & Socinianismi audacter denuo accusat, tametsi ab eadem criminatione author Relationis Senatum vindicare studisset. Dum ita Remonstrantes, plerisque in vrbibus ab aduersariorum vehementia sibi timent, prodit ab aliquo eorum editus libellus titulo *Inuestigationis*. In quo tractatur quæstio: an Princeps Auræcus, cum pro defensione Belgij arma contra Regem Hispaniæ assumeret, id fecerit eo fine vt confessionem Belgicam tanquam in omnibus S. Scripturæ conformem manuteneret, atq; *Contra-Remonstrantiũ* de prædestinatione

sententiam vbiuis locorum introduceret.
Negat author id ita se habere, probatque
bellum ideo solum susceptum esse, vt Bel-
garum incolę absq; coactione suarum con-
scientiarum, quamcunque probarent reli-
gionem, liberę amplecti possent, & anti-
qua ipsis priuilegia integra seruarentur.
Contra hunc pauld post alius ex Contra-
Remonstrantium parte *Vestigium* edidit, ar-
guens prioris *Inuestigationis* authorem de-
rogatę existimationis Auraici Principis,
quasi negotium Religionis ipsi cordi non
fuisset, &c.

1618.

Anno 1618. mox ipso anni exordio varia
iterum scripta in vulgus prodierunt. Quo-
rum inter prima est Defensio prædictę *In-
uestigationis* sub titulo pomi odoriferi spar-
gentis suauem odorem gestorum Illustris
Principis Auraici, contra fœtorem *Vestigij*
nuper detecti. Vbi denuo author latę pro-
sequitur susceptę à Principe Defensionis
Belgij causas, probatque ex multis actis &
monumentis publicis solam Religionis li-
bertatem vnicam fuisse eius causam. Inter-
rim pagina 61. hanc sibi obijcit difficulta-
tem: cur igitur Catholicę Romanę Reli-
gionis exercitium in prouincijs istis non
permittatur, cum tam pro conscientijs Ca-
tholicorum quã Reformatorum pugnatum
sit. Respondet hoc pertinere ad prudentem

Magi-

Magistratus dispositionem, vt non amplius libertatis diuersis Religionibus permittat, quam videat cum bono status permitti posse: bono autem status publici non expedire vt Catholici ista libertate gaudeant. Deinceps describit quas tragœdias Contra-Remonstrantes in pluribus ciuitatibus contra Magistratus auctoritatem aduersus Remonstrantes moliantur, præsertim quanta violentia in Veteraquensi ciuitate ipsi Calendis Ianuarij & aliquot diebus sequentibus hoc anno, aduersus conciuēs Remonstrantes insurrexerint, Consules officio dimouerint, alios suæ factionis substituerint, &c.

Prodiit quoq; *Christiana Allocatio* Ministrorum Neomagensium ad quædam Ecclesiæ membra quæ ab iisdem ministris se separauerant. Vbi impensè admodum partes à se dissentientes ad pacem & tolerantiam adhortantur, à varijs sese calumnijs purgant & doctrinæ Remonstrantium æquitatem declarant. Præterea emissa typis *Vera descriptio conscientie*, vbi discrimen inter veram & falsam conscientiam ostenditur. Multa rectè & verè de proprij sensus abnegatione & simplici veritatis inuestigatione asseruntur, quæ diuersissimarum religionum sectatores dicere facilius & ostentare quàm re ipsa præstare solent. Paruus item alius libellus *Omniū Quæstorius* intitulatus

varias proponens quæstiones Theologis,
 Politicis, Iure-Consultis, militibus & alijs
 vt solidum ad singulas responsum profes-
 rant. Ad Theologos quæstiones sunt 12. qua-
 rum prima est: num Christiano homini lici-
 tum sit Magistratum violenter & mortis
 comminatione ad aliquid adigere. 2. Num
 Christianis liceat coactio Magistratu, eos
 quos voluerint ad Reipub. regimen promo-
 uere. 3. Num ob rebellionem, violentiam
 publicam, periuria, & omnigena scelera ho-
 minum quilibet è statu gratiæ & salutis pos-
 sit excidere &c. Ad politicos quæstiones
 sunt viginti. Harum prima est: num statui
 Reipub. expediat vt quasuis acerbitates &
 mendacia (de negotijs non doctrinæ sedita-
 torum) pro concione ad populum prædi-
 candi licentia ministris concedatur &c. Ad
 Iure-consultos quæstiones sunt sedecim.
 Harum prima est: Num ij qui criminaliter
 quidem accusati, iudicialiter autem purga-
 ti non sunt, sed adhuc in reatu stant, capaces
 sint regiminis publici, & num expediat hu-
 iuscemodi ad illud promouere. &c. Ad A-
 strologos vna est quæstio; An cælum ita
 possit agere in articulos fidei, vt quod sub
 nostro Horizonte cum Caluino & Contra-
 Remostrantibus creditu est ad salutem ne-
 cessarium, non etiam necessarium sit Chri-
 stianis sub alio Horizonte constitutis. De
 Militibus

posse scilicet quæstiones illas controuersas
disputationibus Theologicis terminari, sed
opus esse authoritate publica. Videt id satis
pars vtraque contendentium, & certatim
Magistratus assistentiam implorat. Verùm
vnum est quod miseriam vel maximè au-
get, vtramque nimirum partem à diuersa
Superiorum potentia sperare contrarium
subsidiū. Ita quidem vt Contra Remon-
strantes circa finem Iulij per Ill. Comitem
Mauritium in ciuitate vltraiectensi iterum
templum vnum, vbi prophetias suas exer-
ceant, adepti sint &c.

Hæc ergo est facies Prouinciarum Belgij,
hactenus per annos non adeo multos sub
reformatæ, secundùm Ioannis Caluini vo-
luntatem, religionis fœdere vtcunque vni-
tarum; facies, inquam, multum mutata ab
antiqua illa, quæ nongentis circiter annis in
fidei vnitatem solidata, indiuisa, atq; adeo in
conuulsa perstiterat, quam per S. VVilhe-
brordum conuersis Apostolico labore &
miraculorum virtute gentilibus idolorum
cultoribus, multiplici sanctitatis venustate
Deus ipse decorauerat. *Quomodo nunc obscu-
ratum est aurum, mutatus est color optimus!*
Hæcine pura illa, sancta, Euangelica, Re-
formata, Orthodoxa Religio? *Ex fructibus
eorum cognoscetis eos. Matth. 7. 16.*

Tren. 42.

HENO.